

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BAHÇE BİTKİLERİ ANABİLİM DALI

**ERGANİ (DİYARBAKIR) İLÇESİNDE BAĞCILIK: ALAN KULLANIMI,
ÜRETİCİ EĞİLİMLERİ VE YEREL ÜZÜM ÇEŞİTLERİNİN
PROJEKSİYONU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özge BATU
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Adnan DOĞAN

VAN - 2025

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BAHÇE BİTKİLERİ ANABİLİM DALI

**ERGANİ (DİYARBAKIR) İLÇESİNDE BAĞCILIK: ALAN KULLANIMI,
ÜRETİCİ EĞİLİMLERİ VE YEREL ÜZÜM ÇEŞİTLERİNİN
PROJEKSİYONU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özge BATU

Tez Savunma Sınavı Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Ahmet KAZANKAYA (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Adnan DOĞAN (Danışman)

Doç. Dr. Cüneyt UYAK (Üye)

VAN - 2025

KABUL VE ONAY SAYFASI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı'nda Dr. Öğr. Üyesi Adnan DOĞAN danışmanlığında, Özge BATU tarafından sunulan "Ergani (Diyarbakır) İlçesinde Bağcılık: Alan Kullanımı, Üretici Eğilimleri ve Yerel Üzüm Çeşitlerinin Projeksiyonu" başlıklı bu çalışma Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili hükümleri gereğince 02/05/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Ahmet KAZANKAYA

İmza:

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Adnan DOĞAN

İmza:

Üye: Doç. Dr. Cüneyt UYAK

İmza:

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 28/05/2025 tarih ve 22/1 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

İmza

Prof. Dr. Harun AKKUŞ
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

İmza
Özge BATU

ÖZET

ERGANİ (DİYARBAKIR) İLÇESİNDE BAĞCILIK: ALAN KULLANIMI, ÜRETİCİ EĞİLİMLERİ VE YEREL ÜZÜM ÇEŞİTLERİNİN PROJEKSİYONU

BATU, Özge

Yüksek Lisans Tezi, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Adnan DOĞAN

Mayıs 2025, 127 sayfa

Bu çalışma, Diyarbakır ili Ergani ilçesinde bağcılık yapılan alanların yapısal özelliklerini, üretici profillerini, yerel üzüm çeşitlerini ve üretim tercihlerini inceleyerek, bağcılık kültürünün güncel durumunu ve geleceğe yönelik projeksiyonunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında, 202 üreticiyle 2023 yılında yürütülen kapsamlı anket çalışması ve 2022 yılına ait Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) verileri kullanılarak tematik ve mekânsal analizler gerçekleştirilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre, üreticilerin büyük bir çoğunluğu (%78.1), bağcılığı ekonomik olarak kârlı bir faaliyet olarak görmektedir. Ancak %21.9'luk bir kesim bağcılığı kârlı bulmadığını belirtmiş ve bu görüş özellikle Kesentaş gibi düşük verimli köylerde yoğunlaşmıştır.

Üzümlerini pazarlanma davranışlarına bakıldığında ise katılımcıların %43.3'ü, yıllık üretiminin yalnızca %0-25'lik kısmını satabildiğini ifade etmiş; bu durum, bölgedeki bağcılığın büyük ölçüde geçimlik tarım kapsamında yürütüldüğünü ortaya koymuştur.

Üzüm çeşitlerine ilişkin tercihlerde, "Şire" açık ara en çok tercih edilen üzüm çeşidi olmuş ve birinci öncelikli olarak %73.8 oranla ilk sırada yer almıştır. Ardından sırasıyla Genç Memed, Vanki, Öküz Gözü, Erkenci, Siyah Üzüm (şaraplık) gibi çeşitler ikinci ve üçüncü öncelikli tercih sıralarında öne çıkmıştır. Bu çeşitlerin bir kısmı sofralık, bazıları ise kurutmalık ve şaraplık değerlendirmeye uygun çeşitlerdir.

Üreticilerin bilgiye erişim düzeyleri oldukça düşüktür; yalnızca %6.9'u teknik destek aldığını, %5.9'u ise köylerinde bağcılık konulu seminer düzenlendiğini ifade etmiştir. Ayrıca üreticilerin yalnızca %14.9'u herhangi bir kooperatife üyedir, bu da örgütlü yapının zayıflığını göstermektedir. Sonuçlar, Ergani'de bağcılığın köklü bir gelenekle sürdürüldüğünü, ancak teknik destek, pazarlama altyapısı ve çeşit yönetimi açısından gelişime açık alanların bulunduğunu göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Anket çalışması, Bağcılık, Ekonomik değerlendirme, Ergani, Yerel çeşitler, Şire üzümü, Üretici profili

ABSTRACT

VITICULTURE IN ERGANI (DIYARBAKIR-TURKEY) DISTRICT: LAND USE, PRODUCER TENDENCIES, AND PROJECTIONS FOR LOCAL GRAPE VARIETIES

BATU, Özge

M.Sc. Thesis, Department of Horticulture

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Adnan DOĞAN

May 2025, 127 pages

This study aims evaluating the current status of viticulture culture and projecting its future potential by analyzing the structural characteristics of vineyard areas, producer profiles, local grape varieties, and production preferences in the Ergani province of Diyarbakır. Thematic and spatial analyzes were carried out using a comprehensive field survey conducted with 202 producers in 2023 and the Farmer Registration System (FRS) data for 2022.

According to the findings, a significant majority of producers (78.1%) considered viticulture as an economically profitable agricultural activity, whereas 21.9% of the producers stated that they did not find viticulture profitable, and this view was particularly concentrated in low-productivity villages such as Kesentaş.

In terms of marketing behavior, 43.3% of the participants stated that they sold only 0-25% of their annual production, this revealed that viticulture in the province was largely carried out within the scope of subsistence agriculture.

In the preferences regarding grape varieties, Şire variety was the most preferred grape variety and first-choice variety with a rate of 73.8%. Afterwards, varieties such as Genç Memed, Vanki, Öküz Gözü, Erkenci, Black Grape (used for winemaking) were selected as the second and third priority choices. Some of these varieties are suitable for table consumption, while others are suitable for drying and winemaking.

The level of access to information among producers was quite low; only 6.9% of participants stated that they received technical support and 5.9% of participants stated that a seminar on viticulture was organized in their villages. In addition, only 14.9% of producers were members of any agricultural cooperative, which shows the weakness of the organized structure.

The results indicated that viticulture in Ergani was sustained by a deep-rooted tradition, but there were areas for improvement in terms of technical support, marketing infrastructure and variety management.

Keywords: Economic evaluation, Ergani, Grower profile, Local cultivars, Survey study, Şire grape, Viticulture

TEŞEKKÜR

Toprağın, iklimin ve emeğin buluştuğu yerlerdir bağlar. Bu tez çalışması, Diyarbakır'ın kadim ilçesi Ergani'de geçmişten günümüze süregelen bağcılık kültürünü, üretim coğrafyasını ve yöreye özgü üzüm çeşitlerini çok boyutlu bir yaklaşımla ele alarak, kapsamlı bir envanter sunmayı amaçlamaktadır. Bağcılık, bu topraklarda yalnızca bir tarımsal uğraş değil; aynı zamanda kuşaktan kuşağa aktarılan bir yaşam biçimi, kültürel bir kimlik ve toplumsal dayanışmanın temel bir unsuru olarak varlığını sürdürmektedir. Çalışmada, Ergani ilçesinde bağcılık yapılan alanların mekânsal analizinden başlanarak, üreticilerin bilgiye erişim düzeyi, ekonomik tutumları, geleneksel değerlendirme biçimleri ve üretim yapıları detaylı bir biçimde incelenmiştir. Bununla birlikte, bölgeye özgü yerel üzüm çeşitlerinin belirlenmesi ve bu çeşitlerin üretim potansiyeline dair projeksiyonların sunulması yoluyla, akademik literatüre ve yerel kalkınma politikalarına katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Tez sürecinin her aşamasında bilgi ve tecrübesiyle yol gösterici olan, akademik rehberliğini sabırla sürdüren kıymetli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Adnan Doğan'a en içten şükranlarımı sunarım. Saha çalışmaları sırasında içtenlikle katkı sağlayan, bilgi ve deneyimlerini paylaşan Ergani halkına ve özellikle de katılım gösteren tüm üreticilere gönülden teşekkür ederim.

Tezin şekillenmesinde yapıcı değerlendirme ve önerileriyle katkı sunan değerli jüri üyelerim Prof. Dr. Ahmet Kazankaya ve Doç. Dr. Cüneyt Uyak'a teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın, yalnızca bağcılık araştırmalarına ilgi duyan akademisyenler için değil; aynı zamanda yerel yönetimler, tarımsal planlama uzmanları ve bölge üreticileri için rehber niteliğinde bir kaynak oluşturması en büyük temennimdir.

Son olarak, eğitim hayatım boyunca desteğini ve sevgisini hiçbir zaman esirgemeyen değerli aileme ve tüm sevdiklerime minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

2025

Özge BATU

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xv
EKLER DİZİNİ	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1 Diyarbakır’da Bağcılığın Tarihçesi ve Önemi	2
1.2 Ergani İlçesinde Bağcılığın Mevcut Durumu ve Önemi	3
1.3 Ergani’de Yetiştirilen Üzüm Çeşitleri	4
2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ	7
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	21
3.1 Araştırma Alanının Tanıtımı	21
3.2 Veri Toplama Aracı ve Anketin Yapısı.....	22
3.3 Örneklem Yöntemi ve Anketin Uygulama Süreci.....	23
3.4 Verilerin Değerlendirilmesi ve Analiz Yöntemi	25
4. BULGULAR.....	27
4.1 Demografik Değişkenlere Ait Sonuçlar	29
4.1.1 Yaş Gruplarının Analizi	29
4.1.2 Meslek Dağılımı Üzerine Değerlendirme	31
4.1.3 Eğitim Durumu Üzerine Değerlendirme.....	33
4.2 Bağcılık Faaliyetlerinin Analizi	34
4.2.1 Köyde Bağcılık Geleneği	35
4.2.2 Bağ Yaşı Üzerine Analiz.....	36
4.3 Bağ Yönetimi ve Tarımsal Uygulamalar.....	38
4.3.1 Bağda İşçi Çalıştırma Durumu.....	39
4.3.2 Bağın Sıra Arası ve Sıra Üzeri Bırakılan Mesafesinin Analizi.....	39
4.3.3 Bağ Arazisinin Toprak Yapısı.....	43
4.3.4 Bağda Sulama Durumlarının Analizi.....	47
4.3.5 Bağda Toprak İşleme	49
4.3.6 Toprak İşlemede Kullanılan Ekipmanlar	50
4.3.7 Omcalarda Budamayı Kaç Göz Üzerinden Yapıyorsunuz	51

4.3.8	Bağ Arazisinin Toprak Analizi Yapılma Durumu	53
4.3.9	Bağ Yetiştiricilerinin Gübre Kullanım Alışkanlıkları.....	54
4.3.10	Dekara Verilen Gübre Miktarının Dağılımı.....	54
4.4	Üzüm Çeşitleri ve Hasat Süreci.....	58
4.4.1	Tercih Edilen Üzüm Çeşitleri	58
4.4.2	Bağınızdaki Üzümlerin Olgunlaşma Durumları	68
4.4.3	Bağınızda Üzüm Hasadını Ne zaman Yaparsınız	70
4.4.4	Bağınızda Yetişen Üzümlerin Dekara Verimi	70
4.4.5	Bağ Veriminden Memnuniyet durumu	73
4.5	Bitkisel Üretim ve Tarımsal Bilgi	76
4.5.1	Bağcılıkta Anaç Kullanım Durumu ve Anaç Bilgisi	76
4.5.2	Anaç Bilgisi.....	79
4.5.3	Yeni Bağ Dikiminde Sertifikalı Fidan Kullanımı	80
4.5.4	Bağda Aşılama Yapma Durumu	82
4.5.5	Anaç veya Fidanın Temin Edildiği Kaynaklar	83
4.6	Hastalık ve Zararlılarla Mücadele	85
4.6.1	Birinci Düzeyde En Çok Karşılaşılan Hastalık ve Zararlılar.....	86
4.6.2	İkinci Düzeyde Karşılaşılan Hastalık ve Zararlılar.....	87
4.6.3	Üçüncü Düzeyde Karşılaşılan Hastalık ve Zararlılar.....	87
4.6.4	Hastalıklarla Mücadelede Kullanılan Yöntemler.....	90
4.6.5	Zirai İlaçların Çevreye Zararlarına İlişkin Üretici Görüşleri.....	91
4.6.6	Zirai İlaçların İnsan Sağlığına Zararlarına İlişkin Üretici Görüşleri.....	93
4.7	Ekonomi ve Pazarlama.....	95
4.7.1	Elde Edilen Üzümün Satış Oranları	96
4.7.2	Birinci Tercih Olarak Üzüm Değerlendirme Şekilleri.....	98
4.7.3	İkinci Tercih Olarak Üzüm Değerlendirme Şekilleri.....	99
4.7.4	Üçüncü Tercih Olarak Üzüm Değerlendirme Şekilleri.....	100
4.7.5	Üzüm Değerlendirme Şekillerinin Tercih Dağılımı (1.-3. Seçim).....	101
4.7.6	Bağcılığın Karlılığına İlişkin Üretici Görüşleri	104
4.7.7	Kooperatif Üyeliği Durumu	106
4.7.8	Kooperatif Üyeliklerinin Niteliği.....	107
4.8	Bilgiye Erişim ve Kurumsal Destek.....	108
4.8.1	Bağcılıkta Uzman Bilgisine Erişim Durumu	109
4.8.2	Sorunların Paylaşılma Durumu ve İletişim Kanalları	109
4.8.3	Köyde Seminer Yapılıp Yapılmadığına Dair Üretici Görüşleri.....	110
4.8.4	Tarımsal Sorunlarda Danışma Tercihleri.....	111
5.	TARTIŞMA VE SONUÇ	115
	KAYNAKLAR.....	119
	EKLER	123

ÇİZELGELER LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 3.1 Anket yapılan köyler ve katılımcı sayıları	24
Çizelge 4.1 Yaş gruplarının dağılımları	29
Çizelge 4.2 Ankete katılanların meslek dağılımları	31
Çizelge 4.3 Ankete katılanların eğitim durumlarının dağılımları.....	33
Çizelge 4.4 Bağcılığın bölgesel ve tarihsel gelişimi.....	35
Çizelge 4.5 Bağın sıra arası ve sıra üzeri mesafesi.....	40
Çizelge 4.6 Verim gruplarının tanımı (da/ton)	40
Çizelge 4.7 Bağ arazisinin toprak yapısı	44
Çizelge 4.8 Bağların sulama durumları	47
Çizelge 4.9 Bağda toprak işleme durumunun analizi	49
Çizelge 4.10 Toprak işlemede kullanılan ekipmanlarının analizi	50
Çizelge 4.11 Omcalarda budamada bırakılan göz sayısı dağılımı.....	51
Çizelge 4.12 Bağ yetiştiriciliğinde toprak analiz durumunun analizi	53
Çizelge 4.13 Birinci öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri	59
Çizelge 4.14 İkinci öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri	61
Çizelge 4.15 Üçüncü öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri	63
Çizelge 4.16 Köylere göre 1-6 öncelikli tercihlerde en çok yetiştirilen üzüm çeşitleri .	65
Çizelge 4.17 Yetiştirilen üzümlerin olgunlaşma durumları.....	68
Çizelge 4.18 Yetiştirilen üzümlerin hasat zamanları.....	70
Çizelge 4.19 Yetiştirilen üzümlerin hasat zamanları.....	71
Çizelge 4.20 Köylere göre ortalama verim (kg/da) düzeyleri	71
Çizelge 4.21 Veriminden memnuniyet durumu	73
Çizelge 4.22 Verim-verimden memnuniyet arasındaki istatistiki ilişki düzeyi.....	75
Çizelge 4.23 Bağ yetiştiriciliğinde anaç kullanım durumunun analizi.....	77
Çizelge 4.24 Bağ yetiştiriciliğinde anaç kullanımı hakkında bilgi sahipliği.....	79
Çizelge 4.25 Yeni bağ dikiminde sertifikalı fidan kullanım analizi.....	80
Çizelge 4.26 Bağda aşılama yapma durumları	82
Çizelge 4.27 Anaç veya fidan temin kaynağı.....	83
Çizelge 4.28 Bağda birinci düzey karşılaşılan hastalık/zararlılar.....	86

Çizelge 4.29 Bağda ikinci düzey karşılaşılan hastalık/zararlılar	87
Çizelge 4.30 Bağda üçüncü düzey karşılaşılan hastalık ve zararlılar	88
Çizelge 4.31 1.-3. Tercih düzeylerine göre toplamda karşılaşılan hastalık ve zararlılar	89
Çizelge 4.32 Hastalık ve zararlılarla mücadelede kullanılan yöntemler	91
Çizelge 4.33 Zirai ilaçların çevreye zararlarına ilişkin üretici görüşler	91
Çizelge 4.34 Üreticilerin zirai ilaçların insan sağlığına zararlarına ilişkin görüş dağılımı	93
Çizelge 4.35 Üreticilerin elde ettikleri üzümün satış oranlarına göre dağılımı	96
Çizelge 4.36 Üreticilerin 1. tercih olarak üzüm değerlendirme şekilleri	98
Çizelge 4.37 Üreticilerin 2. tercih olarak üzüm değerlendirme şekilleri	99
Çizelge 4.38 Üreticilerin üçüncü tercih olarak üzüm değerlendirme şekilleri	100
Çizelge 4.39 Üreticilerin üzüm değerlendirme şekilleri	101
Çizelge 4.40 Üreticilerin “Bağcılık kârlı mı?” sorusuna verdikleri yanıtlar	104
Çizelge 4.41 Bir kooperatife üyelik durumu	106
Çizelge 4.42 Bağcılık konusunda bir uzmandan bilgi alma durumu	109
Çizelge 4.43 Üreticilerin “sorunlarınızı konuşabildiniz mi?” sorusuna verdikleri yanıtlar	110
Çizelge 4.44 Bağcılık konusunda köyde seminer yapılma durumu	111

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 3.1 ÇKS verilerine göre bağ alanı (dekar) ve üretim miktarı (ton) bilgileri	22
Şekil 3.2 Anket yapılan köyler ve katılımcı sayıları	24
Şekil 4.1 Katılımcıların yaş gruplarının eğitim düzeylerinin dağılımları.....	30
Şekil 4.2 Katılımcıların meslek gruplarına göre öğrenim durumlarının dağılımları.....	31
Şekil 4.3 Köylere göre meslek gruplarının dağılımları	32
Şekil 4.4 Köylere göre bağcılığın başlama yıllarının dağılımı	36
Şekil 4.5 Köylere göre bağ yaşı dağılımları	37
Şekil 4.6 sıra arası ve sıra üzeri mesafenin verime etkisi	41
Şekil 4.7 Köylere göre sıra arası ve sıra üzeri mesafe dağılımları	42
Şekil 4.8 Köylere göre bağ arazisi toprak yapısı dağılımları	44
Şekil 4.9 Toprak yapısının verimle olan ilişki dağılımları	45
Şekil 4.10 Köylere göre bağ arazilerinin sulanma durumu	48
Şekil 4.11 Köylere göre bağ arazilerinin toprak işleme durumu	49
Şekil 4.12 Köylere göre budama göz sayısının dağılımı	52
Şekil 4.13 Bağlarda kullanılan gübre türlerinin dağılımı	54
Şekil 4.14 Bağlarda dekara verilen ticari gübre miktarının dağılımı	55
Şekil 4.15 Üreticilerin kullandıkları ticari gübre türlerine göre dekara verdikleri gübre miktarları.	56
Şekil 4.16 Ticari gübrelerin kullanım miktarı ve verim ilişkisi	57
Şekil 4.17 Köylere göre birinci öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri	60
Şekil 4.18 Köylere göre ikinci öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri	62
Şekil 4.19 Köylere göre üçüncü öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri.....	63
Şekil 4.20 Üreticilerin 1.-6. öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri.....	66
Şekil 4.21 Köylere göre yetiştirilen üzüm çeşitlerinin toplam tercih sayılarının dağılımı.	67
Şekil 4.22 Köylere göre üzümlerin olgunlaşma dönemlerinin dağılımı.....	69
Şekil 4.23 Köylere göre verim (kg/da) düzeylerinin dağılımı.....	72
Şekil 4.24 Köylere göre verimden memnuniyet düzeyleri.	74
Şekil 4.25 Köylere göre bağ yetiştiriciliğinde anaç kullanım durumu	78

Şekil 4.26 Köylere göre yeni bağ dikiminde sertifikalı fidan kullanım durumları.....	81
Şekil 4.27 Köylere göre anaç ve fidan temin kaynağı.....	84
Şekil 4.28 En sık karşılaşılan hastalık ve zararlılar (1.-3. Tercih).....	88
Şekil 4.29 Köylere göre 1.-3. düzey görülen hastalık/zararlılar	90
Şekil 4.30 Köylere göre zirai ilaçların zararlarına ilişkin görüşler.....	92
Şekil 4.31 Köylere göre zirai ilaçların insan sağlığına zararlarına ilişkin görüşler.....	94
Şekil 4.32 Köylere göre üzüm satış oranları.....	97
Şekil 4.33 Üzüm değerlendirilme şekillerinin (1.-3. Seçim) dağılımı.....	102
Şekil 4.34 Köylere göre üzüm değerlendirilme şekillerinin (1.-3. Seçim) dağılımı	103
Şekil 4.35 Fabrikaya üzüm veren üreticilerin köylere dağılımları	103
Şekil 4.36 Köylere göre bağcılığın karlılığına ilişkin görüşler	105
Şekil 4.37 Bağcılıkla ilgili sorunlarda danışılan kişi/kurum	112

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar, açıklamalarıyla aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklama
%	Yüzde
da	Dekar (1 da = 1.000 m ²)
kg	Kilogram
n	Örneklem Sayısı (Frekans)
vd.	Ve diğerleri
Kısaltmalar	Açıklama
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
DTSO	Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası
FAO	Food and Agriculture Organization (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü)
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
OIV	International Organization of Vine and Wine (Uluslararası Bağ ve Şarap Örgütü)
SD	Standart Sapma (Standard Deviation)
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences (İstatistik analiz yazılımı)
TL	Türk lirası
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

EKLER DİZİNİ

	Sayfa
Ek 1. Uygulanan Anket	123

1. GİRİŞ

Üzüm, dünya genelinde yaygın olarak yetiştirilen ve önemli bir tarımsal ürün olarak öne çıkan bir meyvedir. Asma bitkisi (*Vitis vinifera* L.), iklim ve toprak istekleri açısından çok seçici olmaması, çoğaltma yöntemlerinin kolaylığı ve meyvelerinin taze, kuru ya da işlenmiş formda tüketilebilirliği gibi avantajları sayesinde binlerce yıldır kültüre alınmıştır. 20. yüzyıl boyunca yapılan jeolojik ve arkeolojik araştırmalar, asmanın yaklaşık 60 milyon yıl öncesinden dünyanın pek çok bölgesinde yetiştiğini ortaya koymuştur. Özellikle Kafkasya, Kuzeydoğu Anadolu ve Hazar Denizi'nin güney kuşağı, bu türün ana vatanı olarak gösterilmektedir (Fidan, 1985; Kaplan, 1994).

Günümüzde dünya genelinde üzüm üretimi yaklaşık 78 milyon tona ulaşmış olup, bu üretimin önemli bir kısmı sofralık, kurutmalık ve şaraplık olarak değerlendirilmekte; bağcılık sektörü gıda, içki ve kozmetik sanayileriyle de doğrudan ilişkilidir (OIV, 2023). Dünya bağ alanlarının %51'i sadece beş ülke arasında paylaşılmaktadır: İspanya (%13), Fransa (%11), Çin (%10), İtalya (%9) ve Türkiye (%8). Türkiye, sahip olduğu 3,8 milyon dekar bağ alanı ile bağcılıkta dünya dördüncüsü konumundadır (FAO, 2023). Türkiye'de yıllık üzüm üretimi 4 milyon tonu aşmakta olup bu üretimin %36'sı sofralık, %37'si kurutmalık, %11'i ise şaraplık olarak değerlendirilmektedir (TÜİK, 2023).

Bu bağlamda Türkiye, yalnızca üretim hacmiyle değil, aynı zamanda asma tür çeşitliliği bakımından da küresel ölçekte önem arz etmektedir. Anadolu'nun içinde yer aldığı geniş coğrafya, Vavilov'un tanımladığı sekiz gen merkezinden biri olarak kabul edilmekte ve asmanın kültüre alınmasında temel rol oynayan bölgelerden biri sayılmaktadır. Arkeolojik veriler, Anadolu'da bağcılık kültürünün M.Ö. 3500 yılına kadar uzandığını göstermektedir. Hitit, Urartu, Frig, Grek, Roma ve Bizans gibi birçok medeniyet döneminde üzüm üretimi ve şarapçılık sosyal, ekonomik ve dini yaşantının önemli bir parçası olmuştur (Oraman, 1959; Dardeniz vd., 2001).

Türkiye'de günümüzde yaklaşık 1400'den fazla yerel üzüm çeşidinin yetiştirildiği bilinmektedir. Bu çeşitlerin önemli bir kısmı ekonomik potansiyele sahip olup, yöresel kalkınma projeleri kapsamında değerlendirilmeye uygundur (Değirmenci Karataş vd., 2015; Gazioğlu Şensoy vd., 2020). Bununla birlikte, bağcılığın bazı bölgelerde eski canlılığını yitirdiği, üretim tekniklerinin gelenekselliğini koruduğu, ürünlerin pazarlama ve işleme olanaklarının sınırlı kaldığı gözlenmektedir.

1.1 Diyarbakır'da Bağcılığın Tarihçesi ve Önemi

Diyarbakır ili, Mezopotamya havzasının kuzey ucunda yer alan konumuyla, yüzyıllardır tarım kültürünün şekillendiği önemli merkezlerden biridir. Bu kadim şehir, yalnızca buğday ve mercimek gibi temel tahıl ürünlerinin değil, aynı zamanda bağcılığın da ilk örneklerinin görüldüğü coğrafyalardan biri olarak kabul edilmektedir. Bağcılık, Diyarbakır'ın tarımsal üretim sisteminde tarihsel, kültürel ve ekonomik bir öneme sahip olmuş; bu önem özellikle kırsal yaşam biçiminin temelini oluşturan yerleşim birimlerinde güçlü şekilde hissedilmiştir (Değirmenci Karataş vd., 2015).

Tarihsel kaynaklar, Diyarbakır ve çevresinde üzüm üretiminin antik çağlara kadar uzandığını ve bu bölgede şarap üretiminin de yaygın olduğunu göstermektedir. Diyarbakır'ın birçok ilçesinde, özellikle Dicle Nehri havzası boyunca uzanan köy ve mezralarda, eski bağ teraslarının izlerine rastlanmaktadır. Üzüm üretimi, kimi yerleşimlerde sadece ekonomik bir faaliyet değil, aynı zamanda sosyal aidiyet ve kültürel bir belleğin devamı olarak görülmüştür. Üzüm bağları, düğün, bayram, toplu hasat gibi ritüellerle iç içe geçmiş; pekmez, pestil, bastık, kuru üzüm ve şarap gibi ürünlere dönüştürülerek yöresel mutfağın ayrılmaz parçası haline gelmiştir (Kaplan, 1994; Yalçın, 2021).

Diyarbakır ili genelinde yetiştirilen başlıca üzüm çeşitleri arasında Mazrone, Bineytati, Dımışkî, Kırmızı, Şemkê, Çekirdeksiz Beyaz ve Yerli Kara gibi yerel türler öne çıkmaktadır. Bu çeşitler çoğunlukla sofralık ve kurutmalık olarak değerlendirilmekte, bazı bölgelerde ise geleneksel yöntemlerle üretilen ev tipi şarapçılık da görülmektedir (Değirmenci Karataş vd., 2015; Gazioğlu Şensoy vd., 2020). Özellikle Mazrone ve Bineytati çeşitleri; iri taneleri, geç olgunlaşmaları ve yüksek şeker içerikleri ile bölgede önemli yere sahiptirler.

Ancak Diyarbakır bağcılığı, 1980'li yıllardan itibaren birçok yapısal sorunla karşı karşıya kalmıştır. Kırsal alandan kent merkezine olan yoğun göç, küçük parsellerin miras yoluyla bölünerek üretim kapasitesini düşürmesi, sulama olanaklarının sınırlı olması, tarımda mekanizasyonun yaygınlaşmaması ve üretici örgütlenmesindeki yetersizlikler, bağcılığın gerilemesine neden olmuştur (Çakır vd., 2017). Bu süreçte bağ alanlarında ciddi azalmalar yaşanmış; pek çok üretici, geleneksel olarak sürdürdüğü bağcılığı terk ederek mevsimlik iş gücüne yönelmiştir.

Yine de son yıllarda Tarım ve Orman Bakanlığı ile bazı yerel idarelerin desteğiyle Diyarbakır'da bağcılığı canlandırmaya yönelik projeler hayata geçirilmektedir. Özellikle sertifikalı fidan dağıtımı, damla sulama desteği, eğitim seminerleri ve kooperatifleşme girişimleri bu yönde umut verici adımlar olmuştur. Ancak üretici davranışları, geleneksel uygulamalardan kopmakta zorlanmakta; modern bağcılık tekniklerinin yeterince benimsenmemesi kalite ve verim açısından sorunların sürmesine yol açmaktadır (Uyak ve Doğan, 2021).

1.2 Ergani İlçesinde Bağcılığın Mevcut Durumu ve Önemi

Diyarbakır ilinin en büyük ilçesi olan Ergani gerek yüzölçümü gerekse tarımsal faaliyetlerin çeşitliliği bakımından bölgenin önde gelen kırsal yerleşimlerinden biridir. Dicle Nehri'nin sağ kıyısına yaklaşık 10 km uzaklıkta, 950 metre rakıma sahip olan ilçe; Zülküf Dağı'nın güney eteğine kurulmuştur (Değirmenci Karataş vd., 2015). Yüzölçümü 1.474 km² olan Ergani, 101 mahalle ve 86 köyden oluşmaktadır. İlçenin iklimi tipik karasal özellikler göstermekte olup yazları sıcak ve kurak, kışları ise soğuk ve yağışlı geçmektedir. Bu iklimsel yapı, özellikle yaz mevsiminde üzüm gibi sıcaklık isteği yüksek bitkiler için uygun mikroklima koşulları sağlamaktadır (Değirmenci Karataş vd., 2015).

Ergani ilçesinde tarımsal üretimin önemli bir kolunu bağcılık oluşturmaktadır. Bölgedeki bağcılık, büyük oranda geleneksel bilgi ve uygulamalara dayalı olarak sürdürülmekte; üzüm üretimi hem doğrudan taze tüketim hem de kurutmalık, pekmez ve pestil gibi katma değerli ürünler yoluyla ekonomik getirisi yüksek bir faaliyet olarak görülmektedir. İlçeye bağlı Armutova, Kömürtaş, Yakacık, Çayırdere, Yolbulan, Ziyaret, Otluca ve Ortayazı gibi köylerde bağcılık yaygın olarak yapılmakta; bu yerleşimlerde bağcılık adeta sosyo-kültürel kimliğin bir parçası haline gelmiştir (Değirmenci Karataş vd., 2015).

Tarım ve Orman Bakanlığı Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) verilerine göre 2024 yılı itibariyle Ergani ilçesinde 17.590 dekarlık bağ alanı bulunmakta ve bu alandan yaklaşık 15.391 ton üzüm üretimi gerçekleştirilmektedir. En fazla bağ alanına sahip mahalleler sırasıyla Kortaş (1.354 da), Armutova (1.068 da), Yakacık (1.030 da) ve Çayırdere (893 da) olarak öne çıkmaktadır. Aynı zamanda üretim miktarı açısından da bu mahalleler ilk

sıralarda yer almaktadır. Bu durum, arazi kullanımının ve ürün veriminin bu köylerde yoğunlaştığını göstermektedir.

Yapılan anket çalışmaları da Ergani bağcılığının mevcut durumuna ilişkin önemli bulgular sunmaktadır. İlçede bağ yetiştiriciliği yapan üreticilerin büyük çoğunluğunun küçük aile işletmelerinden oluştuğu, üretim faaliyetlerinin çoğunlukla miras yoluyla elde edilen parsellerde yürütüldüğü ve bu parsellerin parçalı yapısının tarımsal verimliliği olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca anket bulgularına göre, bağlarda sulama ve gübreleme işlemlerinde modern tarım tekniklerinin yeterince kullanılmadığı, budama ve aşılama gibi kültürel işlemlerin ise daha çok geleneksel bilgiye dayandığı görülmektedir.

Ergani bağcılığının temel sorunları arasında parsel küçüklüğü, düşük verimlilik, sulama ve gübreleme yetersizliği, hastalık ve zararlılarla mücadelede bilinç eksikliği ile pazarlama sorunları yer almaktadır. Buna rağmen ilçede bağcılığın hala önemli bir geçim kaynağı olması, genç nüfusun bu alana yönlendirilmesi ve üreticilerin örgütlenerek kooperatifleşmesi gibi stratejilerin geliştirilmesi durumunda, bağcılığın bölge tarımına yeniden canlılık kazandırabileceği değerlendirilmektedir (Çakır vd., 2017; Gazioğlu Şensoy vd., 2020).

Bu kapsamda yürütülen bu tez çalışması, Ergani ilçesinde bağcılıkla uğraşan üreticilerin üretim yapısı, sorunları, bilgi düzeyleri ve bağcılık uygulamaları hakkında detaylı bilgiler sunarak hem yerel hem de bölgesel ölçekte geliştirilebilecek stratejilere veri temeli sağlamayı hedeflemektedir.

1.3 Ergani’de Yetiştirilen Üzüm Çeşitleri

Ergani ilçesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin üzüm üretimi açısından önemli mikroklima alanlarından biri olarak dikkat çekmektedir. İlçede bağcılık uzun yıllara dayanan geleneksel bir tarım faaliyeti olup, bölge halkı tarafından hem ekonomik getiri sağlamak hem de kültürel mirası sürdürmek amacıyla yaygın biçimde uygulanmaktadır. İlçenin coğrafi konumu, iklim yapısı, toprak özellikleri ve topoğrafik çeşitliliği, birçok üzüm çeşidinin yetişmesine elverişli bir ortam sunmaktadır.

Anket çalışmasından elde edilen verilere göre, Ergani ilçesinde bağcılık yapan üreticiler tarafından yetiştirilen üzüm çeşitleri arasında Mazrone, Kerküş, Küçük Kara, Beyaz Kismis, Şemse, Horoz Karası, Tilki Kuyruğu, Kara Üzüm, Kırmızı Üzüm, Sultani,

Heşti ve Mahmudi gibi yerel ve bölgesel çeşitler ön plana çıkmaktadır. Bu çeşitlerin büyük bir kısmı *Vitis vinifera* L. türüne ait olup, bölgede yüzyıllardır süregelen tarımsal faaliyetlerin bir yansıması olarak değerlendirilmelidir (Değirmenci Karataş vd., 2015).

Yapılan değerlendirmelerde, üreticilerin çoğunlukla birden fazla üzüm çeşidi yetiştirdiği ve bu çeşitleri sofralık, kurutmalık ya da pekmez ve pestil gibi ürünlerde değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Özellikle Mazrone ve Sultani gibi sofralık özellikleriyle bilinen çeşitler, pazarlama açısından tercih edilmekte ve yöre halkı tarafından yoğun şekilde tüketilmektedirler. Diğer yandan Kara Üzüm ve Tilki Kuyruğu gibi çeşitler, daha çok pekmez ve şıra üretiminde kullanılmaktadırlar (Değirmenci Karataş vd., 2015).

Ergani'de yetiştirilen üzüm çeşitlerinin önemli bir kısmı, yerel genetik materyal niteliğinde olup, bu çeşitlerin bir kısmının yalnızca bu yörede görüldüğü, bazı çeşitlerin ise farklı adlarla çevre illerde de yetiştirildiği belirlenmiştir. Bu durum, ilçedeki bağıcılığın ampelografik çeşitliliğinin yüksek olduğunu ve bu çeşitlerin muhafaza edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ancak çeşitlerin büyük ölçüde yerel bilgiye ve hafızaya dayalı olarak sınıflandırılması, bilimsel bir tanımlamanın eksikliğiyle birlikte ampelografik özelliklerin sistematik olarak kayıt altına alınamamasına yol açmaktadır.

Bu bağlamda, üreticilerin çeşit seçimini genellikle verim, hastalıklara dayanıklılık ve pazarda talep görme gibi pratik kriterlere göre yaptıkları görülmüştür. Öte yandan, bazı üreticilerin atadan kalma bağları sürdürdükleri, bu nedenle de belirli çeşitlerin daha çok nostaljik ya da kültürel değer taşıdığı da tespit edilmiştir. Bu durum, köysel bağıcılık hafızasının bölgedeki çeşitlerin korunmasında önemli bir unsur olduğunu göstermektedir.

Ergani ilçesindeki üzüm çeşitliliği, aynı zamanda tarımsal araştırmalar ve sürdürülebilir bağıcılık açısından da önemli fırsatlar sunmaktadır. Yerel çeşitlerin biyotik ve abiyotik stres faktörlerine karşı dayanıklılıkları, iklim değişikliğine karşı alternatif oluşturabilecekleri ve agroekolojik sistemlerin sürdürülebilirliğini destekleyebilecekleri öngörülmektedir (Kaplan, 1994; Gazioğlu Şensoy vd., 2020).

Bu nedenlerle, ilçede yetiştirilen üzüm çeşitlerinin tanımlanması, karakterizasyonu ve tescili gibi işlemlerle bilimsel zemine oturtulması, bu çeşitlerin geleceğe aktarılması açısından kritik bir önem arz etmektedir. Bu çalışma kapsamında, anket yoluyla belirlenen çeşitlerin üretim düzeyi, kullanım amacı ve değerlendirme biçimleri ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ

Bağcılık gerek insanlık tarihiyle yaşıt geçmişi gerekse bugünkü ekonomik ve kültürel değeri bakımından tarımın önemli alt dallarından biri olarak kabul edilmektedir. Üzüm, dünya genelinde üretimi ve tüketimi en yüksek meyvelerden biri olup, farklı iklimlerde farklı değerlendirme biçimleriyle yetiştirilmektedir. Özellikle Akdeniz ikliminin etkili olduğu coğrafyalarda bağcılık binlerce yıldır sürdürülmektedir.

Türkiye, sahip olduğu uygun iklimsel koşullar ve genetik çeşitliliği ile bağcılıkta dünyanın önde gelen ülkelerinden biridir. Ülkenin hemen her bölgesinde yetiştirilen üzüm, sofralık, kurutmalık ve şaraplık olarak değerlendirilmekte, yerel çeşitler üzerinden kültürel zenginlik de üretime yansımaktadır. Ancak bağcılık sektörü bölgesel olarak farklı sorunlar, üretim biçimleri ve geleneksel uygulamalar içermektedir.

Bu bağlamda çalışmanın yürütüldüğü Diyarbakır ili Ergani ilçesi, tarihsel olarak bağcılık kültürüne sahip olup bugün de çeşitli yerel üzüm çeşitlerinin üretildiği önemli bir üretim merkezidir. Ancak yeterli teknik destek, pazarlama olanakları ve modern uygulamaların eksikliği nedeniyle potansiyel yeterince değerlendirilememektedir. Ergani özelinde yapılan bu araştırma, bölgedeki bağcılık uygulamalarını anlamaya ve diğer bölgelerle karşılaştırarak çözüm yolları sunmaya çalışmaktadır.

Bu doğrultuda, Türkiye'nin farklı bölgelerinde yapılan bağcılığa yönelik anket çalışmaları ve bu çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlar incelenmiş; elde edilen veriler ışığında Ergani bölgesiyle karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılması hedeflenmiştir. Aşağıda yer alan literatür bildirişleri, benzer araştırma yöntemleri ve bağcılık sorunlarına dair yapılan çalışmalara dayanmaktadır.

Haydaroğlu (1999) Ankara, Kırıkkale ve Kırşehir illerinde yürüttüğü çalışmada, modern bağcılık tekniklerinin bölgesel düzeydeki yayılımını incelemiş; aşılı fidanlarla kurulan bağların alan, çeşit ve anaç bazında yapılarını analiz etmiştir. Araştırma, modern tekniklerin kullanıldığı bağların özellikle Ankara ilinde 3.137 dekara, Kırıkkale'de 963 dekara ve Kırşehir'de 574 dekara ulaştığını göstermektedir. Bu bulgular, bölgesel bağcılık gelişimini izlemek ve modern tekniklerin kırsal alanlara entegrasyon düzeyini değerlendirmek açısından önemlidir. Bu bağlamda, Diyarbakır (Ergani) ilçesinde yürütülen araştırma, benzer şekilde modern bağcılık tekniklerinin kullanımı ve yayılım düzeyini ortaya koyma açısından değerli bir karşılaştırma alanı sunmaktadır.

Dardeniz vd. (2001) tarafından yürütülen çalışmada, Çanakkale ilinde bağcılığın mevcut yapısı, sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında 116 bağ üreticisiyle yüz yüze anket yapılmış ve elde edilen bulgular doğrultusunda Karasakız üzüm çeşidinin il genelinde en yaygın şekilde yetiştirilen çeşit olduğu saptanmıştır. Araştırmacılar, bu bulgular üzerinden sorunlara ilişkin çözüm önerileri de geliştirmişlerdir.

Kiracı (2006) tarafından yürütülen çalışmada, Tekirdağ ili Şarköy ilçesindeki bağcılık faaliyetlerinin mevcut durumu ile üzüm üreticilerinin karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik örgütlenme olanakları ele alınmıştır. Araştırmada, üreticilerin büyük çoğunluğunun şaraplık üzüm yetiştirdiği, ancak mevcut üretici örgütlenmelerinin pazarlama ve ürün değerlendirme süreçlerinde yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Çalışmada, üreticilerin %73.4'ünün şaraplık üzüm üreticilerine yönelik bir üretici örgütünün kurulması yönünde görüş bildirdiği, %90.6'sının ise kurulacak bu örgüte üye olmayı istediği ifade edilmiştir. Ayrıca, Tekirdağ'ın İstanbul gibi büyük bir pazara yakın olması nedeniyle sofralık üzüm üretiminde fırsatlar bulunduğu; ancak pazarlama olanaklarının sınırlı kaldığı vurgulanmıştır (Kiracı, 2006). Araştırmanın sonuç bölümünde, üreticilerin örgütlenme düzeylerinin artırılması, kooperatiflerin desteklenmesi ve pazarlama altyapısının güçlendirilmesi gibi önerilere yer verilmiştir. Ayrıca, üretici örgütlenmelerinin pazarlama faaliyetlerinde aktif rol almasının, bölgedeki üzüm üreticilerinin gelirlerini artırabileceği belirtilmiştir (Kiracı, 2006).

Korkutal, vd. (2018) tarafından yürütülen çalışmada, Tekirdağ ili Şarköy ilçesindeki bağcılık yapısı ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve bağcılarının mevcut uygulamaları ile sorunlarına yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırma kapsamında, Yayaköy, Yörgüç, Mursallı, Çınarlı, Gaziköy ve Kirazlı köylerinde bağcılık yapan toplam 237 bağcı ile gerçekleştirilen anket çalışması sonucunda, bölgedeki bağ alanlarının genellikle 10 dekardan büyük ve çok parçalı olduğu belirlenmiştir. Çalışmada, bağların büyük bir kısmının Amerikan Asma Anacı üzerine aşılardan üzümlerden oluşturulduğu ifade edilmiştir. Ankete katılan üreticilerin %43'ünün sofralık üzüm, %27'sinin şaraplık üzüm ve %30'unun her iki türde de üretim yaptığı belirtilmiştir. Ayrıca, Şarköy ilçesinde en yaygın olarak yetiştirilen üzüm çeşitlerinin Alphonse Lavallee (%25) ve Cardinal (%22) olduğu vurgulanmıştır. Sofralık üzümde dekara ortalama verim 1500 kg iken, şaraplık üzümde ise bu miktarın 1000 kg olduğu tespit

edilmiştir. Şarköy bağcılığının Tekirdağ ili genelinde önemli bir paya sahip olduğuna dikkat çeken araştırmacılar, bölgedeki bağcılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin artırılması ve bağcıların karşılaştıkları sorunların çözümü noktasında eğitim çalışmalarının önemini vurgulamışlardır (Korkutal, Bahar ve Zinni, 2018).

Durgut ve Arın (2005) tarafından Trakya bölgesinde yapılan çalışmada, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ illerinde bağcılık işletmelerinin mekanizasyon düzeyi ve sorunları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Araştırma kapsamında 494 bağcılık işletmesinden toplanan veriler doğrultusunda, işletmelerdeki ortalama traktör gücünün 33.16 kW olduğu, işletme başına 4.1 adet tarım aleti ve traktör başına 5.02 adet tarım aleti düştüğü tespit edilmiştir. Bununla birlikte, işletmelerde traktör kullanım oranının yüksek olmasına rağmen, mekanizasyon uygulamalarının genellikle toprak işleme, ilaçlama ve taşıma ile sınırlı kaldığı belirtilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler, Trakya bölgesindeki bağcılık işletmelerinin büyük çoğunluğunun (%93) 20 dekardan küçük alanlarda faaliyet gösterdiğini ve bu nedenle mekanizasyon olanaklarının sınırlı kaldığını göstermektedir. Yine aynı çalışmada, bağ alanlarının %70.9'unun goble terbiye sistemi ile yetiştirildiği, %24.6'sının telli terbiye sistemine sahip olduğu ve %4.5'inin ise yeni tesis edilen bağlar olduğu belirtilmiştir. Sonuç ve öneriler kısmında, Trakya bölgesinde bağcılık işletmelerinde mekanizasyon düzeyinin artırılması için özellikle budama ve hasat işlemlerine yönelik mekanik aletlerin yaygınlaştırılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, bölgedeki bağcılara yönelik mekanizasyon eğitiminin düzenlenmesinin işletmelerde verim artışına katkı sağlayabileceği ifade edilmiştir (Durgut ve Arın, 2005).

Bektaş Kenanoğlu ve Miran (2006) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Manisa ve İzmir illerinde geleneksel ve organik çekirdeksiz kuru üzüm üretimi yapan işletmelerin ekonomik performansları karşılaştırılmıştır. Araştırmada, organik çekirdeksiz kuru üzüm üretiminin geleneksel üretime göre daha düşük verim sağladığı, ancak brüt üretim değerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, organik üretimdeki fiyat priminin etkisiyle açıklanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, organik üreticilerin maliyet kalemlerinde en önemli giderin işgücü olduğu belirtilmiş; geleneksel üreticilerin ise ilaçlama maliyetlerinin organik üreticilere kıyasla daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra, organik üreticilerin çoğunluğunun fiyat primlerinden memnun olmadığı, pazarlama sorunlarının devam ettiği ve organik üretimin teşvik edilmesi için daha fazla destek gerektiği vurgulanmıştır (Bektaş Kenanoğlu ve Miran, 2006). Sonuç ve öneriler

bölümünde, organik çekirdeksiz kuru üzüm üreticilerinin pazar paylarının artırılması için kooperatifleşmenin önemi üzerinde durulmuş ve üretici eğitimlerinin yaygınlaştırılması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca, organik tarım ürünlerinin ihracat potansiyelinin geliştirilmesi için uluslararası pazarlara erişimin kolaylaştırılması ve kontrol ve sertifikasyon masraflarının desteklenmesi gerektiği önerilmiştir (Bektaş Kenanoğlu ve Miran, 2006).

Doğan vd. (2007) tarafından Erciş ilçesinde yapılan anket çalışmasında, bölgedeki üzüm üreticilerinin üretim süreçleri, karşılaştıkları sorunlar ve pazarlama olanakları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Araştırmada, üreticilerin büyük çoğunluğunun sulama sistemlerinin yetersizliğinden şikâyet ettiği ve özellikle kurak dönemlerde verim kaybının yüksek oranda yaşandığı belirtilmiştir. Çalışmada ayrıca, üreticilerin %64'ünün pazarlama aşamasında araçlara bağımlı olduğu ve doğrudan satış yapma olanaklarının sınırlı kaldığı ifade edilmiştir. Anket sonuçlarına göre, üreticilerin %78'i kooperatifleşme yoluyla pazarlama ağlarını güçlendirmeyi planladıklarını belirtmiş, ancak mevcut kooperatiflerin etkinliğinin düşük olduğu vurgulanmıştır. Doğan ve arkadaşları (2007), bu durumun temel nedenlerinden birinin üreticiler arasında iş birliği ve örgütlenme kültürünün yeterince gelişmemiş olması olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmada ayrıca, Erciş ilçesinde yetiştirilen üzüm çeşitlerinin büyük çoğunluğunun yerel pazarlarla sınırlı kaldığı ve dış pazarlara ulaşmada önemli engellerin bulunduğu ortaya konulmuştur. Üreticilerin %85'i, ürünlerinin bölge dışına pazarlanmasının gelirlerini artıracığını düşündüklerini ifade etmiştir. Erciş ilçesi bağıcılığının gelişmesi için yerel yönetimlerin ve tarım kuruluşlarının desteklerinin artırılması gerektiğini vurgulamışlardır. Ayrıca, pazarlama ağlarının genişletilmesi, eğitim programlarının düzenlenmesi ve ürünlerin markalaştırılması gibi stratejilerin uygulanmasının, bölgedeki bağıcılık faaliyetlerini daha sürdürülebilir hale getireceği belirtilmiştir.

Akaalp (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Mardin ili ve ilçelerinde bağıcılık faaliyetlerinin mevcut durumu detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Çalışmada, Mardin'de bağıcılığın tarihsel gelişimi, yetiştirilen üzüm çeşitleri, kullanılan yetiştirme teknikleri ve üreticilerin karşılaştıkları sorunlar ele alınmıştır. Özellikle Midyat, Savur, Ömerli, Derik ve Mazıdağı ilçelerinde yapılan saha çalışmaları sonucunda, üzüm üreticilerinin büyük çoğunluğunun geleneksel yetiştirme tekniklerine bağlı kaldığı ve modern üretim tekniklerine geçişte yetersiz kaldıkları tespit edilmiştir (Akaalp, 2007).

Araştırmanın bulguları arasında, bölgede yetiştirilen başlıca üzüm çeşitlerinin Mazrone, Hesenek, Pelhürük, Tilkiboğan, Besni, Sorava, Hatun Parmağı ve Musabbak olduğu belirtilmiştir. Bu çeşitlerin bir kısmının şaraplık, bir kısmının ise sofralık olarak değerlendirildiği ifade edilmiştir. Ayrıca, bölgede modern bağcılık uygulamalarının yaygınlaşmaması nedeniyle özellikle kuraklık dönemlerinde üreticilerin büyük verim kayıpları yaşadığı vurgulanmıştır (Akaalp, 2007). Sonuç ve öneriler kısmında, Akaalp (2007), Mardin’de bağcılığın geliştirilmesi için yerel yönetimlerin ve tarım kuruluşlarının ortak projeler geliştirmesi gerektiğini ifade etmiştir. Özellikle sulama sistemlerinin modernize edilmesi, toprak analizi yapılarak uygun anaç seçiminin sağlanması ve üreticilere yönelik eğitim programlarının yaygınlaştırılması gibi stratejiler önerilmiştir. Bunun yanı sıra, pazarlama süreçlerinin kooperatifleşme yoluyla geliştirilmesinin, üreticilerin ekonomik gelirlerini artırabileceği belirtilmiştir (Akaalp, 2007).

Uyak ve Gazioğlu Şensoy (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Van ilinin bağcılık potansiyeli, mevcut durumu, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Araştırmada, Van’ın Doğu Anadolu Bölgesi’nde yer almasına rağmen sahip olduğu iklimi sayesinde birçok meyve türünün yetişmesine uygun koşullar sunduğu belirtilmiştir. Özellikle üzüm yetiştiriciliği açısından bölgenin ekolojik koşullarının elverişli olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada, Van ilindeki mevcut bağların büyük çoğunluğunun yaşlı, verimsiz ve bakımsız olduğu, ayrıca bağ alanlarının her yıl azaldığı tespit edilmiştir. Bu durumun nedenleri arasında, bağcılık tekniklerinin yeterince bilinmemesi, uygun standart çeşitlerin belirlenmemesi, bağ alanlarının yerleşim yeri olarak kullanılması ve verim ile gelir düşüklüğü gibi faktörler gösterilmiştir. Ayrıca, bağcılığın önemini yitirmesiyle birlikte, bağ alanlarının tahrip edildiği ve yeniden kurulamadığı ifade edilmiştir (Uyak ve Gazioğlu Şensoy, 2009).

Araştırmada, Van ilinde bağcılığın geliştirilmesi için teknik destek ve yönlendirmelerin büyük önem taşıdığı belirtilmiştir. Özellikle, ekonomik olarak değerlendirilebilecek alanların belirlenmesi, uygun üretim hedeflerinin saptanması ve üreticilere yönelik eğitim çalışmalarının artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, işsizliğin ve köyden şehre göçün yoğun olduğu bölgede, bağcılığın geliştirilmesinin sosyal ve ekonomik açıdan önemli katkılar sağlayacağı ifade edilmiştir (Uyak ve Gazioğlu Şensoy, 2009).

Uyak vd. (2011) Siirt ili bağcılığı üzerine yürüttükleri çalışmada, kırsal kalkınma açısından büyük öneme sahip olan bağcılık faaliyetlerinin, göç olgusu, teknik bilgi eksikliği, uygun çeşit ve anaç yetersizliği gibi sorunlarla karşı karşıya olduğunu ortaya koymuşlardır. Araştırmacılar, bağcılığın sürdürülebilirliği için çiftçilerin teknik eğitim almasının ve modern yetiştirme sistemlerine yönlendirilmesinin önemini vurgulamışlardır. Ergani ilçesinde gerçekleştirilen anket çalışması da benzer sorunların güncelliğini koruduğunu göstermekte; bu bağlamda, çalışma, bölgesel kıyaslamalarla bağcılıkta gelişim eksenlerinin belirlenmesine katkı sağlamaktadır.

Eşitken vd. (2012) tarafından Konya ili ve çevresinde yürütülen araştırmada, bölgedeki meyvecilik ve bağcılık faaliyetlerinin mevcut durumu ve karşılaşılan temel sorunlar detaylı bir şekilde ortaya konmuştur. Anket sonuçlarına göre, bölgede üretimle ilgili temel sorunlar; yaşlı üretici nüfusunun yaygınlığı ve genç nüfusun göç etmesi, küçük parsel yapısı ve hissedar sayısının fazlalığı, bilgi eksikliği veya hatalı bilgi kaynakları, örgütlenme yetersizliği, fidan teminiyle ilgili problemler, sulama kaynaklarının yetersizliği ve maliyetlerin yüksekliği, toprak yapısına ilişkin sorunlar ve yetiştirme tekniklerine dair eksikliklerdir. Ayrıca, ürün işleme tesislerinin sınırlılığı da önemli bir darboğaz olarak saptanmıştır.

Uysal ve Saner (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Ege Bölgesi'nde yer alan bağ işletmelerinde iş gücü kullanımı incelenmiştir. 120 bağ üreticisi ile yapılan görüşmelere göre, işletmelerin yaklaşık %45'i ağırlıklı olarak aile bireylerinden oluşan iş gücünü tercih etmekteyken, %54'ü geçici iş gücüne başvurmaktadır. Bu durum, bağcılığın iş gücü yapısında geleneksel yöntemlerin etkili olmaya devam ettiğini göstermektedir.

Kızılaslan ve Somak (2013) Tokat ili Erbaa ilçesindeki bağ işletmelerinde tarımsal ilaç kullanımına dair üretici farkındalığını belirlemeyi amaçladıkları araştırmalarında 70 üreticiyle anket yapmışlardır. Üreticilerin %54'ünün ilaç bayisinden, %30'unun kendi bilgi birikimlerine dayanarak, %15'inin ise ilçe tarım müdürlüklerinden aldığı bilgilerle ilaç seçiminde buldukları belirlenmiştir. Ayrıca %91'i ilaç teminini bayilerden sağlarken, %62'si hastalık ve zararlılar için ilaç kullandığını ifade etmiş, %54'ü son kullanma tarihine dikkat ettiğini ve %65'i kullanım talimatlarını bayilerden öğrendiğini beyan etmiştir.

Taşkın ve Demircan (2014) tarafından Isparta ili örneğinde gerçekleştirilen çalışmada, telli ve goble terbiye sistemlerinin ekonomik açıdan karşılaştırılması yapılmıştır. 154 bağ üreticisinin katıldığı anket çalışmasında, telli sistemde dekara düşen iş gücünün 36.83 saat olduğu ve bunun %32.23'ünün hasada ait olduğu, dekara üzüm veriminin ise 1.928.5 kg olarak gerçekleştiği bildirilmiştir. Goble terbiye sisteminde ise dekara düşen iş gücü 25-48 saat arasında değişirken, bunun %34.38'lik kısmı hasat işlemleri için ayrılmış ve verimin 940.5 kg/da olduğu saptanmıştır.

Çakır vd. (2014) tarafından Diyarbakır ili Eğil ilçesinde yürütülen araştırmada, 110 bağ üreticisiyle gerçekleştirilen anket çalışması sonucunda üreticilerin yaş ortalamasının 50 olduğu, bağ alanlarının %21'inin 20 dekardan küçük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca üreticilerin büyük çoğunluğunun herhangi bir üretici birliğine ya da kooperatife üye olmadığı ve katılımcıların %65'inin ürün pazarlama konusunda ciddi sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir.

Gözener vd. (2014) Erzincan ili Üzümlü ilçesinde Cimin üzümünün üretimi ve pazarlanmasına yönelik gerçekleştirdikleri çalışma, bölgedeki bağcılık faaliyetlerinin mevcut durumunu ve üreticilerin karşılaştıkları sorunları kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Çalışmada, 62 bağ üreticisinin katılımıyla gerçekleştirilen anket verilerine göre, üreticilerin %46'sının 20 yılı aşkın süredir bağcılıkla uğraştığı ve %14'ünün bağcılık dışında ek bir gelir kaynağının bulunmadığı belirlenmiştir. Yörede geleneksel bağcılık yöntemlerinin yaygın olarak uygulandığı ve yerli asma çeşitlerinin tercih edildiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte, üreticilerin en yaygın karşılaştıkları sorunların başında ürün muhafazasının yetersizliği gelmektedir. Bu bulgular, Cimin üzümünün pazarlanmasında yaşanan güçlüklerin üreticilerin ekonomik sürdürülebilirliğini olumsuz etkilediğini göstermektedir (Gözener vd., 2014).

Çakır vd. (2015) Mardin ili Savur ilçesindeki bağ işletmelerine yönelik gerçekleştirdikleri araştırmada, üreticilerin demografik ve yapısal özellikleri üzerine bilgi edinmişlerdir. Anket sonuçlarına göre, üreticilerin %75'i ilkokul mezunu olup yaş ortalaması 47'dir. Bağ alanlarının %1'i 20 dekardan küçük parsellerden oluşmakta, %97'si ise üreticilerin kendi mülkiyetinde yer almaktadır. Bağcılığın büyük ölçüde aile işletmeciliği şeklinde yürütüldüğü tespit edilmiş, üreticilerin hiçbirinin bir kooperatif ya da üretici birliğine üye olmadığı belirlenmiştir.

Bayramoğlu vd. (2010) Ankara ili Kalecik ilçesinde yürüttükleri araştırmada sofralık ve şaraplık üzüm üretiminin kârlılık analizine odaklanmışlardır. 73 üreticiyle yapılan anket sonucunda, sofralık üzüm yetiştiriciliğinde dekara üretim maliyetinin 356.99 TL olduğu ve bu tutarın %37.09'unun sabit, %62.91'inin ise değişken giderlerden olduğu tespit edilmiştir. şaraplık üzüm yetiştiriciliğinde ise dekara maliyet 419.57 TL'ye çıkmakta ve %69.85'i değişken, %30,15'i sabit giderlerden oluşmaktadır. Bu sonuçlar, şaraplık üzüm üretiminin sofralık üretime göre yaklaşık %17.8 daha maliyetli olduğunu ortaya koymuştur.

Yener ve Cebeci (2013) Manisa ili Sarıgöl ilçesindeki bağ işletmelerine yönelik olarak yürüttükleri araştırmada, 129 işletmeciyile gerçekleştirdikleri anket çalışmasında üreticilerin yaş ortalamasının 41'in üzerinde olduğunu, eğitim düzeylerinin genel olarak düşük kaldığını ve çoğunluğunun aile işletmesi şeklinde üretim yaptığını ortaya koymuşlardır. Araştırma sonucunda, tüm bağlarda yüksek terbiye sistemlerinin uygulandığı, kimyasal gübreleme ve zirai ilaç kullanımının yaygın olduğu belirtilmiştir. Ayrıca hormon kullanımının da dikkat çekici seviyede olduğu bildirilmiştir.

Çakır vd. (2014) Diyarbakır ili Eğil ilçesinde bağcılık faaliyetlerinin mevcut durumunu belirlemek ve karşılaşılan sorunlara çözüm üretmek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada, 110 bağ üreticisiyle anket uygulamışlardır. Elde edilen sonuçlara göre üreticilerin yaş ortalaması 50 civarında olup, bağ alanlarının %21'inin 20 dekarın altında olduğu görülmüştür. Üreticilerin kooperatif ya da üretici birliklere üye olmadıkları, %65'inin ise pazarlama aşamasında ciddi sorunlar yaşadığını tespit edilmiştir.

Öztunç (2015) şanlıurfa ilinde bağcılığın yaygın olarak yapıldığını Halfeti, Birecik, Bozova, Hilvan ve Siverek ilçelerinde yürüttüğu araştırmada 100 bağ üreticisiyle anket gerçekleştirmiştir. Anket sonuçlarına göre, üreticilerin çoğunluğunun bağlarında sulama yapmadığını, gübreleme ve anaç kullanımının yaygın olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca üreticilerin büyük kısmının elde ettikleri verimden memnun olmadığı ve yeni bağ tesisine sıcak bakmadıkları tespit edilmiştir. Araştırmacı, üreticilerin bilinçlendirilmesinin ve eğitiminin öncelikli çözüm adımları arasında yer aldığını vurgulamıştır.

Çakır vd. (2015) tarafından Mardin ili Savur ilçesinde yapılan başka bir çalışmada da üreticilerin eğitim düzeylerinin büyük oranda düşük olduğu (%75 ilkokul mezunu), bağ arazilerinin %97'sinin üreticilerin kendi mülkiyetinde yer aldığını ve işletmelerin aile

tipi küçük işletmeler olarak faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir. Üreticilerin tamamının herhangi bir kooperatif ya da birlik üyeliğinin bulunmadığı da ayrıca vurgulanmıştır.

Atış vd. (2016) Manisa ilinde gerçekleştirdikleri çalışmada, konvansiyonel ve organik kuru üzüm üreticilerinin fiyat beklentileri Probit Model kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada, Merkez, Salihli ve Turgutlu ilçelerine bağlı 13 köydeki 300 üretici ile yüz yüze anket yapılmış ve üreticilerin kuru üzüm üretme istekleri belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, konvansiyonel kuru üzüm üreticilerinin talep ettiği ortalama fiyatın 4.31 TL/kg olduğu, ancak üreticilere teklif edilen fiyatın 3.42 TL/kg düzeyinde kaldığı tespit edilmiştir. Bu durum, konvansiyonel kuru üzüm üreticilerinin kg başına %26 oranında ek bir fiyat beklentisi içinde olduğunu göstermektedir. Organik kuru üzüm üreticilerinde ise beklenen ortalama fiyat 4.72 TL/kg olarak belirlenmiş ve teklif edilen fiyatın 4.21 TL/kg olduğu saptanmıştır. Buna göre, organik üreticilerde fiyat beklentisi kg başına %12 oranında artış göstermektedir (Atış vd., 2016). Çalışma sonuçları, organik kuru üzüm üreticilerinin daha yüksek fiyat talep etmelerinin, organik üretim maliyetlerinin artışına ve organik ürün sertifikasyonuna yönelik ek maliyetlere dayandığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, üreticilerin organik üretime yönlendirilebilmesi için ek destek politikalarının geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin kuru üzüm ihracatındaki rekabet gücünü artırabilmesi için üretici beklentilerini dikkate alan stratejilerin uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Atış vd., 2016).

Göksu (2016) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde üzüm üretiminin mevcut durumu, karşılaşılan problemleri ve çözüm önerilerini değerlendirdiği çalışmasında 81 bağ üreticisi ile anket uygulamıştır. Üreticilerin %52'sinin sulama yaptığı, destek sağlanması halinde modern bağcılığa geçişe sıcak bakıldığı ve en büyük sorunlardan birinin pazarlama olduğu ifade edilmiştir. En yaygın yetiştirilen çeşidin ise "Sultani Çekirdeksiz" olduğu saptanmıştır.

Topçu vd. (2017) Tokat ilinde bağcılık yapılan alanlarda üreticilerin yabancı otlarla mücadeleye yönelik davranışlarını araştırmışlardır. 100 bağ üreticisi ile yapılan anket çalışmasında, bağlarda genellikle goble ve kordon terbiye sistemlerinin uygulandığı; herbisit kullanımının ise yeterince bilinçli yapılmadığı ve çoğunlukla mekanik yöntemlerin tercih edildiği belirlenmiştir.

Çakır vd. (2017) Diyarbakır ili Dicle ilçesinde yürüttükleri çalışmada 100 üreticiyle gerçekleştirdikleri anketler aracılığıyla ilçedeki bağcılığın sorunlarını ve üretim yapısını analiz etmişlerdir. Elde edilen verilere göre, bağ alanlarının %72'si 30 dekardan büyük olup, yerel çeşitlerle öz tüketim amacıyla üretim yapıldığı görülmüştür. Üreticilerin kooperatif veya birlik üyelikleri bulunmazken, %69'unun pazarlama süreçlerinde zorluk yaşadığı belirlenmiştir.

Bayramoğlu ve Ağızan (2018) farklı sulama sistemlerinin üretim maliyetleri üzerindeki etkilerini araştırdıkları çalışmada, 115 tarım işletmesinden elde edilen verilerle sulama sistemlerinin (yağmurlama, doğrusal hareketli, damlama vb.) maliyet ve verim ilişkileri ortaya konulmuştur. Sonuçlara göre damlama sulama ve doğrusal sistemlerin daha ekonomik olduğu vurgulanmıştır.

Kıracı vd. (2018) Çanakkale bağcılığının mevcut durumunu, gelişimini ve üreticilerin eğitim ihtiyaçlarını analiz ettikleri çalışmada, 30 üreticiyle yürütülen anketlerde son 20 yılda bağ alanlarının %27 oranında azaldığı saptanmıştır. Bu azalmanın temel nedeni olarak ekonomik krizler ve genç nüfusun bağcılıktan uzaklaşması gösterilmiştir.

Korkutal vd. (2018) Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde 237 bağcıyla yaptıkları anket çalışmasında, üreticilerin %43'ünün sofralık, %27'sinin şaraplık ve %30'unun ise hem şaraplık hem de sofralık üzüm ürettiğini tespit etmişlerdir. Parsellerin genellikle 10 dekardan büyük olduğu ve üreticilerin büyük çoğunluğunun telli terbiye sistemini tercih ettiği rapor edilmiştir.

Özatak vd. (2018) Hakkâri ilinde 102 bağ üreticisiyle yürüttükleri anket çalışmasında, üreticilerin yaş ortalamasının 47 olduğu, %37'sinin ilkokul mezunu olduğu ve bağ arazilerinin tamamının üreticilerin mülkiyetinde bulunduğu belirlenmiştir. Bağcılığın küçük ölçekli ve geleneksel yöntemlerle sürdürüldüğü saptanmıştır.

Yılmaz (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Trakya bölgesinde bağcılık yapan tarım işletmelerinin ekonomik yapısı incelenmiş ve bölgedeki bağcılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından üretim planlaması yapılmıştır. Çalışmada, Tekirdağ ili merkez ve Şarköy ilçelerinde bağcılığın ekolojik olarak uygun olmasına karşın, son 15 yılda bağ alanlarında azalma görüldüğü belirtilmiştir. Bu durumun nedenleri arasında, pazarlama olanaklarının sınırlılığı, üretim maliyetlerinin artması ve genç nüfusun bağcılıktan uzaklaşması gösterilmiştir (Yılmaz, 2018).

Araştırma kapsamında, Trakya bölgesindeki 108 bağ işletmesi ile yapılan görüşmeler sonucunda, işletmelerin ekonomik analizleri gerçekleştirilmiş ve bölgedeki bağıcılığın ekonomik yapısı ortaya konulmuştur. Yılmaz (2018), işletmelerin ortalama arazi büyüklüğünün 44,18 da olduğunu ve bu alanlarda yapılan bağıcılık faaliyetlerinin ekonomik getirilerinin, pazarlama kanallarının yetersizliği nedeniyle sınırlandığını ifade etmiştir. Çalışmada, bölgedeki bağıcılık işletmelerinin ekonomik performansını artırabilmek amacıyla 5, 10 ve 20 yıllık dinamik doğrusal programlama modelleri oluşturulmuş ve bu modeller yardımıyla tarımsal gelirlerin maksimize edilebileceği üç ayrı üretim planı önerilmiştir. Bu planlar sonucunda, işletmelerin 5 yıllık dönemde 12.884,92 TL, 10 yıllık dönemde 65.582,73 TL ve 20 yıllık dönemde 122.567,56 TL net bugünkü değer kazancı elde edebileceği hesaplanmıştır. Trakya bölgesinde bağıcılık yapan işletmelerin ekonomik analizlerini ortaya koyması ve işletmelere yönelik uzun vadeli üretim planları geliştirilmesine olanak sağlaması açısından önemli bir kaynak niteliğindedir. Tarımsal kalkınmanın sağlanabilmesi adına bölgedeki işletmelere yönelik pazar odaklı desteklerin artırılması ve modern üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması önerilmektedir (Yılmaz, 2018).

Polat, vd. (2018) Şanlıurfa ili bağıcılığının mevcut durumunu ortaya koymak ve 2008 yılına ait benzer bir çalışmanın devamı niteliğinde bölgesel değişimi izlemek amacıyla gerçekleştirdikleri araştırmalarında, bağıcılık faaliyetlerinin son on yıldaki gelişim ve gerileme eğilimlerini karşılaştırmalı biçimde ele almışlardır. Çalışmada, 2008 yılında 100 üreticiyle yürütülen anket sonuçları ile 2017 yılında aynı üreticilerle gerçekleştirilen yeni anket bulguları karşılaştırılarak, özellikle üretim teknikleri, yetiştirilen üzüm çeşitleri ve ürün değerlendirme yöntemleri bakımından yaşanan dönüşümler analiz edilmiştir.

Araştırmanın bulguları, bölgede bağıcılığın yapısal olarak önemli bir değişime uğramadığını, ancak bazı üzüm çeşitlerinin tamamen ortadan kalktığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, üreticilerin en büyük sorunu olan kuraklık ve yeterli sulama olanaklarının olmayışı, aradan geçen on yıla rağmen çözülememiş temel problemler arasında kalmaya devam etmektedir. Kuraklık koşullarının giderek artması, sulanmayan bağlarda ürün kalitesini düşürmekte ve bu durum, pazarlama sorunlarını derinleştirmektedir. Elde edilen düşük kaliteli ürünlerin ise daha çok şıra üretimi gibi alternatif yöntemlerle değerlendirilmeye çalışıldığı belirtilmiştir. Araştırmacılar, önceki

dönemde de tespit edilen yapısal sorunların çözülmemesi durumunda, yöre bağıcılığının gerilemesinin kaçınılmaz olduğunu vurgulamışlardır.

Çetin ve Daler (2018) Yozgat ili bağıcılık potansiyelini değerlendirmek amacıyla yürüttükleri çalışmalarında, ilin merkez ilçesi dâhil olmak üzere 14 ilçede üreticilerle birebir görüşmeler gerçekleştirmiş ve bağıcılıkla ilgili çeşitli kriterleri kapsamlı biçimde analiz etmişlerdir. Bu kapsamda, bağ alanlarının genel yapısı, yetiştirilen üzüm çeşitleri, anaç kullanımı, budama yöntemleri, terbiye sistemleri, toprak işleme uygulamaları, gübreleme alışkanlıkları, hastalık ve zararlılarla mücadele pratikleri ile ürün değerlendirme biçimleri detaylı olarak ele alınmıştır. Ayrıca iklim verileri ve toprak analizleri de değerlendirmeye dâhil edilerek, ilin bağıcılık açısından taşıdığı potansiyel ortaya konulmuştur. Araştırmanın bulgularına göre, Yozgat ilinde özellikle Sorgun, Çekerek, Şefaattli ve Yerköy gibi bazı ilçelerde bağıcılık önemli bir tarımsal faaliyet olarak öne çıkmaktadır. Ancak kırsaldaki göç hareketleri ve bağlara yeterli bakımın yapılmaması nedeniyle bağ alanlarında gözle görülür azalmalar yaşandığı ifade edilmiştir. Mevcut bağların çoğunlukla yerel ve geleneksel yöntemlerle sürdürüldüğü; iklim açısından bazı bölgelerin bağıcılığa uygun koşullara sahip olmasına karşın, toprak yapısının besin elementleri açısından yetersiz olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte, son yıllarda bağıcılığa olan ilginin yeniden artış eğiliminde olduğu tespit edilmiş; bu durum bölgedeki tarımsal çeşitliliğin korunması ve geliştirilmesi açısından umut verici bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

Alemdar vd. (2019) Manisa ili Salihli ilçesindeki bağ üreticilerinin iyi tarım uygulamaları konusundaki bilgi düzeylerini incelemişlerdir. 80 üreticiyle yürütülen çalışmada, iyi tarım uygulamalarının yaygınlaştığı, ancak ilaçlama ekipmanlarının yetersiz olduğu ve kimyasal mücadele uygulamalarının sürdüğü gözlemlenmiştir.

Korkutal vd. (2019) Edirne ili Uzunköprü ilçesinde 115 üreticiyle gerçekleştirdikleri anket çalışmasında, üreticilerin çoğunun kimyasal gübre kullanımında bilinçli olduğu, ancak yalnızca az bir kısmının sulama yaptığı tespit edilmiştir. Yeniköy mahallesinde bağıcılığın daha modern ve teknik düzeyde yürütüldüğü, sel felaketinden etkilenen Aslıhan köyünde ise bağıcılığın eski performansına ulaşamadığı ifade edilmiştir.

Gazioğlu Şensoy vd. (2020), Siirt ili ve çevre ilçelerde yürüttükleri çalışmada, 100 bağ üreticisiyle yapılan anketler doğrultusunda bağ işletmelerinin yapısal özelliklerini ve üreticilerin tarımsal uygulamalara yaklaşımlarını ortaya koymuşlardır. Üreticilerin

çoğunluğunun 40-60 yaş aralığında yer aldığı, eğitim seviyelerinin genellikle temel düzeyde olduğu ve bağ arazilerinin büyük ölçüde miras yoluyla elde edildiği tespit edilmiştir. Üzüm üretiminden elde edilen gelirden memnun olunmadığı, üreticilerin toprak analizi konusundaki bilgi eksikliklerinin yaygın olduğu ve karşılaşılan sorunların çoğunlukla çiftçiler arası bilgi paylaşımıyla çözüldüğü belirlenmiştir.

Uzun vd. (2023) Batman ilinde merkez ve köylerde gerçekleştirdikleri araştırmada, 105 üzüm üreticisiyle yüz yüze görüşmeler yapılmış ve bağcılığın mevcut durumu analiz edilmiştir. Üreticilerin yaş ortalaması 51.55 olup büyük çoğunluğunun ilkökul mezunu olduğu belirlenmiştir. Yetiştiricilerin %3.8'inin herhangi bir kooperatif ya da üretici birliğine üye olduğu, yerel üzüm çeşitlerinin yaygın olarak yetiştirildiği ve ürünlerin genellikle pestil, pekmez gibi yerel ürünlere dönüştürülerek değerlendirildiği saptanmıştır. Üreticiler bağcılıktan yeterli kazancı elde edemediklerini belirtmiş ve alternatif olarak badem ya da Antep fıstığı üretimine yöneldiklerini ifade etmişlerdir.

İrget vd. (2023) Manisa ili Alaşehir ilçesinde yürüttükleri çalışmada, bölgedeki bağcılık faaliyetlerinin gübreleme alışkanlıkları açısından değerlendirmesini yapmışlardır. 70 üreticiyle gerçekleştirilen anketlerde, toprak ve yaprak analizi yaptırma oranının düşük olduğu, organik ve mineral gübre tüketiminin bilinçli olarak yapılmadığı ve gübreleme uygulamalarının genellikle yetersiz olduğu ortaya konulmuştur.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Araştırma Alanının Tanıtımı

Bu çalışma, Diyarbakır ilinin en büyük ilçelerinden biri olan Ergani'de gerçekleştirilmiştir. Ergani ilçesi, Dicle Nehri'nin sağ kıyısına yaklaşık 10 km mesafede, 1526 metre yüksekliğe sahip Zülküf Dağı'nın güney eteğinde konumlanmıştır. İlçenin coğrafi koordinatları 38°16'09" kuzey enlemi ve 39°45'42" doğu boylamı olup, rakımı 950 metredir. Diyarbakır şehir merkezine 56 km mesafede bulunan ilçe, 1.474 km²'lik geniş bir yüzölçümüne sahiptir. İlçe merkezine bağlı toplam 86 köy ve 101 mahalle bulunmaktadır (Değirmenci Karataş vd., 2015).

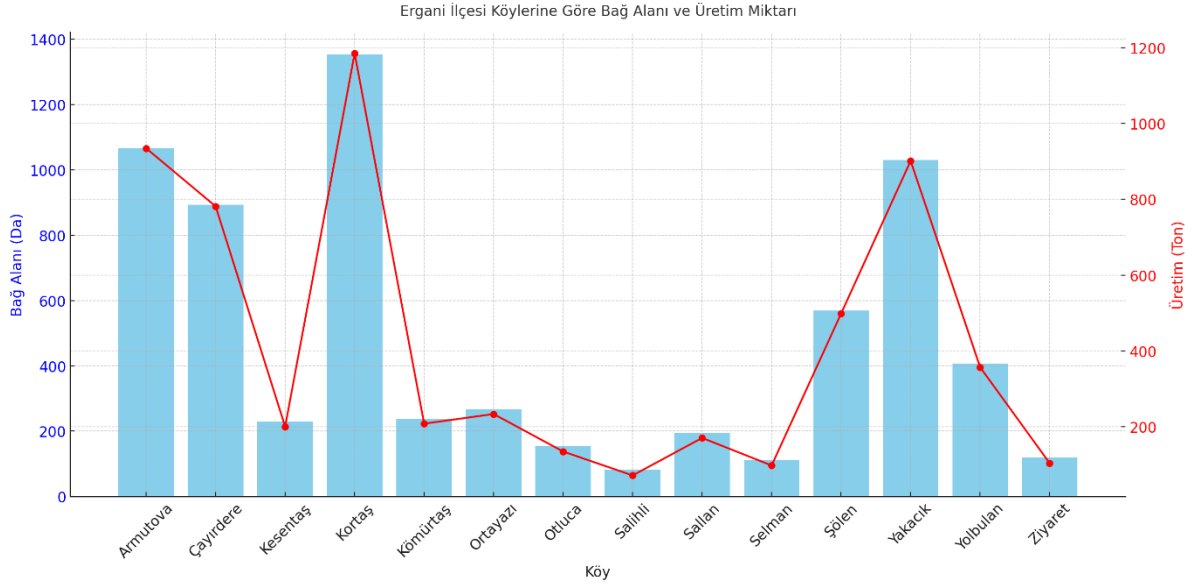
İklim özellikleri bakımından bölgede karasal iklim egemen olup, yazlar oldukça sıcak ve kurak, kışlar ise soğuk ve yağışlı geçmektedir. Yaz aylarında sıcaklık 45°C'ye kadar yükselmekte, kış aylarında ise -5°C'ye kadar düşebilmektedir (Ergani Kaymakamlığı, 2023). İlçenin topografik yapısı, bağcılık gibi meyve yetiştiriciliğine elverişli vadiler ve yamaç arazilerden oluşmaktadır. Ayrıca bölgede ormanlık alanlar ve taşlık araziler geniş yer kaplamaktadır. Taşlık alanlar, üreticiler tarafından tarıma kazandırılmak üzere temizlenerek bağ alanlarına dönüştürülmektedir (Değirmenci Karataş vd., 2015).

Tarihsel süreç içerisinde Mezopotamya'nın kuzey sınırında yer alan Ergani, geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. İlçenin jeopolitik konumu, Dicle Nehri havzası boyunca yer alması, tarım ve özellikle bağcılık faaliyetlerini tarihsel olarak cazip hale getirmiştir. Özellikle kırsal alanlarda bağcılık, geleneksel üretim biçimleri ile sürdürülmekte olup, günümüzde de aile tarımı kapsamında önemli bir yer işgal etmektedir.

İlçede bağcılık faaliyetleri Kömürtaş, Armutova, Ziyaret, Çayırdere, Yakacık, Kortaş, Şölen, Salihli, Sallan, Ortayazı, Otluca, Selman, Kesentaş ve Yolbulan gibi köylerde yoğunluk kazanmıştır. Bu köylerdeki bağ alanları, ilçe genelinde kayıtlı toplam 17.590 dekarlık alanın büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu bağlardan yıllık yaklaşık 15.391 ton üzüm üretimi gerçekleştirilmektedir (Değirmenci Karataş vd., 2015).

Ergani ilçesi, Diyarbakır ilinin bağcılık potansiyeli açısından öne çıkan bölgelerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Coğrafi konumu, doğal kaynakları,

geleneksel bağcılık kültürü ve üretim kapasitesi dikkate alındığında, bölgenin sistematik bir şekilde ele alınması, mevcut sorunların tespiti ve çözüm yollarının geliştirilmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Şekil 3.1 ÇKS verilerine göre bağ alanı (dekar) ve üretim miktarı (ton) bilgileri

3.2 Veri Toplama Aracı ve Anketin Yapısı

Bu araştırmada, Ergani ilçesinde bağcılık faaliyeti sürdüren üreticilerin tarımsal uygulamalarını, üretim alışkanlıklarını, bilgi kaynaklarını ve ekonomik yapılarını değerlendirmek amacıyla yapılandırılmış bir anket formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Anket formu, literatürde benzer bağcılık çalışmaları incelenerek (Çakır vd., 2014; Korkutal vd., 2019; Gazioğlu Şensoy vd., 2020) ve bölgenin sosyo-ekonomik koşulları göz önünde bulundurularak geliştirilmiştir.

Anket formu, açık uçlu ve kapalı uçlu olmak üzere iki tür sorudan oluşmaktadır. Kapalı uçlu sorular ile üreticilerin sosyo-demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek vb.), üretim sistemleri, tarımsal bilgi kaynaklarına erişimleri, hastalık-zararlı mücadelesi, pazarlama ve kooperatifleşme durumları belirlenmiştir. Açık uçlu sorularla ise üreticilerin görüş ve önerilerine yer verilerek bağcılık faaliyetlerinde karşılaşılan sorunlar ve beklentiler ayrıntılı biçimde kayıt altına alınmıştır.

Hazırlanan anket formu, 14 farklı köyde toplam 202 üretici ile yüz yüze görüşmeler yoluyla uygulanmıştır. Görüşmeler sırasında yerel ağız ve ifadeler dikkate alınmış, anketörler tarafından gerektiğinde tercüme ve açıklama yapılarak veri güvenilirliği sağlanmıştır. Anketin uygulanmasında rastgele örnekleme yöntemi benimsenmiş, ancak her köydeki üretici sayısı oransal olarak dikkate alınarak dağılım sağlanmıştır.

Bu tematik yapılandırma sayesinde veriler analiz aşamasında hem içerik açısından gruplandırılabilmiş hem de karşılaştırmalı yorumlara olanak sağlanmıştır. Anket çalışmasında kullanılan soru sayısı toplam 38 olup, bu sorular 8 başlık altında gruplanmıştır.

3.3 Örnekleme Yöntemi ve Anketin Uygulama Süreci

Bu araştırma kapsamında, Diyarbakır ili Ergani ilçesinde bağcılıkla uğraşan üreticilerin mevcut durumlarını, uyguladıkları yöntemleri ve yaşadıkları sorunları belirlemek amacıyla anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Veriler, yüz yüze görüşme yöntemiyle toplanmış ve değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın örneklem büyüklüğü, istatistiksel anlamlılığı sağlamak adına oransal örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu kapsamda, %95 güven aralığı ve %10 örnekleme hatası kabul edilerek, $p = 0.50$ ve $(1-p) = 0.50$ değerleri esas alınmıştır (Güneş ve Arıkan, 1988; Newbold, 1995; Miran, 2003). Örneklem hacmi aşağıdaki formüle göre hesaplanmıştır:

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\sigma_{px}^2 + p(1-p)} \quad (3.1)$$

Formüle:

n = Örnek hacmi

N = Ana kitledeki toplam üretici sayısı

p = Örnekleme dahil edilme olasılığı

σ_{px}^2 = Oranın varyansı

Örneklem dağılımı belirlenirken, Diyarbakır İl Tarım ve Orman Müdürlüğü ile Ergani İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü verileri doğrultusunda ilçedeki bağcılığın yaygın olarak yapıldığı köyler dikkate alınmış ve alan yoğunluğu esas alınmıştır. Bu doğrultuda

14 köyde toplam 202 üretici ile anket yapılmıştır. Anket uygulanan köyler ve katılımcı sayıları aşağıda belirtilmiştir:

Anket uygulaması aşağıdaki köylerde gerçekleştirilmiş ve her köydeki katılımcı sayısı aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Şekil 3.2 Anket yapılan köyler ve katılımcı sayıları

Çizelge 3.1 Anket yapılan köyler ve katılımcı sayıları

Köy Adı	Katılımcı Sayısı
Armutova	17
Çayırdere	15
Kesentaş	10
Kortaş	15
Kömürtaş	17
Ortayazı	10
Otluca	13
Salihli	18
Sallan	12
Selman	15
Yakacık	15
Yolbulan	15
Ziyaret	15
Şölen	15
Toplam Katılımcı Sayısı	202

Görüşmeler 2023 yılında gerçekleştirilmiş, anket formu üreticilere anlaşılır bir dille sunulmuş ve yerel terminolojiye uygun açıklamalar yapılarak veri güvenilirliği sağlanmıştır. Katılımcıların tamamı gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmaya dâhil edilmiş ve kişisel verilerin gizliliği korunmuştur.

Araştırma süreci boyunca elde edilen veriler, Microsoft Excel programında kodlanmış ve istatistiksel analiz için SPSS programına aktarılmıştır. Bu veriler, tematik analiz başlıklarına göre gruplandırılarak hem sayısal hem de yorumlayıcı değerlendirmelere tabi tutulmuştur.

3.4 Verilerin Değerlendirilmesi ve Analiz Yöntemi

Bu araştırmada, Ergani ilçesindeki bağ yetiştiriciliğine ilişkin mevcut durumu ortaya koymak, üreticilerin uygulamaları ve karşılaştıkları sorunları anlamak amacıyla toplanan veriler, nicel analiz yöntemleriyle değerlendirilmiştir. Veriler, Microsoft Excel 365 yazılımı aracılığıyla ön düzenlemeye tabi tutulmuş, daha sonra SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 26.0 paket programına aktarılmıştır.

Veri analizinde temel olarak betimleyici istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Frekans (f), yüzde (%), ortalama ($\bar{X}$), minimum ve maksimum değerler ile standart sapma (SD) hesaplamaları yapılmış ve katılımcı profili ile üretim yapılarının genel görünümü elde edilmiştir. Elde edilen veriler, tematik başlıklar altında sınıflandırılmış ve her başlık altında grafik, tablo ve yorumlayıcı açıklamalarla birlikte sunulmuştur.

Anket sorularının çoğunluğu çoktan seçmeli ve sıralı ölçekte tasarlanmıştır. Bu sayede katılımcıların tercihleri, eğilimleri ve davranış biçimleri istatistiksel olarak daha net biçimde analiz edilebilmiştir. Ayrıca bazı sorular çoklu yanıt imkânı tanıdığından, analizde çoklu işaretleme frekansları da göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırmada anketin oluşturulmasında kullanılan değişkenler, 8 ana tematik başlık altında yapılandırılmıştır:

1. Demografik ve Tanımlayıcı Bilgiler
2. Bağcılığın Faaliyetlerinin analizi
3. Bağcılık Yönetimi ve tarımsal uygulamalar
4. Üzüm Çeşitleri ve Hasat Süreci
5. Bitkisel Üretim ve Tarımsal Bilgi
6. Hastalık ve Zararlılarla ve Mücadele
7. Ekonomi ve Pazarlama
8. Bilgiye Erişim ve Kurumsal Destek

Bağcılık, bitkisel üretim sektöründe uzun vadeli yatırımlar gerektiren ve hem ekonomik hem de kültürel açıdan büyük önem taşıyan bir tarımsal faaliyettir. Ergani ilçesinde gerçekleştirilen anket çalışması, bölgedeki bağcılık uygulamalarının mevcut durumunu analiz etmek, üreticilerin karşılaştıkları zorlukları belirlemek ve sektördeki eğilimleri ortaya koymak amacıyla yapılandırılmıştır. Bu kapsamda, bağ yönetimi, tarımsal uygulamalar, sulama sistemleri, toprak işleme teknikleri, üzüm çeşitleri, hastalık ve zararlılarla mücadele, gübreleme, bağın verimliliği ve bağcılığın ekonomik boyutu gibi konulara odaklanılarak değerlendirilmiştir.

Bağcılık faaliyetlerinin analizi, üreticilerin bağlarını nasıl yönettiklerini, hangi tarımsal teknikleri benimsediklerini ve üretim süreçlerinde karşılaştıkları temel sorunları detaylandırmaktadır. Bunun yanı sıra, bağcılığın ekonomik sürdürülebilirliği ve çiftçilerin teknik bilgiye erişim düzeyleri de analiz edilerek sektörün gelişimine yönelik bulgular ortaya konmuştur. Bağcılık yapılan arazinin fiziksel özelliklerinden sulama uygulamalarına, yetiştirilen üzüm çeşitlerinden hasat ve pazarlama süreçlerine kadar geniş bir perspektifle ele alınan bu analiz, bölgedeki bağcılığın güçlü ve zayıf yönlerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Çalışmada ele alınan 38 sorunun analizleri, bağcılık faaliyetlerinin temel bileşenlerini kapsamlı bir şekilde ele alacak şekilde yapılandırılmıştır. İlk olarak bağ yönetimi ve tarımsal uygulamalar değerlendirilmiş, ardından üzüm çeşitleri ve üretim süreci analiz edilmiştir. Hastalık, zararlılar ve gübreleme yöntemleri incelenerek verimlilik ve ekonomik değerlendirmeler yapılmış, son olarak bağcılıkla ilgili eğitim ve bilgi edinme süreçleri ele alınmıştır. Bu analizlerin ortaya koyduğu veriler, Ergani ilçesindeki bağcılığın mevcut durumunun daha iyi anlaşılmasını ve sektörün sürdürülebilirliğini sağlamak adına gerekli stratejik planlamaların oluşturulmasını sağlayacaktır.

Bulgular bölümü bu başlıklar doğrultusunda yapılandırılmış; her bir başlık altında ilgili sorulara ilişkin bulgular ayrıntılı olarak tablolar ve grafiklerle desteklenerek sunulmuştur. Ayrıca üretici görüşleri ve yerel bağcılık koşullarıyla ilişkili olarak elde edilen veriler tartışma bölümünde literatürle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR

Diyarbakır'ın Ergani ilçesi, tarihsel süreç içerisinde bağcılık faaliyetlerinin önemli merkezlerinden biri olmuştur. Bölgenin ekolojik ve klimatolojik özellikleri, bağcılığın hem ekonomik hem de kültürel bir değer olarak varlığını sürdürmesine olanak tanımaktadır. Bu çalışma, Ergani ilçesinde bağcılık yapılan alanların analizi, bağcılık kültürünün incelenmesi ve yetiştirilen üzüm çeşitlerinin projeksiyonuna odaklanmaktadır. Araştırma kapsamında, ilçenin bağcılık açısından yoğun olarak faaliyet gösterdiği köylerde saha çalışmaları yürütülmüş ve bağcılık faaliyetleri ile ilgili geniş kapsamlı bir anket uygulanmıştır. Anket çalışması, bölgedeki üreticilerin bağcılıkla ilgili bilgi birikimlerini, uygulamalarını, karşılaştıkları sorunları ve geleceğe yönelik beklentilerini anlamaya yönelik olarak tasarlanmıştır.

Araştırmada, Ergani ilçesine bağlı belirli köylerde bağcılıkla uğraşan üreticiler ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Çalışmaya katılan bireyler, bağcılık konusunda tecrübeye sahip üreticilerden seçilmiş olup, anket katılımcılarının yaş, cinsiyet ve eğitim durumu gibi demografik değişkenleri de detaylı şekilde analiz edilmiştir. Anket, Kömürtaş, Armutova, Yolbulan, Kesentaş, Ortayazı, Ziyaret, Kortaş, Sallan, Salihli, Şölen, Selman, Yakacık, Otulca ve Çayırdere köylerinde yaşayan ve aktif olarak bağcılıkla uğraşan toplam 202 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların seçimi, bağcılıkla doğrudan ilgilenen bireylerden oluşmasına özen gösterilerek yapılmış ve böylece bölgedeki bağcılık kültürü ve üretim süreçleri hakkında sağlıklı ve güvenilir veriler elde edilmesi amaçlanmıştır.

Anket toplamda 38 sorudan oluşmaktadır ve bağcılık faaliyetlerini çok boyutlu bir şekilde ele almak amacıyla çeşitli temalar etrafında yapılandırılmıştır. Sorular hem kapalı uçlu hem de açık uçlu formatta hazırlanmış olup, katılımcıların bağcılık faaliyetleriyle ilgili bilgi ve deneyimlerini derinlemesine analiz etmeye yöneliktir.

Anket Sorularının Tematik Sınıflandırması ve Bulguların Değerlendirme Yaklaşımı: Bu araştırmada kullanılan anket formu, Diyarbakır ilinin Ergani ilçesinde bağcılıkla uğraşan üreticilerin sosyo-demografik özelliklerini, bağcılık faaliyetlerine ilişkin uygulamalarını, üretim süreçlerini, sorunlarını ve çözüm beklentilerini bütüncül bir şekilde ortaya koymayı hedefleyen 38 sorudan oluşan kapsamlı bir veri toplama aracıdır. Saha çalışması sonucu elde edilen veriler, analitik bir yaklaşımla

değerlendirilmek üzere tematik başlıklar altında gruplanmış ve her bir tema altında ilişkili soruların analizleri gerçekleştirilmiştir. Bu sınıflandırma, çalışmanın sistematik bir şekilde ele alınmasını sağlamış ve elde edilen bulguların anlaşılabilirliğini artırmıştır.

Anket soruları sekiz ana tema altında toplanmıştır. Bunlardan ilki, demografik ve tanımlayıcı özelliklerdir. Bu temada, katılımcıların köy bilgisi, meslek durumu, öğrenim düzeyi ve gruplaşma biçimleri gibi temel sosyo-demografik nitelikleri değerlendirilmiştir. Bu veriler, bağcılık faaliyetlerini etkileyen bireysel ve çevresel faktörlerin ortaya konulmasına katkı sağlamaktadır.

Bağcılık kültürü ve köysel hafıza başlığı altında, köylerde bağcılık geleneğinin ne zaman başladığı ve mevcut bağların yaş bilgileri gibi sorular yer almaktadır. Bu tematik yapı, bağcılık kültürünün nesiller arası aktarımını ve sürekliliğini anlamak için önemli bir zemin oluşturmuştur.

Bağcılık yönetimi ve tarımsal uygulamalar başlığı altında toplanmış olup; işçi çalıştırma durumu, sıra arası ve üzeri mesafeler, toprak yapısı, sulama uygulamaları, toprak işleme biçimleri, ekipman kullanımı, budama şekli, gübreleme alışkanlıkları ve toprak analizi yapma durumu gibi konuları içermektedir. Bu sorular, üreticilerin bağlarını nasıl yönettiklerini ve tarımsal faaliyetlerde hangi teknikleri benimsediklerini göstermesi açısından önemlidir.

Üzüm çeşitleri ve hasat süreci, üreticilerin tercih ettiği üzüm çeşitlerinin sıralı olarak belirlenmesi, bu çeşitlerin olgunlaşma dönemleri, hasat zamanlaması ve verim miktarları gibi soruları kapsamaktadır. Bu bölümde ayrıca, üreticilerin bağlarındaki verimlilikten memnuniyet düzeyleri de ele alınmıştır.

Bitkisel üretim materyalleri ve teknik bilgi düzeyi teması altında, anaç kullanımı, anaç ve fidan kaynağı, aşılama durumu ve sertifikalı fidan kullanımı gibi sorular değerlendirilmiştir. Bu sorular, bağ tesisinde kullanılan materyallerin özelliklerini ve üreticilerin teknik bilgi düzeylerini ortaya koymak açısından analiz edilmiştir.

Hastalık ve zararlılarla mücadele teması ise üreticilerin bağlarında en çok karşılaştıkları hastalık ve zararlılar ile mücadele yöntemlerini incelemektedir. Bu başlık altında, hastalıklarla mücadele biçimleri, kullanılan ilaçların çevresel ve sağlık açısından algılanan etkileri de değerlendirmeye alınmıştır.

Anketin bir diğer önemli teması, pazarlama ve ekonomik değerlendirme olarak belirlenmiştir. Bu bölümde, üzümün değerlendirilme şekli (sofralık, pekmez, fabrika vs.),

elde edilen ürünün yüzde kaçının satıldığı, pazarlama yöntemleri ve bağıcılığın ekonomik getirisi üzerine üretici görüşleri analiz edilmiştir.

Bilgiye erişim ve kurumsal destek teması ise üreticilerin uzmanlardan bilgi alıp almadıkları, seminer katılımı, sorunları kiminle paylaştıkları ve kooperatif üyelik durumlarını ortaya koymaktadır. Bu veriler, üreticilerin bilgiye ulaşma yollarını ve örgütsel destek mekanizmalarını nasıl değerlendirdiklerini yansıtmaktadır.

Bu kapsamlı sınıflandırma, hem analiz sürecinde metodolojik bir bütünlük sağlamış hem de bulguların tartışma ve yorum aşamalarında bağıcılık sektörüne yönelik daha isabetli değerlendirmeler yapılmasına olanak tanımıştır. Her bir tema altında ilgili sorular grafiksel, tablo ve içerik analizleriyle desteklenerek sistematik biçimde raporlanmıştır.

4.1 Demografik Değişkenlere Ait Sonuçlar

Anket kapsamında yer alan yaş, meslek ve eğitim durumu değişkenleri, Ergani ilçesindeki bağıcılıkla uğraşan üreticilerin sosyo-ekonomik yapısını detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu veriler, bölgedeki bağıcılık faaliyetlerinin kimler tarafından yürütüldüğünü anlamak ve sektördeki demografik eğilimleri belirlemek açısından önemlidir.

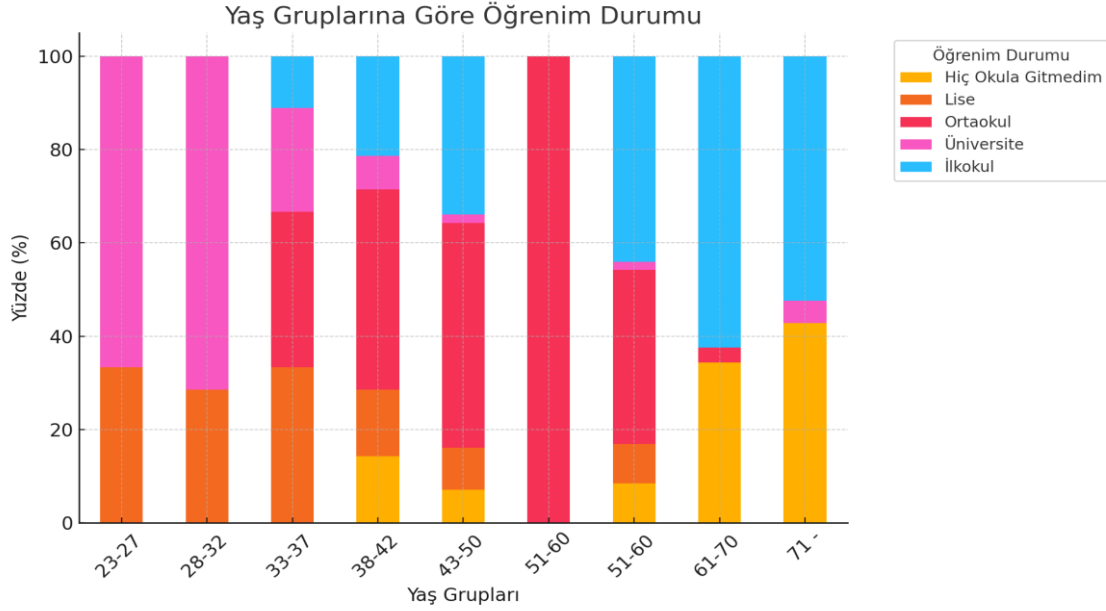
4.1.1 Yaş Gruplarının Analizi

Bu araştırma kapsamında Diyarbakır ili Ergani ilçesine bağlı köylerde bağıcılık yapan 202 üreticiyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 4.1 Yaş gruplarının dağılımları

Yaş Grupları	n	%
23-27 yaş	3	1.5
28-32 yaş	7	3.5
33-37 yaş	9	4.5
38-42 yaş	14	6.9
43-50 yaş	56	27.7
51-60 yaş	59	29.2
61-70 yaş	32	15.8
71 yaş üzeri	21	10.4

Katılımcıların yaşlarına göre gruplandırılması, bağcılık faaliyetleriyle uğraşan nüfusun yaş profili hakkında önemli bilgiler sunmaktadır.

Şekil 4.1 Katılımcıların yaş gruplarının eğitim düzeylerinin dağılımları

Verilere göre, katılımcıların %55.4'ü 51 yaş ve üzerindedir. Bu durum, bağcılık faaliyetlerinin büyük oranda yaşlı nüfus tarafından sürdürüldüğünü göstermektedir. Özellikle 51-60 yaş grubunun %29.2 ile en yüksek orana sahip olması, bu yaş aralığındaki bireylerin hâlen aktif üretici konumunda olduklarını ortaya koymaktadır (Çizelge 4.1; Şekil 4.1)

Genç yaş grubundaki katılım ise oldukça sınırlıdır; 40 yaş altı üreticilerin toplam oranı yalnızca %16.4'tür. Bu veri, genç nüfusun bağcılık faaliyetlerinden uzaklaştığını ya da sektöre yeterince katılım göstermediğini düşündürmektedir. Dolayısıyla, bağcılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından genç nesillerin üretime dâhil edilmesine yönelik politikalar geliştirilmesi gerektiği söylenebilir.

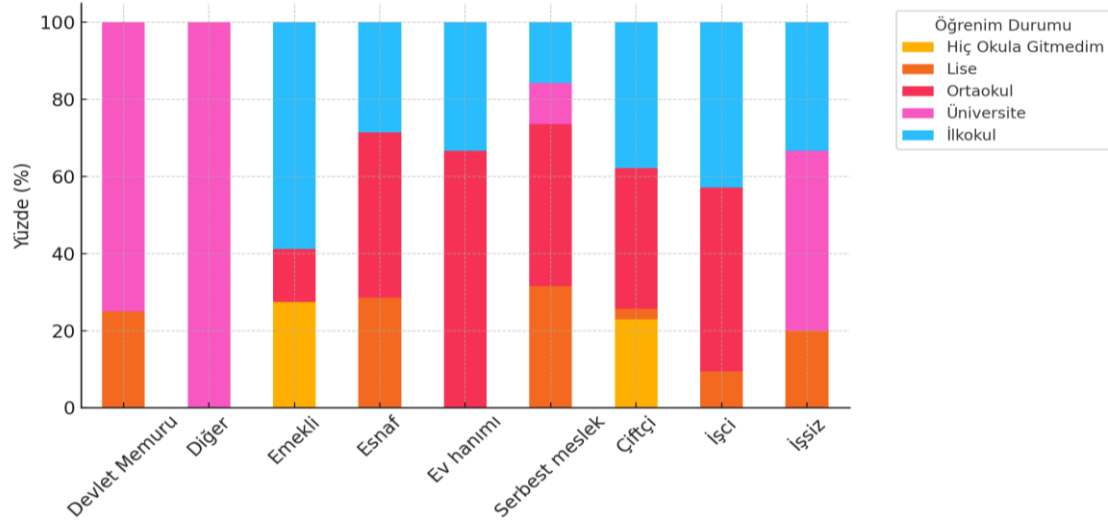
Bu bulgular, aynı zamanda üreticilerin bilgi kaynaklarına erişim biçimleri, tarımsal uygulamalara yaklaşımları ve teknolojik yeniliklere açıklıkları üzerinde etkili olabilecek demografik faktörleri de değerlendirmeye olanak tanımaktadır.

4.1.2 Meslek Dağılımı Üzerine Değerlendirme

Katılımcıların %36.6'sını çiftçiler oluşturmaktadır ve bu durum, araştırmanın hedef kitlesinin bağıcılıkla doğrudan ilgili üreticilerden oluştuğunu doğrulamaktadır. İşçiler (%10.4) ve esnaf (%6.9) da dikkate değer bir oran oluştururken, emeklilerin oranı %25.2'dir (Çizelge 4.2; Şekil 4.2).

Çizelge 4.2 Ankete katılanların meslek dağılımları

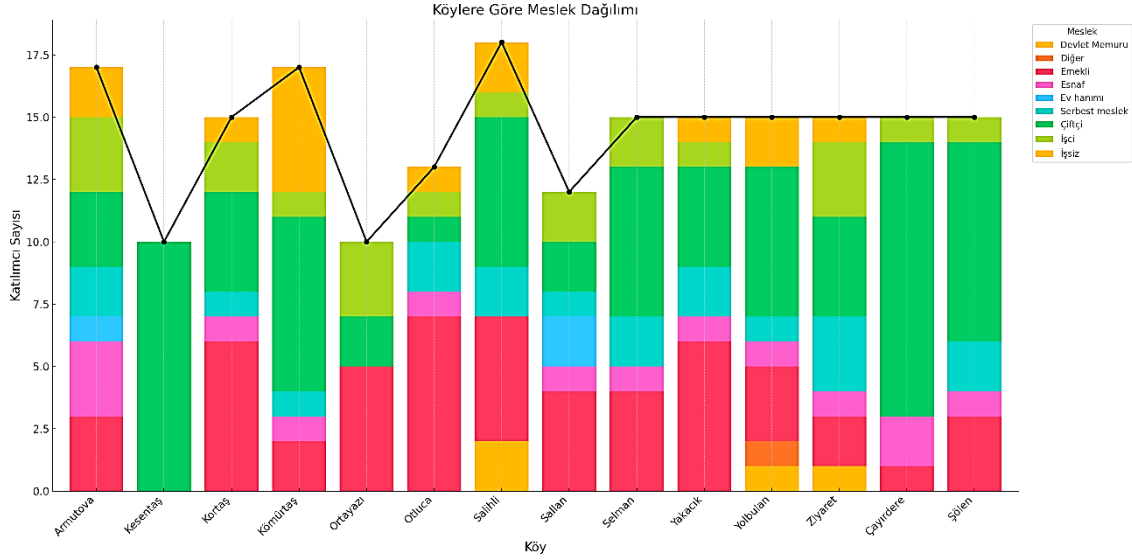
Meslek	n	%
Çiftçi	74	36.6
Emekli	51	25.2
İşçi	21	10.4
Esnaf	14	6.9
Devlet Memuru	4	2.0
Serbest meslek	19	9.4
İşsiz	15	7.4
Diğer	1	0.5
Ev hanımı	3	1.5

Şekil 4.2 Katılımcıların meslek gruplarına göre öğrenim durumlarının dağılımları

Bu veri, bağıcılığın yalnızca tam zamanlı bir meslek olarak değil, aynı zamanda emekli bireyler tarafından ek gelir kaynağı olarak da sürdürüldüğünü ortaya koymaktadır. Serbest meslek sahiplerinin oranı %9.4, işsizlerin oranı %7.4 olarak tespit edilmiştir.

İşsizlik oranının dikkate değer seviyede olması, tarımsal üretimin yerel ekonomiye katkısını daha derinlemesine incelemeyi gerektirebilir.

Şekil 4.3 Köylere göre meslek gruplarının dağılımları

Çalışma kapsamında incelenen köylerdeki mesleki dağılım verileri, Ergani ilçesindeki kırsal nüfusun tarım temelli geçim kaynaklarına dayandığını açıkça ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgulara göre, çiftçilik mesleği, tüm köylerde açık ara en yaygın uğraş alanı olarak öne çıkmaktadır. Özellikle Kömürtaş, Kortaş, Yakacık, Çayırdere ve Armutova gibi köylerde çiftçilik yapan katılımcı sayısı belirgin şekilde fazladır. Bu durum, söz konusu köylerde tarımsal üretimin halen temel ekonomik faaliyet olduğunu ve bağıcılık başta olmak üzere bitkisel üretimin yaygın bir biçimde sürdürüldüğünü göstermektedir. Bununla birlikte, emekli bireylerin oranı da oldukça dikkat çekicidir. Yolbulan, Ziyaret ve Ortayazı gibi köylerde emekli nüfusun daha yoğun olduğu gözlenmiştir. Bu dağılım, genç nüfusun tarım dışı sektörler veya kent merkezlerine yönelerek kırsaldan uzaklaştığını, üretim faaliyetlerinin ise daha çok yaşlı nüfusun elinde devam ettirildiğini düşündürmektedir.

Serbest meslek ve işçilik gibi tarım dışı meslek gruplarının ise genel olarak düşük oranlarda temsil edildiği tespit edilmiştir. Bu meslek gruplarının köyler arasında ciddi bir dağılım farklılığı göstermemesi, bölgedeki ekonomik faaliyetlerin çeşitlilikten uzak, geleneksel ve tarım odaklı bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan, Selman, Şölen, Salihli ve Otluca gibi bazı köylerde mesleki dağılımın daha dengeli bir

yapı arz ettiği, ancak yine de çiftçilik mesleğinin merkezde yer aldığı ifade edilebilir. Söz konusu köylerde serbest meslek sahibi veya başka gelir kaynaklarına yönelen bireylerin bulunması, tarımsal faaliyetlerin yanında tamamlayıcı ekonomik modellerin gelişmeye başladığını da göstermektedir. Ancak bu gelişim, sınırlı ölçekte ve çoğunlukla bireysel çabalarla sınırlı kalmaktadır. Sonuç olarak, Ergani ilçesi köylerinde tarımın hâlen temel geçim kaynağı olduğunu, ancak yaşlanan nüfusun üretici pozisyonunu koruması ve genç nüfusun köy dışında alternatif gelir kaynaklarına yönelmesi nedeniyle üretimin sürdürülebilirliği açısından çeşitli yapısal sorunların varlığını sürdürdüğü ifade edilebilir.

4.1.3 Eğitim Durumu Üzerine Değerlendirme

Ergani ilçesinde bağıcılıkla uğraşan 202 üreticinin öğrenim durumlarına ilişkin elde edilen bulgular, bölgedeki tarımsal bilgi altyapısının seviyesini ve buna bağlı olarak üretim yöntemlerinin modernlik düzeyini ortaya koymaktadır. Verilere göre, ankete katılan üreticilerin 80'ni ilkököl mezunu olup, bu grup toplam katılımcıların yaklaşık %39.6'sını oluşturmaktadır. Bu durum, bağıcılıkla uğraşan nüfusun neredeyse yarısının yalnızca temel eğitim düzeyine sahip olduğunu göstermektedir (Çizelge 4.3)

Çizelge 4.3 Ankete katılanların eğitim durumlarının dağılımları

Eğitim Durumu	n	%
Hiç Okula Gitmedim	31	15.3
İlkokul	80	39.6
Ortaokul	60	29.7
Lise	18	8.9
Üniversite	13	6.4

Okur-yazar olmayan üretici sayısı 31 olup, bu grup %15.3'lük oranla dikkate değer bir kesimi temsil etmektedir. Bu bireylerin teknik bilgiye erişimlerinin kısıtlı olması, geleneksel tarımsal uygulamaların yaygın biçimde sürdürülmesine zemin hazırlamaktadır. Ortaokul mezunu 60 üretici (%29.7) ve lise mezunu 18 üretici (%8.9) olduğu görülmektedir. Bu iki grup, eğitime erişim noktasında nispeten daha olumlu bir tablo çizmekle birlikte, sayısal olarak bölge genelinde hâlen düşük bir temsil düzeyindedir.

Yükseköğrenim mezunu üretici sayısı ise sadece 13 kişiyle sınırlıdır ve toplam içinde %6.4 gibi oldukça düşük bir oranı oluşturmaktadır. Bu durum, modern bağcılık tekniklerinin uygulanması, yenilikçi üretim modellerinin benimsenmesi ve tarımsal işletmeciliğin geliştirilmesi açısından ciddi bir boşluğu ortaya koymaktadır.

Öğrenim düzeylerinin düşüklüğü, bölgede bağcılıkla uğraşan üreticilerin tarımsal eğitim, teknik bilgi ve yenilikçi uygulamalarla etkileşimlerinin sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tablo, eğitime dayalı tarımsal yayım hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve özellikle genç nüfusa yönelik tarım temelli mesleki eğitimlerin artırılması gerekliliğini gözler önüne sermektedir. Özellikle yükseköğrenim görmüş üreticilerin oranındaki düşüklük, sektördeki modernleşme çabalarının daha sistematik bir destek gerektirdiğini göstermektedir.

Bağcılık sektörü, tarımsal üretim içinde hem ekonomik hem de kültürel açıdan önemli bir yere sahiptir. Yapılan analizler, Ergani ilçesinde bağcılıkla uğraşan üreticilerin büyük çoğunluğunun orta yaş ve üzerindeki bireylerden oluştuğunu ortaya koymaktadır. Özellikle 51-60 yaş aralığındaki üreticilerin sektörde en büyük paya sahip olması, bağcılığın sürdürülebilirliği açısından önemli bir risk faktörü oluşturmaktadır. Genç nüfusun bağcılık sektörüne olan ilgisinin düşük olması, tarımsal üretimde nesiller arası bilgi aktarımının sekteye uğrayabileceğini göstermektedir. Bu doğrultuda, gençlerin tarıma yönlendirilmesi ve sektöre kazandırılması amacıyla devlet destekli teşvik programlarının artırılması, tarımsal eğitimlerin yaygınlaştırılması ve bağcılığa yönelik yenilikçi uygulamaların benimsenmesini sağlayacak projelerin geliştirilmesi gerekmektedir. Gençlerin sektöre entegrasyonunu sağlamak amacıyla kooperatif destekleri, hibeler, tarım teknolojilerine erişim ve pazarlama olanaklarının artırılması gibi politikalar öncelikli olarak ele alınmalıdır.

4.2 Bağcılık Faaliyetlerinin Analizi

Bağcılık, yalnızca bir tarımsal üretim faaliyeti değil; aynı zamanda toplumsal bellek, kültürel aktarım ve mekânsal sürekliliğin önemli bir bileşenidir. Tarım toplumlarında üretim biçimleri, yalnızca ekonomik değil; aynı zamanda tarihsel, kültürel ve sosyal temeller üzerine inşa edilmiştir. Bu bağlamda, bir yörede bağcılığın ne kadar süredir yapıldığı, hangi yöntemlerle sürdürüldüğü ve bu faaliyetin yerel hafızada nasıl

anlam bulduğu, sadece üretim düzeyini değil, aynı zamanda kırsal kültürün sürekliliğini ve mekânsal kimliği de ortaya koymaktadır. Özellikle Ergani gibi tarihsel bağlamı zengin olan tarımsal üretim havzalarında, bağcılığın geçmişine dair yerel anlatılar, nesiller arası bilgi aktarımı ve bağların yaşı gibi göstergeler hem tarımsal mirasın izini sürmekte hem de bugünkü üretim pratiklerinin altyapısını açıklamaktadır. Bu bölümde, bağcılığın köy ölçeğinde ne zaman başladığına, mevcut bağların yaşına ve üreticilerin bu üretim biçimine atfettiği tarihsel/kültürel anlamlara odaklanılarak, köysel hafızanın bağcılıkla ilişkili inşası değerlendirilecektir.

Çizelge 4.4 Bağcılığın bölgesel ve tarihsel gelişimi

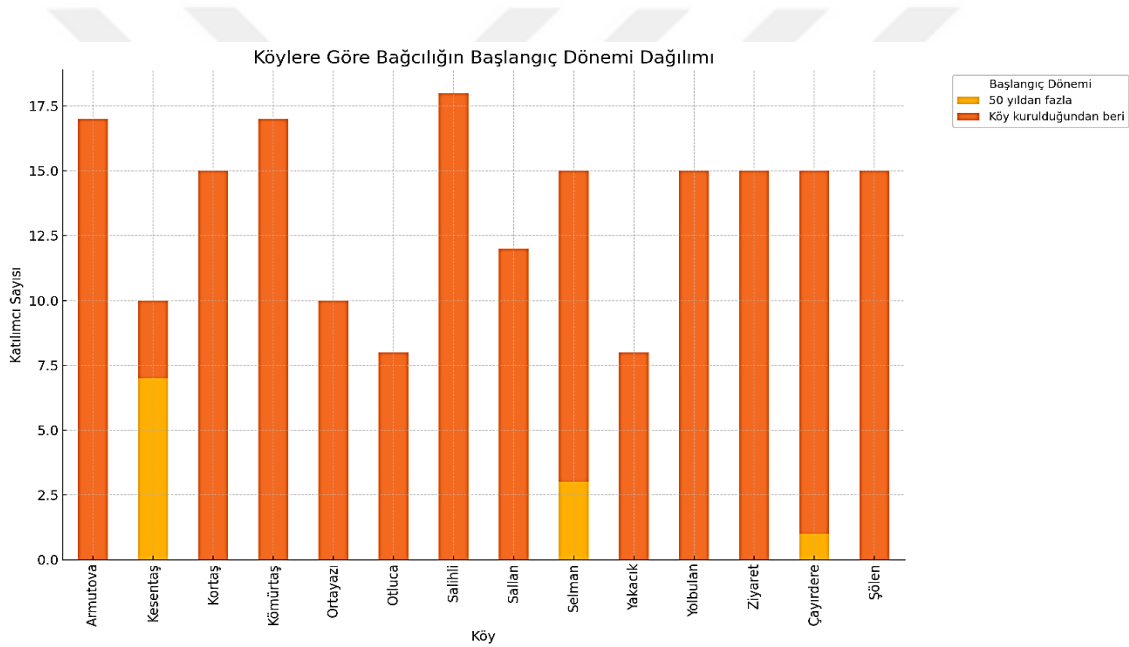
	n	%
Köyde Bağcılık Geleneği		
Köy kurulduğundan beri	179	94.21
50 yıldan fazla	11	5.79
Bağ Yaşı		
10-19	35	18.92
20-29	28	15.14
30-39	47	25.41
40-49	46	24.86
50-70	22	11.89
70 ve üzeri	7	3.78

4.2.1 Köyde Bağcılık Geleneği

Ergani ilçesindeki bağ üreticilerine yöneltilen “Köyünüzde bağcılık ne zaman başlamış?” sorusuna verilen yanıtlar, bölgedeki bağcılığın yalnızca tarımsal değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel temellere sahip bir üretim biçimi olduğunu ortaya koymaktadır. Yukarıdaki Çizelge 4.4 ve Şekil 4.4, Ergani ilçesindeki köylerde bağcılığın başlama yılına ilişkin katılımcı görüşleri sunulmuştur. Anket sonuçlarına göre, bağcılığın büyük ölçüde köylerin kuruluşundan bu yana sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Toplam 190 katılımcının %94.21’i (n=179) köylerinde bağcılık geleneğinin köy kurulduğundan beri var olduğunu belirtmiştir. Buna karşın yalnızca %5.79’u (n=11) bağcılığın 50 yıldan daha uzun süredir devam ettiğini ifade etmiştir.

Verilere göre, “Köy kurulduğundan beri” seçeneği, özellikle Kömürtaş (n=18), Armutova (n=16), Yakacık (n=14), Çayırdere (n=14), Yolbulan (n=15) ve Kortaş (n=13) gibi köylerde öne çıkmaktadır. “50 yıldan fazla” seçeneği ise sadece Kortaş (n=2) ve Ziyaret (n=1) köylerinde ifade edilmiştir. Bu durum, bağcılık faaliyetlerinin büyük ölçüde yerleşik ve tarihsel bir gelenek olarak sürdürüldüğünü göstermekte; aynı zamanda bazı köylerde bağcılığın daha yakın dönemlerde yaygınlaştığını da ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Ergani ilçesinin kırsal alanlarında bağcılık, toplumsal hafıza ve tarımsal gelenekle iç içe geçmiş bir faaliyet olarak varlığını sürdürmektedir. Bu geleneksel yapının, modern bağcılık uygulamalarıyla desteklenmesi yerel tarımsal kalkınmaya önemli katkılar sunacaktır.

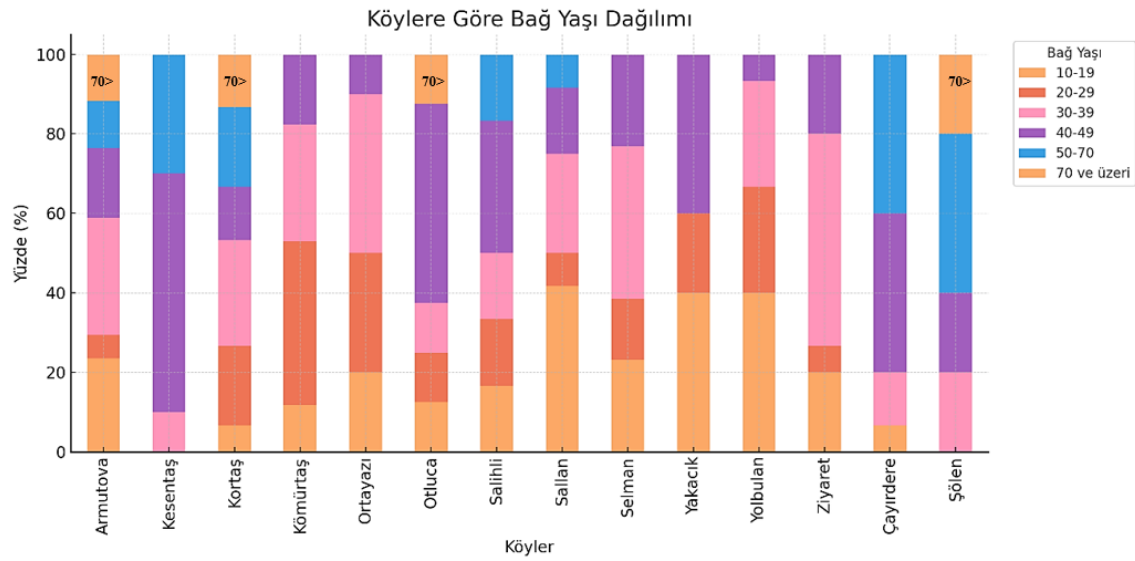

Şekil 4.4 Köylere göre bağcılığın başlama yıllarının dağılımı

4.2.2 Bağ Yaşı Üzerine Analiz

Çalışmaya katılan üreticilerin bağlarının yaşlarına ilişkin dağılım incelendiğinde, en yüksek oran %25.41 ile 30-39 yaş aralığındaki bağlarda gözlemlenmiştir (n=47). Bunu %24.86 oranıyla 40-49 yaş grubundaki bağlar takip etmektedir (n=46). Bu iki grup, araştırmaya dâhil edilen toplam bağların oransal olarak yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Bu durum, bölgede bağcılığın yaklaşık son 30-50 yıl içerisinde yoğunlaştığını ve bu süreçte kurulan bağların halen aktif olarak üretimde kullanıldığını göstermektedir. Diğer

yandan, 10-19 yaş aralığında yer alan bağların oranı %18.92 (n=35), 20-29 yaşındaki bağların oranı ise %15.14 (n=28) olarak belirlenmiştir. Bu veriler, yeni bağ tesislerinin önceki yıllara oranla daha düşük seviyede gerçekleştiğine işaret etmektedir. En düşük oran ise %11.89 ile 50-70 yaş aralığındaki bağlarda görülmüştür (n=22). Bu durum, bölgede bağcılığın köklü bir geçmişe sahip olduğunu, ancak yaşlı bağların sayıca azaldığını ve gençleştirme çalışmalarının sınırlı kaldığını göstermektedir.

Şekil 4.5 Köylere göre bağ yaşı dağılımları

Ergani ilçesinde bağcılık geçmişi yaklaşık 30-50 yıl öncesine dayanan aktif üretim alanlarının yoğunlukta olduğunu, ancak daha eski bağların sınırlı sayıda kaldığını ve genç bağ tesislerinin de sınırlı düzeyde gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bu bulgular, bölgede bağcılığın sürdürülebilirliği açısından yenileme ve gençleştirme politikalarının önemini ortaya koymaktadır.

Şekil 4.5'te, Ergani ilçesine bağlı köylerdeki bağ yaşlarının dağılımını yüzde cinsinden göstermektedir. Köyler bazında bağ yaşlarının dağılımı, bağcılık faaliyetlerinin geçmişi ve sürekliliği hakkında önemli ipuçları sunmaktadır.

Şekil 4.5'te görüldüğü üzere bazı köylerde genç bağların oranı yüksekken, bazı köylerde ise uzun yıllardır varlığını sürdüren eski bağlar ön plana çıkmaktadır. Örneğin Armutova, Kortaş, Otluca ve Şölen köylerinde "70 yıl üzeri" yaş grubundaki bağların varlığı söz konusudur. Bu durum, bu köylerde bağcılık faaliyetlerinin oldukça eskiye

dayandığını ve köklü bir gelenek olduğunu aynı zamanda çok yaşlı bağların bu köylerde bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Buna karşılık, Armutova, Ortayazı, Sallan, Yakacık ve Yolbulan köylerinde “10-19 yıl” aralığındaki bağların varlığı, bu bölgelerde yeni kurulan bağların sayıca fazla olduğunu göstermektedir.

Ortayazı ve Ziyaret köyleri ise daha dengeli bir dağılıma sahiptir. Bu köylerde bağ yaşı grupları arasında ciddi bir yoğunlaşma olmaksızın her yaş grubundan bağ bulunmaktadır. Bu durum, eski ve yeni bağların bir arada varlığını sürdürdüğünü ve bağcılığın hem geleneksel hem de yenilikçi bir yapıya sahip olduğunu düşündürmektedir.

Bağ yaşı dağılımı köyler arasında önemli farklılıklar göstermekte olup, bu farklar bölgesel bağcılık stratejilerinin planlanmasında dikkate alınması gereken temel veriler sunmaktadır. Özellikle genç bağların yoğun olduğu köylerde modern yetiştiricilik uygulamaları teşvik edilebilirken, yaşlı bağların yoğun olduğu köylerde bağ yenileme ve rehabilitasyon çalışmaları öncelik kazanmalıdır. Bu farklılıkların, bağcılık politikalarının köylere özgü olarak tasarlanmasını gerektirdiği açıktır.

4.3 Bağ Yönetimi ve Tarımsal Uygulamalar

Bağcılık, uzun vadeli yatırım gerektiren ve birçok teknik faktörü içeren bir tarımsal üretim dalıdır. Üzüm verimi ve kalite parametreleri, üreticilerin uyguladığı bağ yönetimi stratejilerine ve tarımsal uygulamalara doğrudan bağlıdır. Bu nedenle, bağda işçi çalıştırma durumu, bağların sıra arası ve sıra üzeri mesafesi, bağ arazisinin toprak yapısı, sulama yöntemleri, toprak işleme teknikleri ve anaç kullanımı gibi faktörlerin detaylı olarak incelenmesi, Ergani ilçesindeki bağcılığın mevcut durumunu anlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Bağ yönetimi, üretim süreçlerinin verimliliğini ve sürdürülebilirliğini belirleyen temel unsurların başında gelmektedir. İş gücü kullanımı, bağın fiziksel özellikleri ve uygulanan tarımsal yöntemler, bağcılığın hem ekonomik boyutunu hem de ürün kalitesini doğrudan etkilemektedir. Bağda işçi çalıştırma durumu, üreticilerin bağ alanlarını yönetme biçimlerini ve iş gücü ihtiyacını belirlemek açısından kritik bir değişkendir. Bağın sıra arası ve sıra üzeri mesafesi, dikim yoğunluğunu ve bağın fizyolojik gelişimini etkileyen önemli bir faktördür. Ayrıca, bağ arazisinin toprak yapısı, üzüm

yetiştiriciliğinde kök gelişimi ve besin maddesi alımı üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır.

Bağcılıkta sulama yöntemleri, özellikle kurak iklim koşullarında üretimin sürdürülebilirliği açısından büyük bir öneme sahiptir. Farklı sulama uygulamalarının bölgesel olarak nasıl tercih edildiği, üreticilerin su yönetimi konusunda ne tür stratejiler geliştirdiğini ortaya koyacaktır. Bağda toprak işleme teknikleri ve kullanılan ekipmanlar, toprağın havalanması, su tutma kapasitesi ve kök gelişimi üzerinde doğrudan etkili olduğu için, bağcılık verimliliğini artırmada önemli bir yere sahiptir. Son olarak, anaç kullanımı ve tercih edilen anaç türleri, bağın dayanıklılığı ve bölgesel adaptasyonu açısından değerlendirilerek, üreticilerin bu konudaki eğilimleri analiz edilecektir.

Bu bölümde yapılacak analizler, bağ yönetimi ve tarımsal uygulamalara ilişkin mevcut eğilimleri belirleyerek, bölgedeki bağcılık faaliyetlerinin verimliliğini artırmaya yönelik stratejik öneriler geliştirilmesine olanak sağlayacaktır.

4.3.1 Bağda İşçi Çalıştırma Durumu

Katılımcılara yöneltilen “Bağda işçi çalıştırıyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, toplamda 202 üreticiden %96.04’ünün (n=194) bağda dışarıdan işçi çalıştırmadığı, yalnızca %3.96’sının (n=8) ise işçi çalıştırdığı belirlenmiştir. Bu durum, Ergani ilçesindeki bağcılık faaliyetlerinin büyük ölçüde aile emeğine dayalı olarak sürdürüldüğünü ve profesyonel iş gücünden sınırlı biçimde faydalandığını ortaya koymaktadır. İşçi çalıştırmayan üreticilerin yüksek oranı, maliyet kaygılarına ve bağ alanlarının küçük ölçekli oluşuna bağlı olabilir. Ayrıca bu durum, bağcılığın geçimlik ya da yarı geçimlik bir faaliyet olarak sürdürüldüğüne de işaret etmektedir. Özellikle mevsimsel yoğunluk dönemlerinde (örneğin hasat zamanı) iş gücü ihtiyacının nasıl karşılandığı, aile içi iş bölümüyle mi yoksa geçici yardımla mı çözüldüğü, detaylı incelemeye değer bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

4.3.2 Bağın Sıra Arası ve Sıra Üzeri Bırakılan Mesafesinin Analizi

Anket sonuçlarına göre, Ergani ilçesinde bağcılık yapan üreticiler arasında en yaygın sıra arası ve üzeri mesafe tercihi 2 x 2 metre olup, bu tercihte bulunanların oranı

%36.14 (Çizelge 4.5). Bu mesafe, simetrik bir dikim modeli sunarak hem mekanizasyon kolaylığı hem de bitki gelişimi açısından ideal kabul edilmektedir.

İkinci sırada yer alan 1.5 x 2.5 metre mesafeyi tercih eden üreticilerin oranı %40.10 olup, bu uygulama daha yoğun bir dikimi ifade etmektedir (Çizelge 4.5). Daha az araziye sahip üreticilerin, sınırlı alanlarda maksimum verim almak amacıyla bu tercih üzerinde yoğunlaştığı düşünülmektedir. Ancak bu uygulama, hastalık ve zararlı riski ile bakım zorluklarını beraberinde getirebilir.

Üçüncü sırada ise %21.29 oranla 2 x 2.5 metre uygulaması yer almaktadır (Çizelge 4.5). Bu mesafenin daha çok modern sistemleri uygulayan, bilinçli üreticiler tarafından tercih edildiği ve verim artışına olumlu katkı sunduğu değerlendirilmektedir.

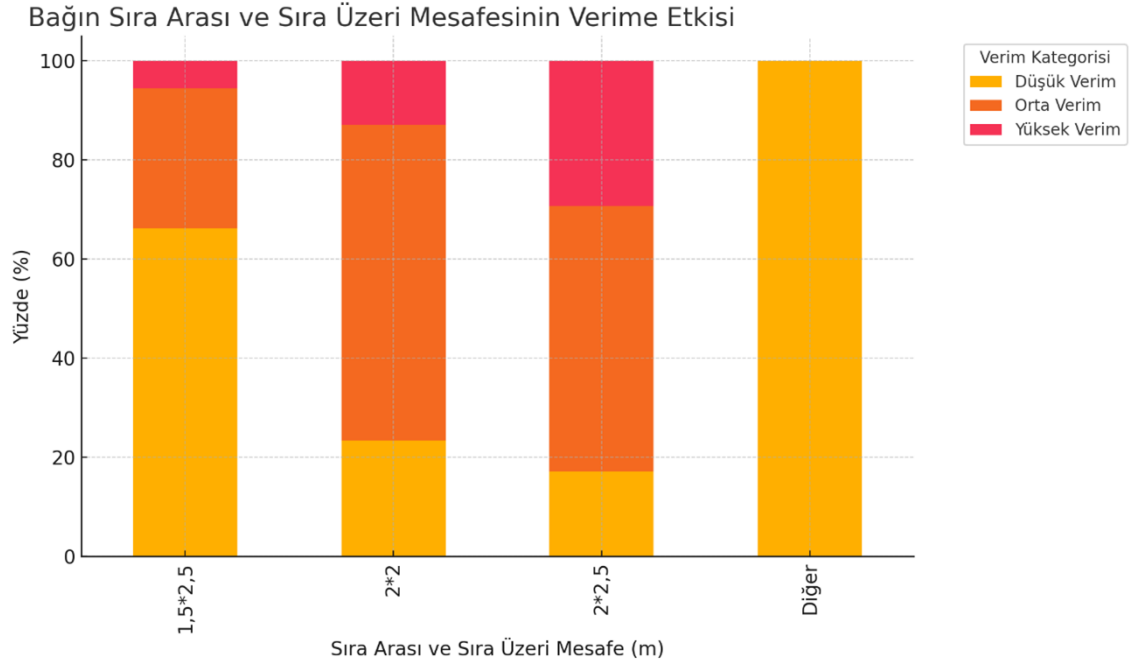
Sıra dışı olarak nitelendirilebilecek “Diğer” kategorisinde ise %2.48 oranla çok az üretici yer almakta ve bu grubun teknik olarak net bir uygulama standardı bulunmamaktadır (Çizelge 4.5). Dikim mesafeleri dekar başına verimi önemli oranda etkileyen faktör olarak görülmektedir. Geleneksel terbiye şekillerinde alınabilecek verim seviyeleri Çizelge 4.6’da sunulmuştur. Katılımcıların beyan ettikleri sıra arası ve üzeri mesafelere bakıldığında kültürel işlemlerde mekanizasyonun yeterli düzeyde kullanılmadığını göstermektedir.

Çizelge 4.5 Bağın sıra arası ve sıra üzeri mesafesi

Mesafe (m)	n	%
1.5 x 2.5	81	40.10
2 x 2	73	36.14
2 x 2.5	43	21.29
Diğer	5	2.48

Çizelge 4.6 Verim gruplarının tanımı (da/ton)

Verim Grubu	Verim Aralığı (ton/da)	Açıklama
Düşük Verim	0 - 0.99 ton/da	Teknik bilgi eksikliği, yetersiz bakım, yanlış dikim mesafesi gibi nedenlerle verimin düşük olduğu gruptur.
Orta Verim	1.00 - 1.99 ton/da	Genel bağcılık uygulamalarına uygun fakat modern tekniklerin eksik olduğu verim düzeyidir.
Yüksek Verim	2.00 ton/da ve üzeri	Verimli toprak, doğru dikim aralığı, iyi bakım ve gübreleme ile elde edilen optimal verim düzeyidir.

Şekil 4.6 Sıra arası ve sıra üzeri mesafenin verime etkisi

Şekil 4.6, bağlarda uygulanan sıra arası ve sıra üzeri mesafelerin, üzüm verimi üzerindeki etkisini göstermektedir. Gerçek verilerden elde edilen bu analiz, farklı dikim mesafeleriyle üreticilerin aldıkları verim seviyelerini yüzdesel olarak yansıtmaktadır (Çizelge 4.6; Şekil 4.6).

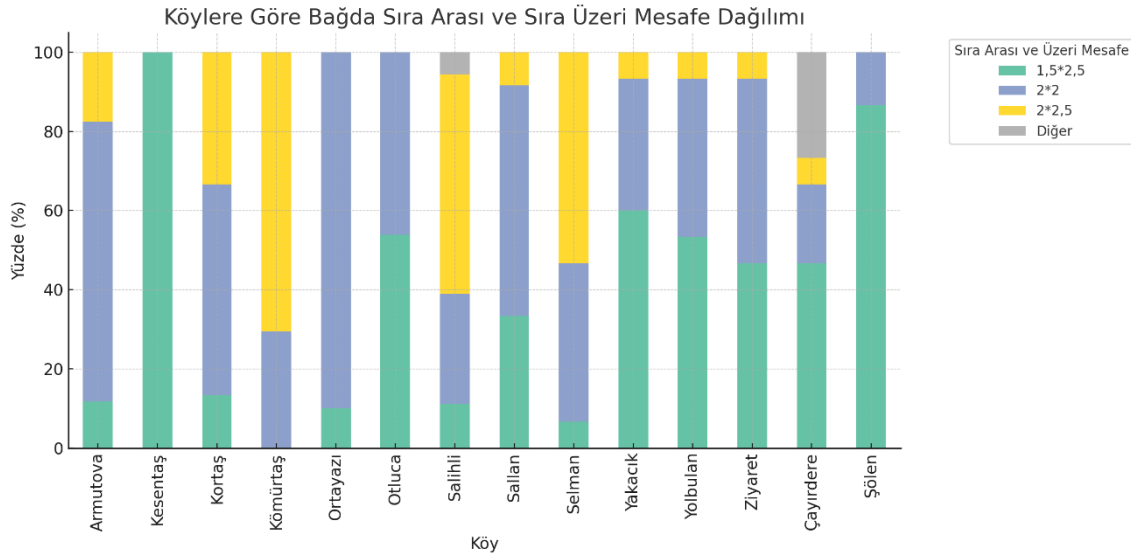
Ana bulgular şu şekildedir: 1.5 × 2.5 metre mesafe uygulayan üreticilerin %67’si düşük verim, %28’i orta verim ve yalnızca %5’i yüksek verim elde ettiklerini belirtmiştir (Şekil 4.6). Bu durum, sık dikimin verim üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini göstermektedir.

2 × 2 metre mesafe ile bağ kuran üreticilerin yaklaşık %24’ü düşük verim, %63’ü orta verim ve %13’ü yüksek verim bildirmiştir (Şekil 4.6). Bu mesafenin verimi artırma konusunda daha dengeli bir yapı sunduğu söylenebilir.

2 × 2.5 metre mesafede, yüksek verim oranı %29’a çıkmakta, düşük verim %17 seviyelerine inmektedir (Çizelge 4.6). Bu da daha seyrek dikimin, omcaların gelişimi ve meyve verimi açısından avantaj sağlayabileceğine işaret etmektedir.

“Diğer” kategorisinde yer alan sıra arası ve üzeri uygulamalarda, tamamı düşük verim bildirmiştir (Şekil 4.6). Bu, standardın dışında yapılan dikim uygulamalarının verimi ciddi şekilde düşürdüğünü ortaya koymaktadır.

Genel anlamda, saha verilerine göre, bağda kullanılan sıra arası ve üzeri mesafe düzenlemeleri, verim düzeyini doğrudan etkilemektedir. Özellikle 2×2.5 m ve 2×2 m gibi aralıkların daha verimli sonuçlar doğurduğu görülmekte; buna karşılık 1.5×2.5 m gibi sık aralıklar ise verimi düşürmektedir. Bu nedenle, yeni bağ tesislerinde geniş aralıklı, simetrik dikim sistemlerinin teşvik edilmesi önerilmektedir. Ayrıca bakım, budama, sulama ve gübreleme gibi uygulamaların da bu mesafe düzenlemelerine uygun şekilde planlanması büyük önem arz etmektedir.

Şekil 4.7 Köylere göre sıra arası ve sıra üzeri mesafe dağılımları

Şekil 4.6, köylere göre bağda kullanılan sıra arası ve sıra üzeri mesafe tiplerinin dağılımını göstermektedir. Her sütun, ilgili köydeki üreticilerin tercih ettiği mesafe türlerinin yüzde oranlarını ifade etmektedir. Şekil 4.6, üretim yöntemlerindeki çeşitliliği ve yerleşmiş uygulamaların bölgesel farklarını açıkça ortaya koymaktadır.

Şekil 4.6'da yer alan veriler incelendiğinde, " 1.5×2.5 m" sıra arası ve üzeri mesafesinin birçok köyde yaygın bir şekilde tercih edildiği görülmektedir. Özellikle Kesentaş, Çayırdere ve Şölen köylerinde bu mesafe biçimi %85'lere kadar ulaşmakta ve bu durum bu köylerdeki bağ tesislerinde daha sık bu aralığın kullanıldığını göstermektedir.

" 2×2 m" mesafesi ise Armutova, Kortaş ve Ortayazı gibi köylerde daha baskın bir uygulama biçimi olarak öne çıkmakta, bu da bu köylerdeki bağcılıkta simetrik ve kare düzenlemelerin tercih edildiğine işaret etmektedir.

“2 × 2.5 m” mesafesi, özellikle Kömürtaş, Salihli ve Selman köylerinde önemli oranda benimsenmiş olup, bu köylerde bağ tesislerinin daha geniş alanlara yayıldığı veya farklı yetiştiricilik tekniklerinin uygulandığı düşünülmektedir.

“Diğer” kategorisinde yer alan ve standart dışı olarak değerlendirilebilecek mesafe biçimleri veya daha geniş sıra arası ve sıra üzeri mesafelerin varlığı söz konusudur. Çayırdere (%27) ve Salihli (%5) gibi iki köyde belirginleştiği görülmektedir. Bu durum, söz konusu köylerde farklı bağ kurma deneyimlerinin veya yerel uygulamaların öne çıktığını göstermektedir.

Bu farklılıklar, köylerin topoğrafik yapısı, sulama imkânları, bağ tesis yılı ve teknik bilgi düzeyi gibi etkenlerle doğrudan ilişkilidir. Aynı zamanda, bu sıra arası ve üzeri mesafe tercihlerinin verimlilik üzerindeki etkisi de önem arz etmektedir ve bir sonraki analizde bu değişkenlerle verim ilişkisi detaylıca incelenmelidir.

4.3.3 Bağ Arazisinin Toprak Yapısı

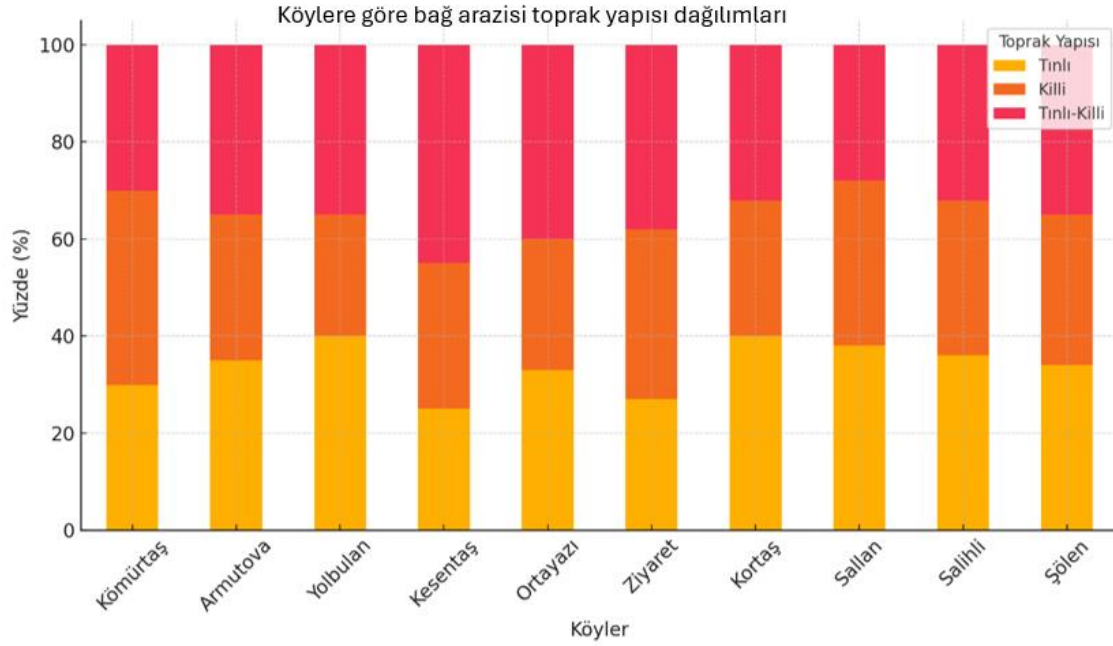
Bağcılıkla uğraşan üreticilerin beyanlarına göre, bağ arazilerinin toprak bünye yapısında önemli bir yoğunlaşma gözlemlenmiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, yani %87.06’sı bağ alanlarının killi-tınlı toprak yapısında olduğunu belirtmiştir (Çizelge 4.7). Bu oran, söz konusu toprak yapısının bağcılık açısından en uygun koşulları sağladığını düşündüren önemli bir göstergedir.

Diğer yandan hem killi hem de tınlı toprak yapısı ayrı ayrı %6.47 oranında bildirilmiştir (Çizelge 4.7). Bu veriler, bölgede bağcılığın genellikle su tutma kapasitesi yüksek, havalanması dengeli ve kök gelişimini destekleyici topraklarda yürütüldüğünü ortaya koymaktadır.

Bu dağılım, bağcılığın verimlilik ve kalite açısından uygun alanlarda yapıldığını ve üreticilerin arazi seçimi konusunda bilinçli tercihler yaptığını göstermektedir. Ayrıca, bu toprak yapılarının bölgesel yaygınlığı, bağcılık potansiyelinin sürdürülebilirliği açısından da olumlu bir sinyal olarak değerlendirilebilir.

Çizelge 4.7 Bağ arazisinin toprak yapısı

Toprak Yapısı	n	%
Tınlı	13	6.47
Killi	13	6.47
Tınlı-Killi	175	87.06

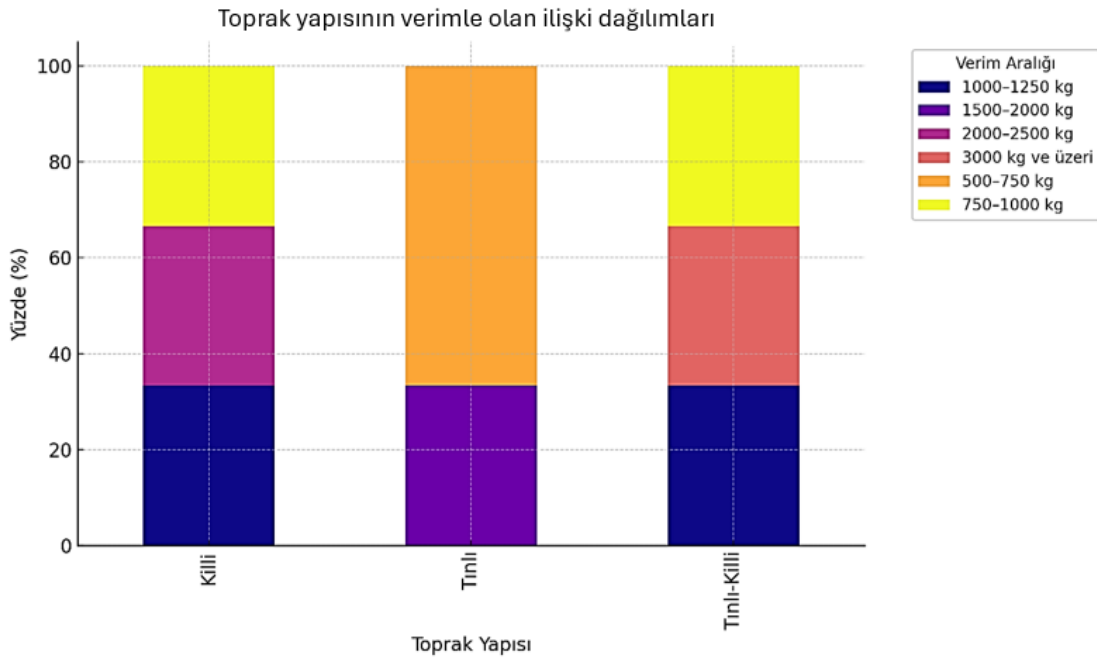
Şekil 4.8 Köylere göre bağ arazisi toprak yapısı dağılımları

Şekil 4.8’de, Diyarbakır ili Ergani ilçesine bağlı köylerdeki bağ arazilerinin toprak yapısı dağılımları karşılaştırmalı olarak gösterilmektedir. Yalnızca üç ana toprak tipi dikkate alınmıştır: Tınlı, Killi ve Tınlı-Killi. Bu sınıflandırma, anket verilerinde belirtilen detaylara dayanarak oluşturulmuştur.

- Tınlı topraklar, özellikle Yolbulan (%40), Kortaş (%40) ve Sallan (%38) köylerinde daha yaygın olarak görülmektedir (Şekil 4.8). Bu, bu köylerde bağcılık faaliyetlerinin daha hafif ve geçirgen toprak yapıları üzerinde sürdürüldüğünü göstermektedir.
- Killi toprak yapısı, özellikle Kömürtaş (%40) ve Ziyaret (%35) köylerinde ön plana çıkmaktadır (Şekil 4.8). Killi topraklar suyu daha fazla tuttuğundan, bu bölgelerde sulama ihtiyacı daha farklı stratejiler gerektirebilir.

- Tınlı-Killi topraklar, dengeli su tutma ve geçirgenlik özellikleriyle öne çıkar ve çoğu köyde önemli bir paya sahiptir. Özellikle Kesentaş (%45) ve Ortayazı (%40) köylerinde yüksek oranlara sahiptir (Şekil 4.8).

Bu dağılım, köyler arasındaki toprak özelliklerinin farklılığını ve bu farklılıkların bağıcılık uygulamalarına etkisini göstermesi bakımından önemlidir. Toprak yapısı, gübreleme, sulama ve verim gibi diğer değişkenlerle birlikte değerlendirildiğinde bağıcılığın teknik yönlerinin daha etkin analizine olanak sağlayacaktır. Bu nedenle ilerleyen analizlerde toprak yapısı ile verim ve sulama ilişkileri birlikte ele alınmalıdır.

Şekil 4.9 Toprak yapısının verimle olan ilişki dağılımları

Şekil 4.9, bağ arazisinin toprak yapısına göre beyan edilen verim aralıklarının dağılımını göstermektedir. Gerçek verim kategorilerine dayalı olarak oluşturulan bu grafik, üreticilerin ifade ettiği dekar verim değerlerine göre hazırlanmıştır:

- Tınlı topraklarda, verim aralığı genellikle 500-750 kg/dekar ile 1500-2000 kg/dekar arasında yoğunlaşmıştır (Şekil 4.9). Bu toprak grubunda düşük ve orta düzeyde verim ön plandadır. Bu durum, tınlı toprakların su tutma kapasitesi ve besin elementleri yönünden sınırlı olabileceğine işaret etmektedir.
- Killi topraklar, daha çok 1000-1250 kg/da ve 2000-2500 kg/da aralığında beyan edilen verimlerle temsil edilmektedir (Şekil 4.9). Bu bağlamda, killi toprakların

besin maddelerini daha iyi tutması ve suya doygunluğu, verim artışına katkı sağlamış olabilir.

- Tınlı-killi topraklar ise en dengeli verim profiline sahiptir. Hem yüksek verim kategorisinde (3000 kg/da ve üzeri) hem de orta verim düzeyinde önemli oranlar mevcuttur (Çizelge 4.8). Bu durum, söz konusu toprak yapısının hem havalanma hem de su tutma kapasitesi bakımından optimum koşullar sunduğunu göstermektedir.

Toprak yapısının, bağcılıkta verim üzerinde belirleyici bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle tınlı-killi topraklar, yüksek verim açısından en avantajlı grup olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu etki, sulama, gübreleme, budama gibi kültürel uygulamalarla birlikte değerlendirilmelidir.

İstersen bu grafiği köylere göre de detaylandırabiliriz ya da verim ortalamalarıyla destekleyebiliriz.

Bu araştırmada, bağ yetiştiricilerinin toprak analizine yönelik tutumları değerlendirilmiş ve “Bağ Arazisinin Toprak Analizini Yaptınız mı?” sorusuna verilen yanıtlar analiz edilmiştir. Elde edilen verilere göre, katılımcıların büyük çoğunluğu bağ alanlarında herhangi bir toprak analizi yaptırmadıklarını beyan etmiştir. Toplamda 202 üreticiden 144’ü (%71.29) “Hayır” yanıtını verirken, yalnızca 58 üretici (%28.71) toprak analizi yaptırdığını belirtmiştir.

Bu durum, bölgede modern tarım tekniklerinin uygulanmasında ciddi eksikliklerin bulunduğunu ve üreticilerin önemli bir kısmının bağcılık faaliyetlerinde bilimsel yöntemlerden uzak geleneksel uygulamalara devam ettiklerini göstermektedir. Toprak analizinin yapılmaması, özellikle gübreleme ve sulama gibi girdilerin rastgele ve ihtiyaca göre değil alışkanlık temelli olarak uygulanmasına neden olmakta, bu durum ise verimlilik üzerinde doğrudan olumsuz etki yaratmaktadır.

Nitekim daha önceki analizlerde de görüldüğü üzere, verim değerleri ile toprak yapısı arasında beklenen bilimsel korelasyon bazı durumlarda doğrulanmamış, örneğin tınlı topraklarda alınan verimin düşük kalmasının arkasında muhtemelen bu tarz analiz ve bakım eksiklikleri yatmaktadır. Toprak analizinin yapılmaması yalnızca verim düşüklüğüne değil, aynı zamanda kaynakların verimsiz kullanımına ve çevresel sürdürülebilirliğin zayıflamasına da neden olmaktadır.

4.3.4 Bağda Sulama Durumlarının Analizi

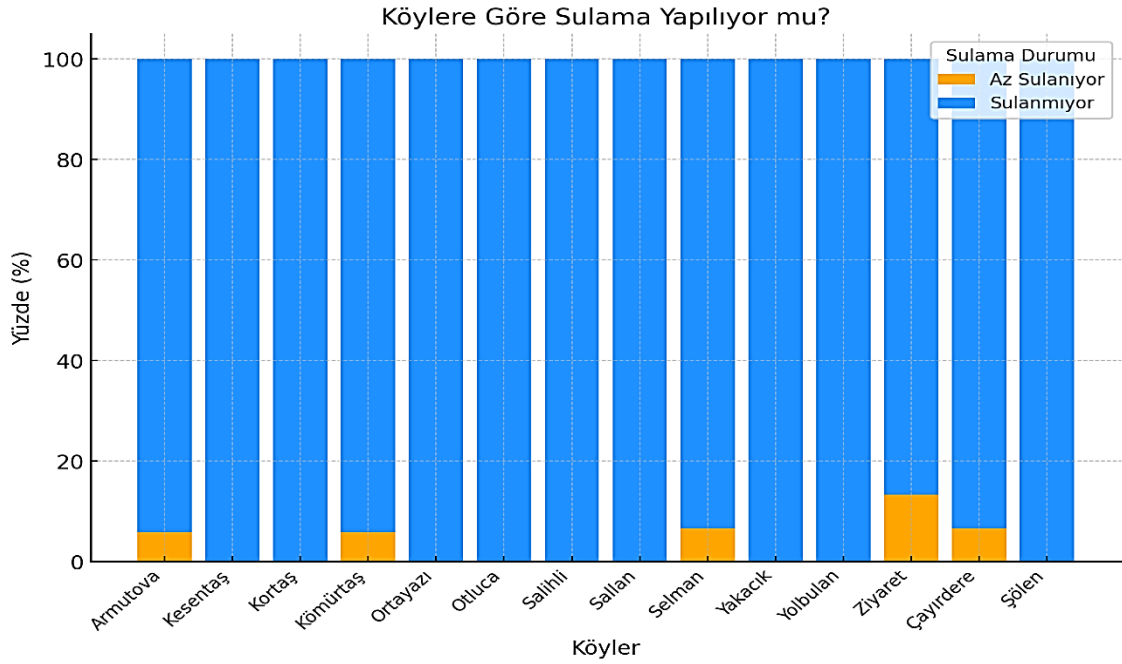
Bağ arazilerinde sulama uygulamalarına ilişkin değerlendirmeye göre, üreticilerin büyük çoğunluğu (%97.03; n=196) bağlarında sulama yapmadıklarını belirtmiştir. Sadece çok küçük bir kesim (%2.97; n=6) bağlarını az miktarda suladıklarını ifade etmiştir (izelge 4.8). Bu durum, sulama altyapısının yetersizliği ya da yağışa dayalı geleneksel üretim alışkanlıklarının devam ettiğini göstermektedir. Özellikle bağcılıkta kalite ve verimin artırılması açısından sulamanın önemi göz önüne alındığında, bu oranın oldukça düşük olması dikkat çekicidir. Bu bulgu, bölgedeki bağcılığın büyük ölçüde kuru tarım koşullarında yürütüldüğünü ve üreticilerin sulama altyapısına erişim konusunda sınırlamalar yaşadığını ortaya koymaktadır.

Köylere Göre Sulama Yapılıyor mu? Grafiği incelendiğinde ise sulama yapılmayan bağ oranının kylar arasında tutarlı bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir (şekil 4.10). Sulama yapılan köylerde dahi sadece sınırlı alanlarda az sulama uygulandığı tespit edilmiştir. Bu durum, su kaynaklarının yetersizliği, sulama altyapısının eksikliği ve üreticilerin geleneksel yetiştiricilik yöntemlerine bağlı kalması gibi çeşitli faktörlerle açıklanabilir.

Sulama yapılmayan bağ oranının bu denli yüksek olması, su eksikliğinin verim ve üzüm kalitesi üzerindeki olumsuz etkilerine yol açabileceğini göstermektedir. Özellikle kurak dönemlerde su stresinin artmasıyla birlikte verim düşüşü, tanelerde küçülme, asitlik ve şeker dengesinde bozulma gibi kalite kayıpları yaşanabilir. Bununla birlikte, yağışa dayalı yetiştiriciliğin hâkim olduğu bağcılık sistemlerinde daha düşük maliyetle üretim yapılmakta ve doğal adaptasyon kapasitesi yüksek olan üzüm eşitleri tercih edilmektedir.

Çizelge 4.8 Bağların sulama durumları

Sulama Durumu	n	%
Sulanmıyor	196	97.03
Az Sulanıyor	6	2.97

Şekil 4.10 Köylere göre bağ arazilerinin sulanma durumu

Şekil 4.10’da Ergani ilçesine bağlı köylerde bağ arazilerinde sulama yapılıp yapılmadığına ilişkin veriler görselleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, genel olarak tüm köylerde bağların büyük çoğunluğu sulanmamaktadır. Sadece bazı köylerde düşük oranlarda “az sulama” yapılmakta olduğu görülmektedir.

Özellikle Ziyaret (%13.3), Çayırdere (%8.3), Ortayazı (%10), Kömürtaş (%5.6) ve Armutova (%5.9) köylerinde sınırlı düzeyde sulama yapılmaktadır. Bu köylerde az da olsa sulama altyapısının varlığı ya da üreticilerin bireysel çabalarıyla su temin ettikleri anlaşılmaktadır. Ancak bu oranlar oldukça düşüktür.

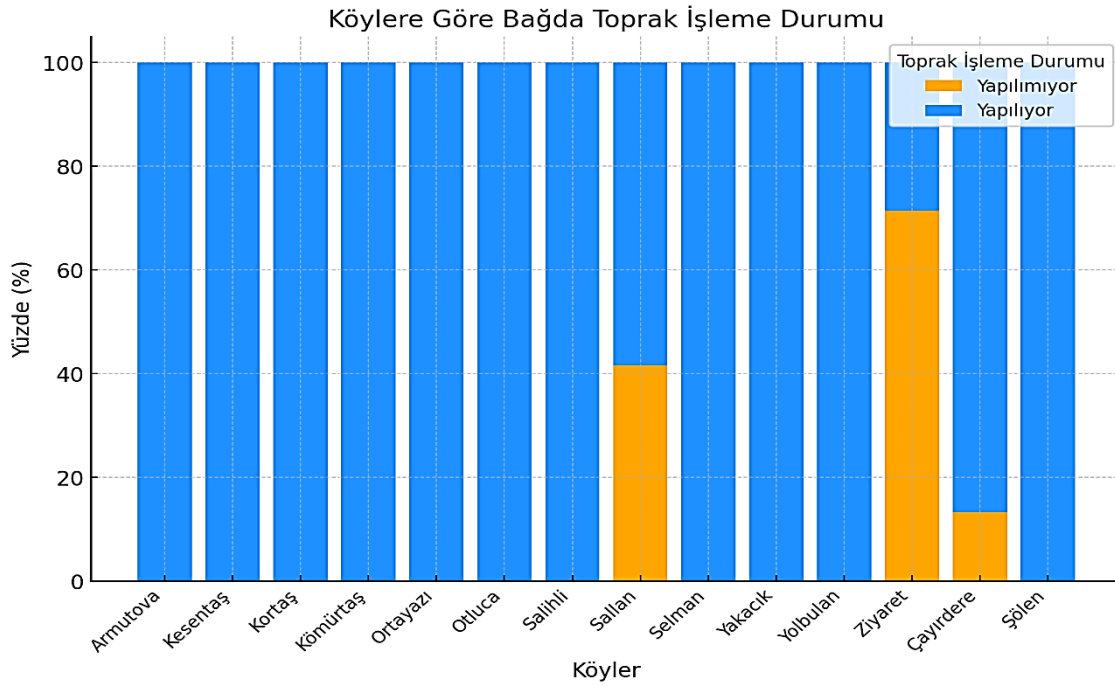
Şekil 4.10, Ergani bağcılığında kurak iklime bağlı olarak bağların büyük ölçüde susuz tarım sistemiyle yönetildiğini ve sulamanın yaygın bir uygulama olmadığını göstermektedir. Sulamanın verim ve kalite üzerindeki doğrudan etkisi dikkate alındığında, sulama altyapısının iyileştirilmesiyle bu bölgelerde verim artışı sağlanabileceği ifade edilebilir. Ayrıca sulama yapılabilen köylerde verim analizleri yapılarak sulamanın etkisi doğrudan karşılaştırmalı olarak da incelenebilir.

4.3.5 Bağda Toprak İşleme

Ergani ilçesindeki bağların büyük çoğunluğunda toprak işleme uygulamalarının sürdürüldüğü görülmektedir. Çizelge 4.9'a göre bağların %91.54'ünde toprak işleme yapılmakta, yalnızca %8.46'lık bir kesimde toprak işleme uygulanmamaktadır. Bu bulgu, üreticilerin toprak işleme yöntemlerini bağcılık faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası olarak gördüğünü ve bu uygulamanın yaygın şekilde benimsendiğini göstermektedir.

Çizelge 4.9 Bağda toprak işleme durumunun analizi

Toprak İşleme Durumu	n	%
Yapılıyor	184	91.54
Yapılmıyor	17	8.46

Şekil 4.11 Köylere göre bağ arazilerinin toprak işleme durumu

Şekil 4.11'de ise köylere göre toprak işleme uygulamalarının farklılık gösterdiği belirgin bir şekilde görülmektedir. Çoğu köyde bağ sahipleri toprak işleme yaparken, bazı köylerde bu oran düşüktür. Özellikle Sallan, Ziyaret ve Çayırdere köylerinde toprak işleme yapılmayan bağların oranının diğer köylere kıyasla daha yüksek olduğu

gözlemlenmiştir (Şekil 4.11). Bu durum, bu köylerde bağların toprak işleme gerektirmeyen bir yapıya sahip olması, toprak işleme için gerekli ekipman ve iş gücüne erişimin sınırlı olması veya üreticilerin bu işlemi gereksiz görmesiyle açıklanabilir.

Toprak işlemenin yaygın olduğu köylerde üreticiler muhtemelen daha yüksek verim ve kalite hedefiyle bağlarını işleyerek, toprağın havalanmasını ve su tutma kapasitesini artırmayı amaçlamaktadır. Ancak, toprak işleme uygulamalarının aşırı yapılması durumunda, toprağın organik madde kaybına uğrayabileceği ve uzun vadede verimliliğin azalabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

4.3.6 Toprak İşlemede Kullanılan Ekipmanlar

Bölgede toprak işleme uygulamalarının yaygın olması bağıcılığın sürdürülebilirliği açısından önemli bir bulgudur. Ancak, toprak işleme yapılmayan köylerde bağların durumunun detaylı analiz edilmesi ve bu köylerde üreticilerin neden bu yöntemi tercih etmediğinin belirlenmesi gerekmektedir. Toprak işleme yöntemlerinin daha verimli hale getirilmesi için mekanizasyonun artırılması ve üreticilere uygun ekipman desteğinin sağlanması önerilmektedir.

Çizelge 4.10 Toprak işlemede kullanılan ekipmanlarının analizi

Ekipman Türü	n	%
Cevap Vermeyen / Kullanmayan	118	58.42
Traktör	79	39.11
İnsan Gücü ile İşleme	4	1.98
Hayvan Gücü ile İşleme	1	0.50

Çizelge 4.10 incelendiğinde, katılımcıların %58.42'sinin (118 kişi) toprak işleme ekipmanına ilişkin soruya yanıt vermediği veya herhangi bir ekipman kullanmadığı görülmektedir (Çizelge 4.10). Bu durum, bölgedeki bağ sahiplerinin bir kısmının mekanize tarım ekipmanlarına erişiminin sınırlı olabileceğini ya da bağıcılık faaliyetlerinde toprak işleme uygulamalarını tercih etmediğini göstermektedir.

Traktör kullanımı, %39.11 oranında (79 kişi) en yaygın yöntem olarak öne çıkmaktadır (Çizelge 4.10). Bu bulgu, bölgedeki üreticilerin büyük bir kısmının modern tarım uygulamalarına yöneldiğini ve traktör kullanarak iş gücünü azalttığını daha verimli

bir toprak işleme süreci yürüttüğünü göstermektedir. Ancak, bu oranın daha yüksek olmaması, tarımsal mekanizasyona erişimde kısıtlılıklar yaşandığını ve bazı üreticilerin geleneksel yöntemleri sürdürdüğünü düşündürmektedir.

Öte yandan, katılımcıların %1.98'i (4 kişi) insan gücüyle, %0.50'si (1 kişi) ise hayvan gücüyle toprak işlediğini belirtmiştir (Çizelge 4.10). Bu oranlar, bazı küçük ölçekli bağ üreticilerinin geleneksel işleme yöntemlerini sürdürdüğünü göstermektedir. Ancak, insan gücü ve hayvan gücüyle yapılan işlemlerin zaman alıcı ve fiziksel olarak zahmetli olması, bu üreticilerin modern ekipman desteğine ihtiyaç duyabileceğini düşündürmektedir.

Bölgede toprak işlemenin önemli bir uygulama olduğu, ancak mekanizasyonun henüz tam anlamıyla yaygınlaşmadığı görülmektedir. Özellikle traktör kullanımının yaygınlaştırılması için tarımsal destek programlarının artırılması ve küçük ölçekli üreticilere uygun ekipman temini konusunda teşvikler sağlanması gerekmektedir. Ayrıca, soruyu yanıtlamayan veya ekipman kullanmadığını belirten katılımcılar üzerine detaylı bir analiz yapılarak, bu durumun nedenleri araştırılmalı ve mekanizasyon sürecinin nasıl geliştirilebileceği değerlendirilmelidir.

4.3.7 Omcalarda Budamayı Kaç Göz Üzerinden Yapıyorsunuz

“Omcalarda Budamayı Kaç Göz Üzerinden Yapıyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtların dağılımı Çizelge 4.11’de sunulmuştur.

Çizelge 4.11 Omcalarda budamada bırakılan göz sayısı dağılımı

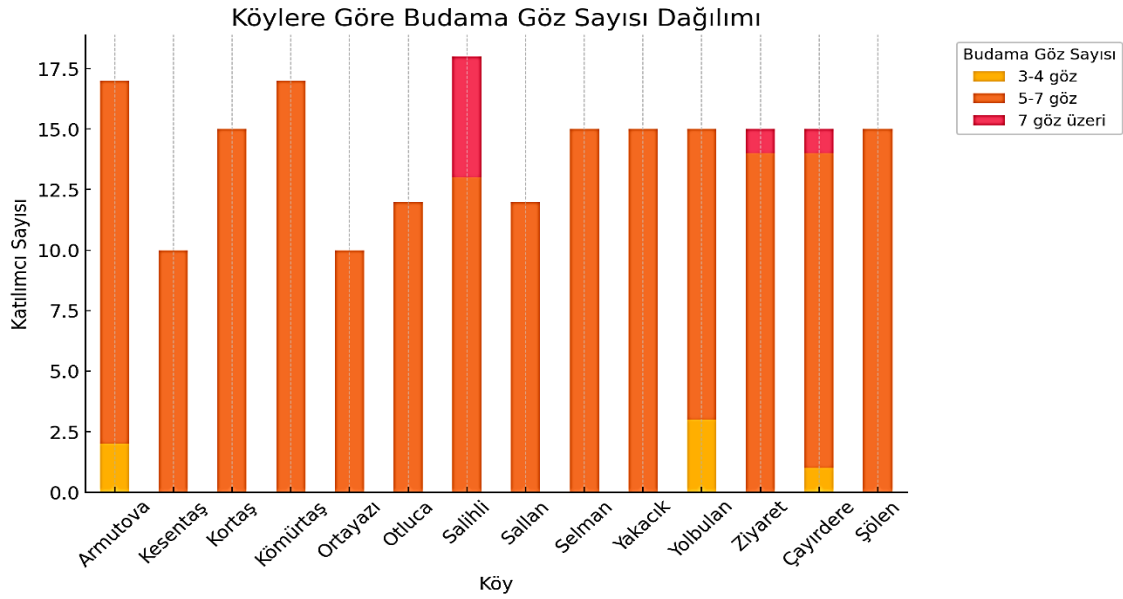
Göz Sayısı	n	%
5-7 göz	188	93.07
7 göz üzeri	7	3.47
3-4 göz	6	2.97
Cevap yok	1	0.5

Bağcılıkta budama uygulaması, verimlilik ve kalite üzerinde doğrudan etkili olan önemli bir kültürel işlemdir. Çizelge 4.11’e göre, üreticilerin büyük çoğunluğu 5 ila 7 göz üzerinden budama yaptığını beyan etmiştir. Bu uygulama şekli, bölgede uzun budama tekniğinin yaygın olarak benimsendiğini göstermektedir. Ürün çubuklarının 5-7 göz üzerinden kesildiği budama şekli olup genellikle verimli veya dip gözleri az verimli

çeşitlerde uygulanırken asmanın şeklini korumak oldukça zor olup Goble ve bazı telli terbiye şekillerinde uygulanabilmektedir.

Genel olarak bakıldığında, budama tekniklerinin çeşitlenmesine rağmen bölgede geleneksel ve pratik bilgiye dayalı uzun budama yöntemlerinin yaygın olduğu, modern ve uzun budama uygulamalarının ise sınırlı düzeyde kaldığı anlaşılmaktadır. Bu durum, eğitim ve teknik rehberlik programlarının bağcılıkta uygulamalı bilgi düzeyini artıracak şekilde yapılandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Şekil 4.12’de Ergani ilçesinde bağcılık yapan üreticilerin omcalarda uyguladıkları budama göz sayısının köylere göre dağılımını ortaya koymaktadır. Grafik incelendiğinde, üreticilerin büyük çoğunluğunun 5-7 göz üzerinden budama yöntemini tercih ettikleri görülmektedir. Bu tercih, Yolbulan, Ziyaret, Çayırdere, Salihli ve Armutova köyleri dışında tüm köylerde her üretici tarafından uygulanan yöntem olduğu görülmektedir.

Şekil 4.12 Köylere göre budama göz sayısının dağılımı

Budama göz sayısının, bağın gelişim durumu, omcanın gücü, çeşidin morfolojik özellikleri ve üreticinin teknik bilgisi gibi çok sayıda faktörden etkilendiği bilinmektedir. Nitekim budama göz sayısı, dolaylı olarak verimlilik ve kalite üzerinde de belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu yönüyle, köyler bazında gözlenen budama farklılıkları, bölgede budama konusunda yeterli teknik bilgiye sahip olmayan üreticilerin varlığını ve uygulamalarda bir standardizasyon eksikliğini işaret etmektedir.

4.3.8 Bağ Arazisinin Toprak Analizi Yapılma Durumu

Toprak analizi uygulama durumuna ilişkin yapılan değerlendirmede, üreticilerin büyük çoğunluğunun (%64.36; n=130) bağ arazilerinde toprak analizi yaptırmadığı, yalnızca %35.64'ünün (n=72) bu işlemi geręekleřtirdięi görölmektedir. Bu durum, modern tarım tekniklerinin uygulanması açısından önemli bir eksikliği yansıtmaktadır (Çizelge 4.12).

Bağcılıkta verim ve kaliteyi doğrudan etkileyen en önemli uygulamalardan biri, toprak analizine dayalı gübrelemedir. Ancak üreticilerin büyük bir kısmının toprak analizi yapmadan gübre kullanması, gereksiz ve kontrolsüz gübreleme uygulamalarına yol ağabilmektedir. Bu durum hem maliyetlerin artmasına hem de aşırı gübre kullanımı nedeniyle toprak yapısının bozulmasına ve su kaynaklarının kirlenmesine neden olarak çevresel sürdürülebilirliği olumsuz etkileyebilmektedir.

Yapılan bu analiz, üreticilerin bilgiye erişim düzeylerinin, tarımsal danışmanlık hizmetlerinden yararlanma oranlarının ve genel eğitim seviyelerinin bu konuda belirleyici olduğunu düşündürmektedir. Bu bağlamda, tarım danışmanlığı ve yayım hizmetlerinin güçlendirilmesi, köy bazlı eğitim programları ile üreticilerin toprak analizinin önemi konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

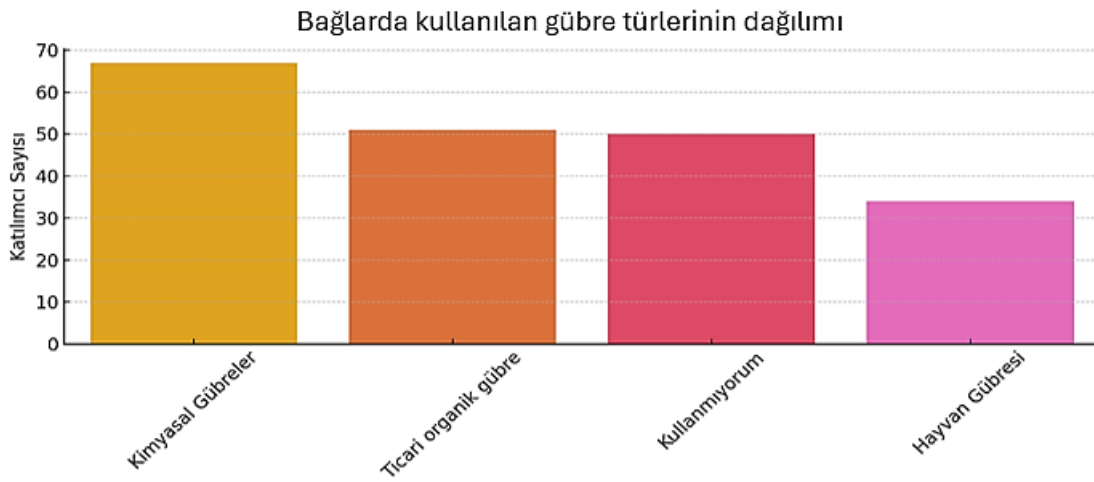
Çizelge 4.12 Bağ yetiştiriciliğinde toprak analiz durumunun analizi

Toprak Analiz Durumu	n	%
Hayır	130	64.36
Evet	72	35.64

Ayrıca, önceki analizlerde toprak yapısı ve verim ilişkisi incelendiğinde, üreticilerin büyük kısmının toprak yapısını kendi gözlemlerine veya geleneksel bilgiye dayanarak beyan ettikleri, analitik bir değerlendirme yapmadıkları da görölmüştür. Bu bağlamda, bu veriler yalnızca bir algı düzeyini yansıttığından, geręek toprak yapısı ile beyan edilen yapı arasında farklılıklar olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla, bilimsel veriye dayalı toprak yönetimi, bölgesel bağcılığın sürdürülebilirliği ve ekonomik verimliliği açısından öncelikli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.3.9 Bağ Yetiştiricilerinin Gübre Kullanım Alışkanlıkları

Ankete katılan üreticilerin %33.17'si bağlarında kimyasal gübre kullanırken, %25,25'i ticari organik gübreleri tercih etmektedir. %24.75'lik bir kesim ise hiç gübre kullanmadığını belirtmiştir. Geleneksel yöntemlerle gübreleme yapanların oranı da oldukęa dikkat çekici olup, %16.83 oranında hayvan gübresi kullandığı beyan edilmiştir. Bu durum, bölgede geleneksel ve modern tarım uygulamalarının birlikte var olduğunu göstermektedir.

şekil 4.13 Bağlarda kullanılan gübre türlerinin dağılımı

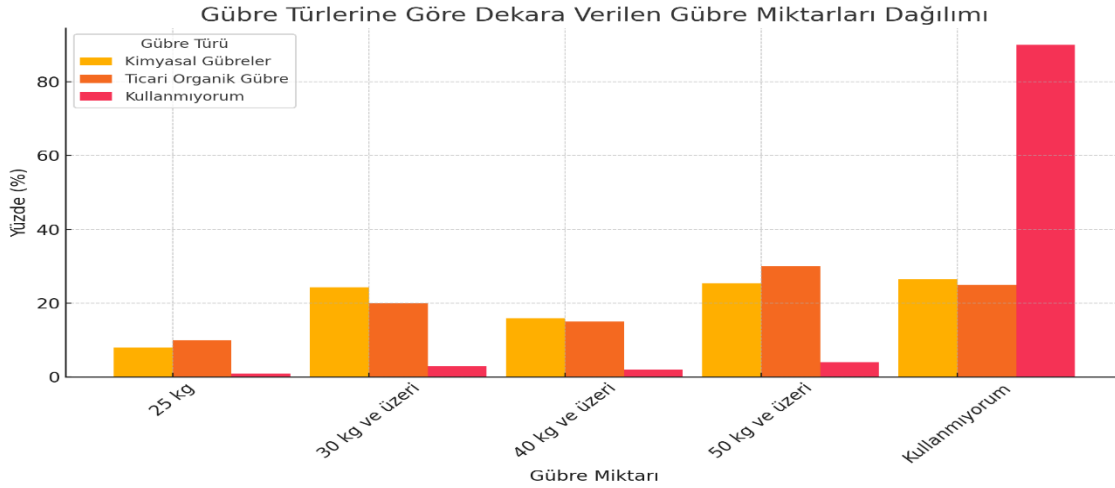
şekil 4.13'te görüldüğü üzere, katılımcılar arasında en yaygın kullanılan gübre türü kimyasal gübre olarak öne çıkmaktadır. Bunu sırasıyla ticari organik gübre, hiç bir gübre kullanmayanlar ve hayvan gübresi kullanımları izlemektedir. Kimyasal gübre kullanımının yaygın olması, modern tarım uygulamalarına yönelimi gösterirken, organik gübre kullanımının sınırlı kalması ise sürdürülebilir tarım konusunda bilincin istenilen düzeyde olmadığını göstermektedir. Bu durum, eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarına olan ihtiyaçı ortaya koymaktadır.

4.3.10 Dekara Verilen Gübre Miktarının Dağılımı

Üreticilerin bağlarında dekara verdikleri hayvan gübresi dışında gübre miktarlarına ilişkin dağılımı yüzdesel olarak göstermektedir. Buna göre:

- Gübre kullanmayan üreticiler en büyük grubu oluşturmaktadır ve bu oran %24.75'dir. Bu durum, birçok üreticinin ya gübreye erişimde zorluk yaşadığını ya da bilinçli bir gübreleme uygulaması gerçekleştirmediğini göstermektedir.
- 50 kg ve üzeri gübre kullanan üreticilerin oranı %25.4, 30 kg ve üzeri gübre kullananlar ise %24.34 ile diğer büyük grupları oluşturmaktadır. Bu gruplar, modern gübreleme uygulamalarına daha yakın üreticileri temsil etmektedir.
- 40 kg ve üzeri gübre kullananların oranı %15.87 ile daha düşük bir düzeydedir.
- Sadece 25 kg gübre kullanan üreticilerin oranı ise %7.94 gibi oldukça sınırlı bir orandadır.

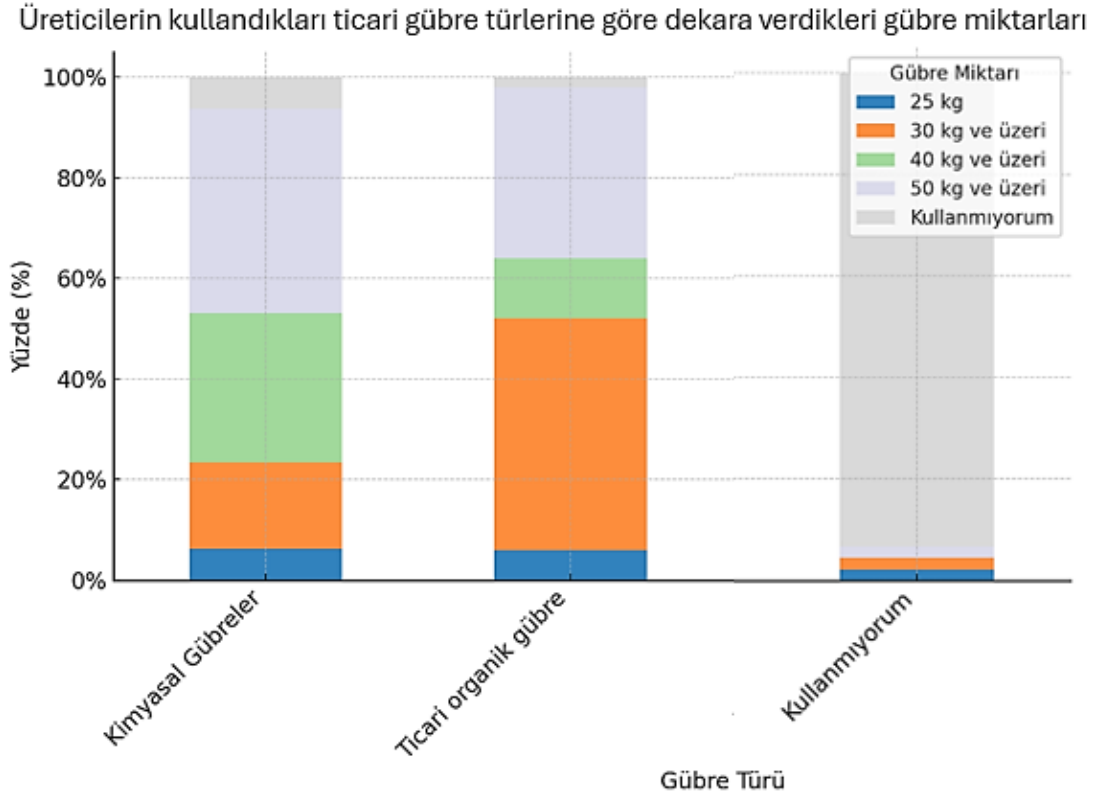
Bu dağılım, üreticiler arasında gübreleme düzeylerinde belirgin bir çeşitlilik olduğunu ortaya koymaktadır. Gübre kullanımının verim üzerinde doğrudan etkisi olduğu göz önüne alındığında, gübre kullanmayan ya da düşük miktarda kullanan üreticilerin verim potansiyelinin sınırlı kalabileceği düşünülmektedir. Özellikle 30-50 kg ve üzeri gübre kullanan üreticilerin daha yüksek verim oranlarına ulaşmaları muhtemeldir. Bu bulgu, gübreleme konusunda bilinçlendirme çalışmalarının önemini ortaya koymakta; tarımsal destek politikalarının bu yönde geliştirilmesi gerektiğini işaret etmektedir.

Şekil 4.14 Bağlarda dekara verilen ticari gübre miktarının dağılımı

Şekil 4.15'te sunulan grafikte, üreticilerin kullandıkları gübre türlerine göre dekara verdikleri gübre miktarlarının yüzdesel dağılımını göstermektedir. Grafik, her bir gübre türü için “25 kg”, “30 kg ve üzeri”, “40 kg ve üzeri”, “50 kg ve üzeri” ve “Kullanmıyorum” seçeneklerini içerecek şekilde gruplandırılmıştır. Bazı katılımcılar

“Gübre kullanıyor musunuz” sorusuna hayır demesine rağmen gübre miktarı sorulduğunda miktar belirttikleri için” kullanmıyorum seçeneğinde miktarlar görülmekte aynı durum “kimyasal gübreler ve ticari organik gübre” seçenekleri içerisinde de kullanmıyorum verisi görülmektedir.

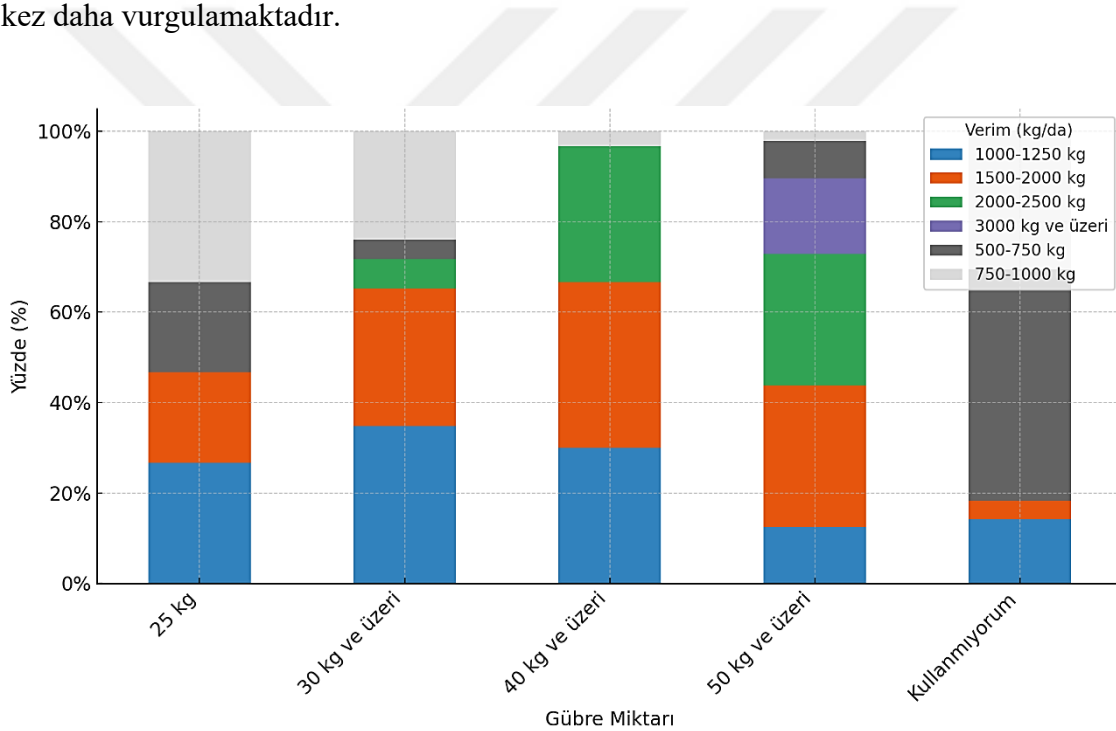

Şekil 4.15 Üreticilerin kullandıkları ticari gübre türlerine göre dekara verdikleri gübre miktarları.

- ◆ Kimyasal gübre kullanan üreticilerde en yoğun kullanım miktarı 50 kg ve üzeri olarak öne çıkmakta ve bu grubun yaklaşık yarısına denk gelmektedir. Bu, kimyasal gübre kullanımında yoğun doz tercihini göstermektedir. Buna ek olarak kimyasal gübre kullanan üreticilerin küçük bir kısmı 25-30 kg gibi daha düşük oranlarda gübreleme yapmaktadır.
- ◆ Ticari organik gübre kullanımında ise en yaygın tercih 30 kg ve üzeri olarak gözlenmektedir. Özellikle 40-50 kg üzeri kullanımlar da dikkat çekmektedir. Bu, ticari organik gübrenin kimyasala göre daha kontrollü ve dengeli kullanıldığını düşündürmektedir.

- ◆ Gübre kullanmayanlar ise grafikte bağımsız bir kategori olarak yer almakta ve özellikle “Kullanmıyorum” ifadesinin tek başına yüksek oranlara ulaştığı görülmektedir. Bu, bazı üreticilerin halen gübreleme yapmadan bağ yetiştiriciliğini sürdürdüklerini göstermektedir.

Şekil 4.15’te gübre türüne bağlı olarak üreticilerin uyguladıkları miktarlarda anlamlı bir farklılaşma olduğunu göstermektedir. Özellikle kimyasal gübrede yüksek doz tercih edilmesi, ticari organik gübrede orta seviyelerde bir yoğunluk olduğunu göstermektedir. Ayrıca, hâlâ gübre kullanmayan belirli bir kitlenin varlığı, bu üreticilerin ya geleneksel yöntemlerle üretim yaptıklarını ya da bilgi ve girdi erişimi konusunda kısıtlı olduklarını düşündürmektedir. Bu durum, eğitim ve destek programlarının önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

Şekil 4.16 Ticari gübrelerin kullanım miktarı ve verim ilişkisi

Şekil 4.16’da dekar başına verilen gübre miktarının üzüm verimiyle olan ilişkisini açıkça göstermektedir. Anket verileri temel alınarak oluşturulan bu grafik, farklı gübre uygulama düzeylerine göre elde edilen verim kategorilerinin yüzdesel dağılımını yansıtmaktadır.

1. Düşük Gübre Kullanımı (25 kg ve 30 kg/da üzeri):

- ✓ Bu gruplarda verim büyük ölçüde düşük (500-1000 kg/da aralığında) sınırlanmıştır.
- ✓ Özellikle 25 kg gübre uygulayan üreticiler arasında 750-1000 kg/da (%33) düşük verim oranı ön plana çıkmaktadır.
- ✓ Yüksek verim kategorilerinde (2000+ kg/da) neredeyse hiç temsil edilmemektedir.

2. Orta Düzey Gübre Kullanımı (40 kg ve üzeri):

- ✓ Bu kategori, yüksek verim (2000-2500 kg ve üstü) bakımından en dengeli dağılıma sahiptir.
- ✓ Üreticilerin çoğu özellikle 1500-2000 kg/da (%35) ve 2000-2500 kg/da (%30) gibi üreticilerin çoğunluğu bu dilimlerde yer almaktadır.

3. Yüksek Gübre Kullanımı (50 kg ve üzeri):

- ✓ En dikkat çekici oran, bu grupta 3000 kg ve üzeri verim (%15) elde eden üreticilerin olmasıdır.
- ✓ Bu miktarda gübre kullananların neredeyse tamamı 1500 kg ve üzeri verim seviyelerine ulaşmıştır.

4. Hiç Gübre Kullanmayanlar:

- ✓ Bu grupta verim, belirgin şekilde düşüktür.
- ✓ %40'tan fazlası 750 kg'ın altında verim beyan etmiştir.
- ✓ Bu durum, gübrelemenin verim üzerindeki doğrudan etkisini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Gübre miktarı ile bağ verimi arasında güçlü bir pozitif korelasyon olduğu görülmektedir. Özellikle 40 kg ve üzeri gübre kullanan üreticilerin yüksek verim gruplarında yoğunlaşması, dengeli ve yeterli gübrelemenin üzüm üretimini önemli ölçüde artırdığını göstermektedir. Gübre kullanmayan üreticilerin düşük verim düzeylerinde kalması, gübrelemenin önemini bir kez daha teyit etmektedir.

4.4 Üzüm Çeşitleri ve Hasat Süreci

4.4.1 Tercih Edilen Üzüm Çeşitleri

Ankete katılan üzüm yetiştiricilerinin bağlarında yetiştirmeyi en çok tercih ettikleri üzüm çeşitleri, 1. öncelikli tercihleri üzerinden analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, bölgedeki üreticilerin geleneksel ve ekonomik faktörlere dayalı olarak belirli üzüm çeşitlerine daha fazla yöneldiğini göstermektedir.

Çizelge 4.10 incelendiğinde, Şire üzümü %73.76 oranıyla (149 kişi) açık ara en çok tercih edilen üzüm çeşidi olmuştur. Bu yüksek oran, Şire üzümünün bölgedeki yetiştiricilikte hem geleneksel hem de ekonomik açıdan önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Şire üzümünün yüksek şeker oranı, kurutmalık veya pekmez yapımına uygun olması gibi özellikleri, üreticiler tarafından öncelikli olarak tercih edilmesini açıklayan başlıca faktörlerdir.

Çizelge 4.13 Birinci öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri

Üzüm Çeşidi	n	%
Şire	149	73.76
Öküz Gözü	22	10.89
Vanki	12	5.94
Siyah Üzüm Şaraplık	8	3.96
Genç Memed	7	3.47

İkinci sırada %10.89 oranıyla (22 kişi) Öküz Gözü üzümü yer almaktadır. Bu üzüm çeşidi, özellikle şaraplık ve sofralık kullanımıyla bilinen, büyük taneli ve yoğun aromalı bir türdür. Bölgedeki üreticilerin bu çeşide yönelmesi, şarap üretimi potansiyeli ve ticari değerinin yüksek olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Üçüncü sırada %5.94 oranıyla (12 kişi) Vanki üzümü gelmektedir. Vanki üzümünün tercihi, muhtemelen yerel tüketim alışkanlıkları ve sofralık üzüm olarak değerlendirilen özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

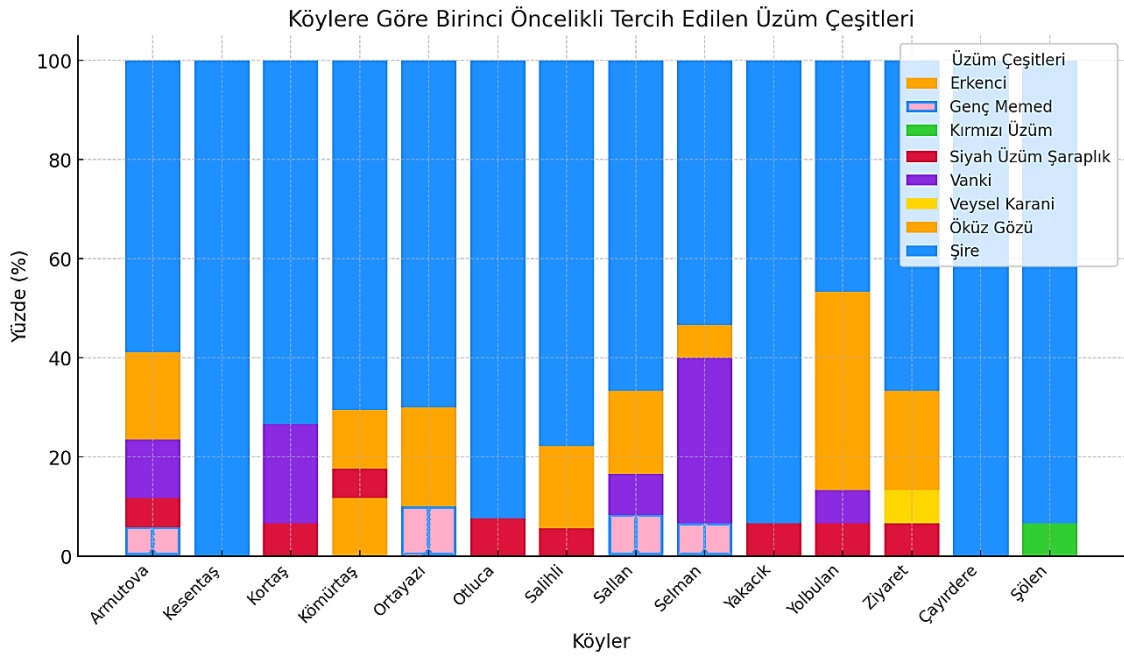
Dördüncü sırada %3.96 oranıyla (8 kişi) Siyah Üzüm Şaraplık yer almaktadır. Bu oran, bölgedeki şaraplık üzüm üretiminin henüz sınırlı olduğunu, ancak belirli bir üretici grubunun bu çeşidi tercih ettiğini göstermektedir.

Beşinci sırada ise %3.47 oranıyla (7 kişi) Genç Memed üzümü bulunmaktadır. Bu üzüm çeşidinin tercih edilme oranı düşük olmakla birlikte, belirli üreticiler tarafından değerlendirildiği görülmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, bölgede üzüm yetiştiriciliğinin büyük ölçüde geleneksel ve yerel pazar odaklı olduğu görülmektedir. Şire üzümünün yüksek oranda tercih edilmesi, kurutmalık ve işlenmiş üzüm ürünlerinin bölge tarımında önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Ancak, şaraplık üzüm çeşitlerinin (Öküz Gözü ve Siyah Üzüm Şaraplık gibi) nispeten daha düşük oranda tercih edilmesi, bölgedeki şaraplık üzüm

yetiştiriciliğinin henüz tam anlamıyla gelişmediğini veya üreticilerin ticari olarak bu alana yönelimlerinin sınırlı olduğunu düşündürmektedir.

Bu analiz, bölgedeki üzüm çeşitliliğinin artırılması ve pazara yönelik yeni üretim stratejilerinin geliştirilmesi açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Özellikle şaraplık üzüm üretiminin teşvik edilmesi, pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi ve üreticilere modern tarım teknikleri konusunda eğitim sağlanması, bölgedeki bağcılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini artırabilir.

Şekil 4.17 Köylere göre birinci öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri

Şekil 4.17 incelendiğinde, bölgedeki üreticilerin yetiştirmeyi en çok tercih ettikleri üzüm çeşitlerinin köyler bazında farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu durum, bölgenin ekolojik yapısı, üreticilerin pazar beklentileri, geleneksel bağcılık alışkanlıkları ve yerel tüketim eğilimleri ile doğrudan ilişkilendirilebilir.

✓ Şire üzümü, birçok köyde baskın tercih olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, Şire çeşidinin geleneksel olarak kurutmalık, pekmez ve pestil üretimi gibi işlenmiş ürünlere uygun olmasıyla ilişkilidir. Bölgede Şire üzümünün yaygın yetiştirilmesi, tarımsal üretimin büyük ölçüde yerel tüketim ve geleneksel üretim modellerine dayandığını göstermektedir.

✓ Öküz Gözü ve Siyah Üzüm Şaraplık gibi çeşitler ise, belirli köylerde tercih edilmiş ancak yaygın bir dağılım göstermemiştir. Bu durum, şaraplık üzüm üretiminin bölgesel olarak sınırlı kaldığını ve ticari şarapçılığa yönelik üretimin henüz yaygınlaşmadığını düşündürmektedir. Ancak belirli köylerde bu çeşitlerin öncelikli tercih edilmesi, bu alanlarda şarap üretimi veya pazar talebine yönelik yönelimin bulunduğunu göstermektedir.

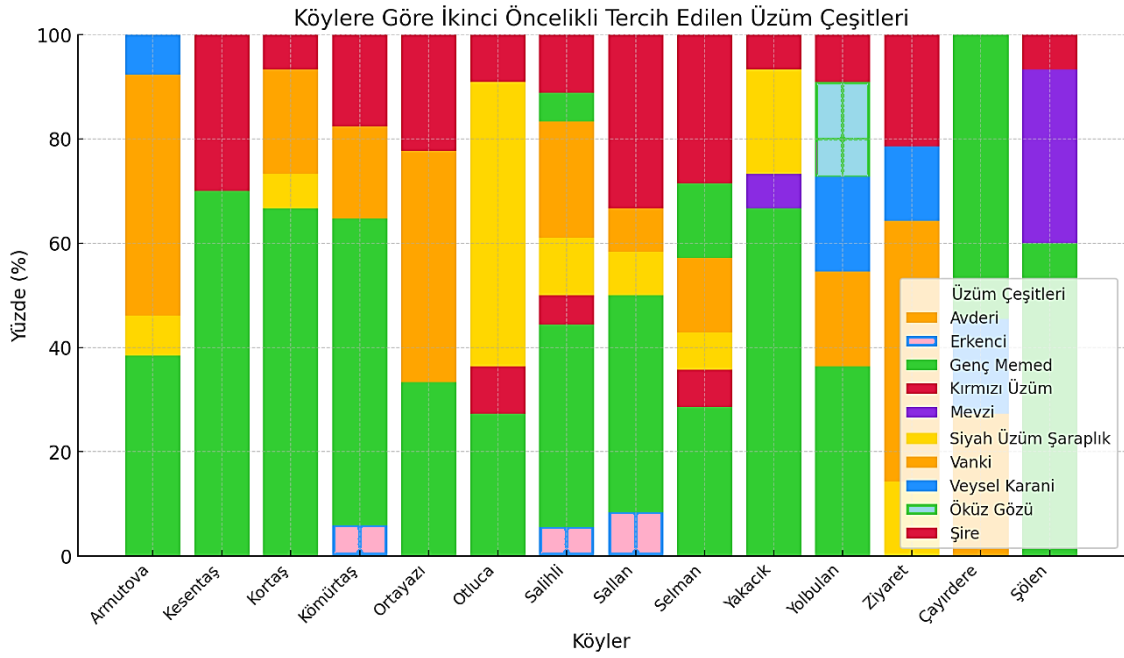
✓ Vanki ve Genç Memed gibi üzüm çeşitleri ise bazı köylerde tercih edilen üzümler içerisinde yer almaktadır. Bu durum, bağcılık kültürünün köyler arasında farklı dinamiklere sahip olduğunu ve üreticilerin belirli üzüm türlerini geleneksel veya ekonomik nedenlerle daha fazla tercih ettiğini göstermektedir.

Çizelge 4.14 İkinci öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri

Üzüm Çeşidi	n	%
Genç Memed	83	41.09
Vanki	32	15.84
Şire	26	12.87
Cevap Vermeyen	17	8.42
Siyah Üzüm Şaraplık	17	8.42

Genel olarak değerlendirildiğinde, köyler arasında üzüm tercihleri konusunda belirgin farklılıklar olduğu görülmektedir. Bazı köylerde daha çok geleneksel üzüm çeşitleri yaygınken, bazı köylerde daha fazla ticari değeri olan çeşitlerin tercih edilmesi, bağcılık faaliyetlerinin üreticinin ekonomik hedefleri doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir.

Bu bağlamda, yerel üreticilerin hangi üzüm çeşitlerini neden tercih ettiğini daha detaylı incelemek ve bölgenin pazar talepleri doğrultusunda üretim planlamasını geliştirmek gerekmektedir. Ayrıca, ticari değeri yüksek üzüm çeşitlerinin üretiminin teşvik edilmesi, bölgedeki bağcılığın sürdürülebilirliğini artırmak açısından önemli bir strateji olacaktır.

Şekil 4.18 Köylere göre ikinci öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri

İkinci öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri üzerine değerlendirme: Çizelge 4.14 ve Şekil 4.18 ile değerlendirildiğinde, bölgedeki üreticilerin bağlarında ikinci öncelikli olarak tercih ettikleri üzüm çeşitlerinde önemli bir çeşitlilik olduğu görülmektedir. Birinci tercihlere kıyasla, ikinci tercihlerde üzüm çeşitlerinin dağılımı daha dengeli olup, üreticilerin bağlarında tek bir çeşide odaklanmak yerine farklı çeşitleri bir arada değerlendirme eğiliminde olduklarını göstermektedir.

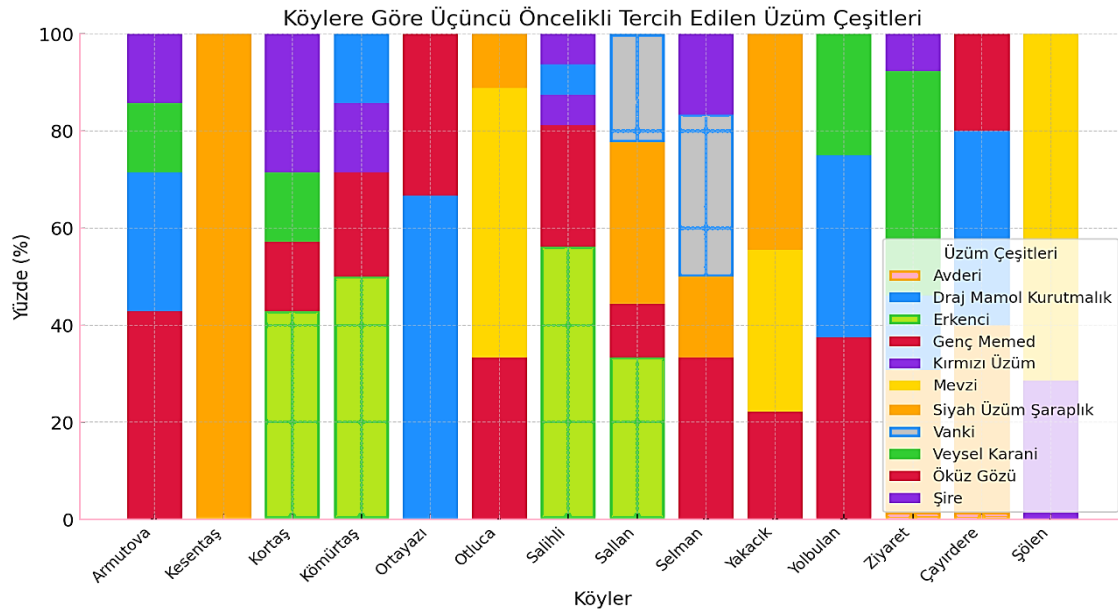
Çizelge 4.14 incelendiğinde, Genç Memed ve Vanki üzümü ikinci öncelikli tercih edilen çeşitler arasında öne çıkmaktadır. Bu durum, bu üzüm türlerinin birincil gelir kaynağı olmasa da üreticiler tarafından alternatif bir ürün olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Genç Memed üzümü, genellikle sofralık tüketim için değerlendirilen bir çeşit olup, dayanıklılığı ve yerel pazarda talep görmesi nedeniyle üreticilerin tercihleri arasına girmektedir. Vanki üzümü ise özellikle belirli köylerde yaygın olup, bağcılığın geleneksel bir parçası olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 4.18 incelendiğinde, köyler bazında üzüm tercihlerinde belirgin farklılıklar olduğu görülmektedir. Özellikle bazı köylerde Şire üzümü birinci tercih olarak öne çıkarken, ikinci tercih olarak Genç Memed veya Vanki gibi çeşitler yaygınlaşmaktadır. Bu durum, üreticilerin ana ürün olarak belirli bir üzüm çeşidine odaklandığını ancak pazar

talebine, iklimsel faktörlere ve yetiştiricilik pratiklerine bağlı olarak farklı üzüm çeşitlerini tamamlayıcı ürün olarak değerlendirdiğini göstermektedir.

Çizelge 4.15 Üçüncü öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri

Üzüm Çeşidi	n	%
Belirtmeyen (Cevapsız)	87	43.07
Genç Memed	23	11.39
Erkenci	22	10.89
Vanki	16	7.92
Siyah Üzüm Şaraplık	13	6.44

Şekil 4.19 Köylere göre üçüncü öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri

Şire çeşidinin birinci tercihlerde öne çıkması, bu çeşidin bölgedeki tarımsal üretimde köklü bir geçmişi olduğunu ve genellikle kurutmalık, pekmez, pestil gibi işlenmiş ürünlere kullanıldığını göstermektedir. Bununla birlikte, ikinci tercihlerde daha fazla çeşitliliğin olması, üreticilerin bağlarında farklı kullanım alanlarına sahip çeşitleri bir arada yetiştirmeye yönelik eğilimini yansıtmaktadır.

Özetle, ikinci öncelikli tercih edilen üzüm çeşitlerinin dağılımı, üreticilerin bağıcılıkta çeşitlendirmeye önem verdiğini, belirli köylerde geleneksel çeşitlerin korunmaya devam ettiğini ve bazı köylerde ise modern ve ticari değeri yüksek çeşitlere yönelimin başladığını göstermektedir. Bu bulgular, bölgedeki bağıcılık faaliyetlerinin

sürdürülebilirliğini artırmak için üzüm çeşitliliğini teşvik eden politika ve destek mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Üçüncü öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri üzerine değerlendirme: Çizelge 4.15 ve Şekil 4.19 ile değerlendirildiğinde, üçüncü öncelikli tercih edilen üzüm çeşitlerinin köyler arasında farklılık gösterdiği ve üreticilerin bağlarında çeşitlilik sağlamak amacıyla belirli üzüm çeşitlerine yöneldiği görülmektedir.

Öncelikli olarak, Genç Memed, Erkenci ve Vanki üzüm çeşitleri üçüncü tercihler arasında öne çıkan başlıca çeşitlerdir. Bu çeşitlerin tercih edilme oranlarının yüksek olması, üreticilerin bağlarında birincil ekonomik amaçlarına ek olarak farklı kullanım alanlarına uygun üzüm çeşitlerini de değerlendirdiğini göstermektedir.

✓ Genç Memed ve Erkenci üzüm çeşitlerinin belirli köylerde daha yüksek oranda tercih edilmesi, bu bölgelerde sofralık üzüm üretimine yönelik bir eğilim olduğunu göstermektedir. Bu üzüm çeşitleri, erken olgunlaşma özellikleri nedeniyle pazara hızlı giriş yapabilme avantajına sahip olup, üreticilerin sezon başında ekonomik getiri sağlamalarına olanak tanımaktadır.

✓ Vanki çeşidinin üçüncü tercih olarak belirli köylerde öne çıkması, bu çeşidin yerel tüketim alışkanlıkları ve geleneksel bağcılık pratikleri içinde değerlendirildiğini göstermektedir. Özellikle belirli köylerde geleneksel üzüm çeşitlerinin korunarak yetiştirildiği, ancak ticari olarak daha yüksek verim ve pazar avantajı sağlayan üzüm türlerine kıyasla daha az öncelikli olduğu anlaşılmaktadır.

✓ Şaraplık üzüm çeşitlerinin bazı köylerde üçüncü tercih olarak belirtilmesi, bu bölgelerde şaraplık üzüm üretiminin tamamen öncelikli bir faaliyet olmadığını, ancak belirli üreticilerin bu alana yöneldiğini göstermektedir. Bu eğilim, bölgedeki bağcılığın ilerleyen yıllarda şarapçılıkla bütünleşme potansiyeline sahip olabileceğini ortaya koymaktadır.

Genel olarak, üçüncü öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri, üreticilerin bağlarını sadece ekonomik getiri sağlayan ana ürünler üzerinden değil, alternatif üretim modelleri ile de desteklemeye çalıştıklarını göstermektedir. Bölgedeki bağcılığın çeşitliliğini koruyarak geliştirilmesi için, pazar taleplerine uygun yeni üzüm çeşitlerinin tanıtılması ve geleneksel çeşitlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

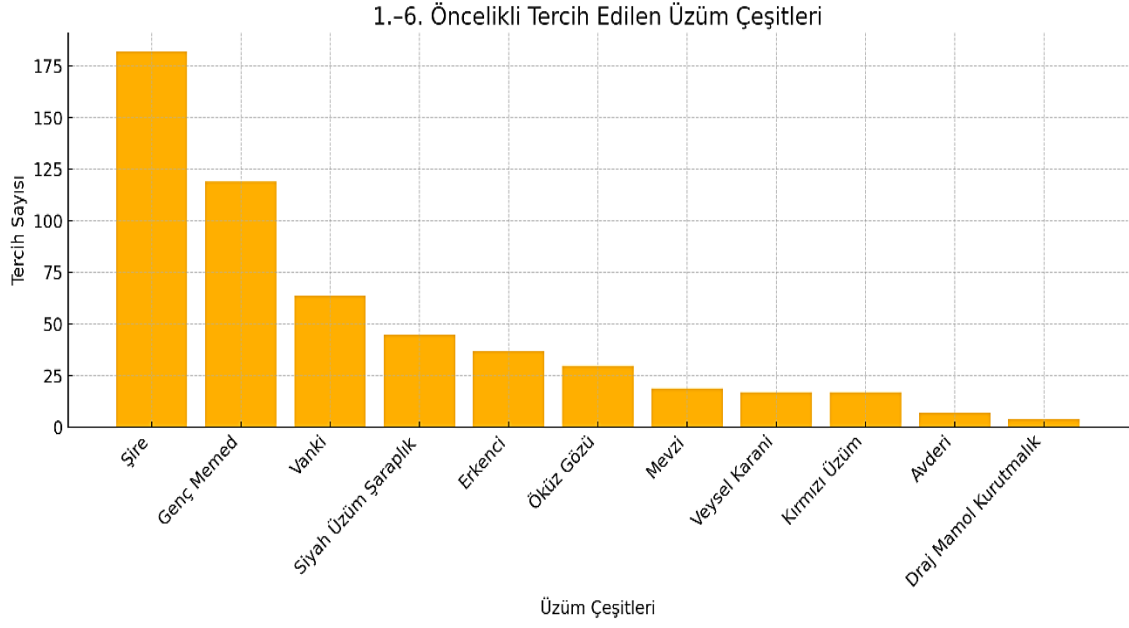
Bu bağlamda, bölgedeki üreticilere yönelik üzüm çeşitleri konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılması, sofralık ve şaraplık üzüm türlerinin avantajlarının

üreticilere daha iyi anlatılması ve üzüm çeşitliliğinin artırılması bağcılığın uzun vadede daha sürdürülebilir ve kârlı hale gelmesini sağlayacaktır. 1.-6. öncelikli tercih edilen üzüm çeşitlerini genel olarak değerlendirdiğimizde;

Şekil 4.20 ve Çizelge 4.16’da 1.-6. öncelikli tercihlerde en çok seçilen üzüm çeşitlerini göstermektedir. “Şire”, açık ara en çok tercih edilen üzüm çeşididir ve ardından “Genç Memed” gelmektedir. Diğer çeşitlerin sıklığı daha düşüktür.

Çizelge 4.16 Köylere göre 1-6 öncelikli tercihlerde en çok yetiştirilen üzüm çeşitleri

Köy	Avderi	Draj Mamol Kurutmalık	Erkenci	Genç Memed	Kırmızı Üzüm	Mevzi	Siyah Üzüm Şaraplık	Vanki	Veysel Karani	Öktüz Gözü	Şire
Armutova	0	0	0	9	0	0	2	10	2	3	11
Kesentaş	2	0	0	10	0	0	0	0	0	0	10
Kortaş	0	0	3	11	0	0	2	6	1	0	14
Kömürtaş	0	0	10	13	2	0	1	5	0	2	15
Ortayazı	0	0	0	4	0	0	0	6	0	3	9
Otluca	0	0	0	6	1	5	8	0	0	0	13
Salihli	0	0	10	11	2	0	3	5	0	4	17
Sallan	0	0	4	7	0	0	4	4	0	2	12
Selman	0	0	0	7	1	0	2	9	0	3	13
Yakacık	0	0	0	12	0	4	8	0	0	0	15
Yolbulan	0	0	0	7	0	0	1	6	4	8	8
Ziyaret	0	0	0	0	0	0	7	9	9	3	14
Çayırdere	5	2	2	7	0	0	0	0	0	0	15
Şölen	0	0	0	9	3	10	0	0	0	0	15
Toplam	7	2	29	113	9	19	38	60	16	28	181

Şekil 4.20 Üreticilerin 1.-6. öncelikli tercih edilen üzüm çeşitleri

Tercih Edilen Üzüm Çeşitleri:

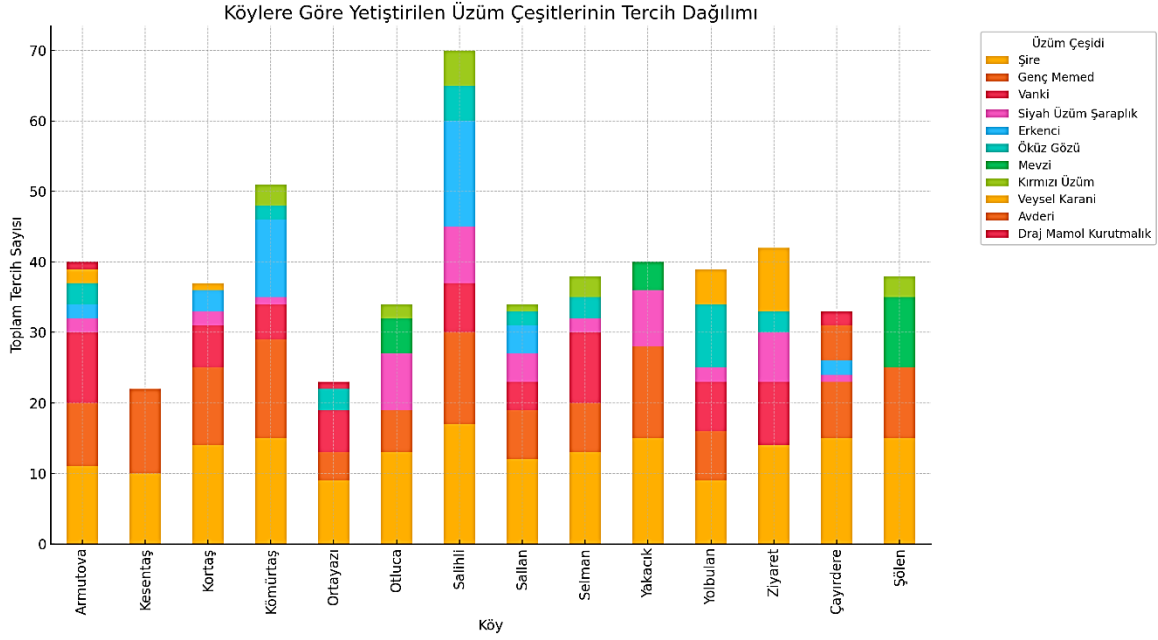
Şire Üzümü (181 tercih): Ergani bağcılığında en baskın üzüm çeşidi olarak karşımıza çıkan Şire, bölge halkının üzüm yetiştiriciliğinde geleneksel ve çok yönlü kullanım amacına dayalı bir tercihi olduğunu göstermektedir. Şire çeşidi hem taze tüketim hem de pestil, pekmez, kurutmalık gibi yan ürünlerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu durum, yerel halkın gıda güvenliği, ekonomik gelir ve kültürel üretim geleneklerini sürdürdüğüne işaret etmektedir.

Genç Memed (113 tercih): İkinci sırada yer alan Genç Memed çeşidinin yüksek tercih edilme oranı, bu üzümün yüksek verim, pazarlanabilirlik ve uyum kabiliyeti gibi özellikleriyle açıklanabilir. Ayrıca bu türün dayanıklılığı ve işçilik maliyetini azaltıcı etkisi de bağcılar açısından cazip bir unsur olabilir.

Vanki (60 tercih): Vanki çeşidi de özellikle yerel ve aromatik özellikleri ile bilinen bir çeşittir. Daha az tercih edilmesine rağmen, bu çeşit muhtemelen belirli mikroklimalarda veya küçük aile işletmelerinde öne çıkmaktadır.

Siyah Üzüm (Şaraplık) (38 tercih): Bu çeşit daha çok şaraplık potansiyeli ile bilinmesine rağmen, tercihteki oranı nispeten düşük kalmıştır. Bu da bölgedeki bağcılığın daha çok sofralık veya geleneksel kullanım amaçlı olduğunu göstermektedir.

Erkenci (29 tercih): Hasat zamanı erken olan bu çeşit, pazara erken ürün sunmak isteyen üreticiler tarafından tercih edilmektedir. Bu durum, pazar avantajı sağlamak isteyen bazı bağcıların stratejik çeşit seçimine yöneldiğini göstermektedir.

Şekil 4.21 Köylere göre yetiştirilen üzüm çeşitlerinin toplam tercih sayılarının dağılımı

Şekil 4.21’de her köyde tercih edilen üzüm çeşitlerinin toplam tercih sayısını ve dağılımını sunmaktadır.

- Tüm köylerde Şire ve Genç Memed çeşitleri açık ara en çok tercih edilen üzüm çeşitleridir. Bu, bölgede geleneksel kullanım ve taze tüketim yanında pazarlama değeri olan türlerin üretime yön verdiğini göstermektedir.
- Vanki, Erkenci, Öküz Gözü, Siyah Üzüm gibi çeşitler bazı köylerde belirginleşerek köyler arası çeşit adaptasyonu ve mikroklimatik farklılara dayalı üretim tercihlerinin olduğunu ortaya koymaktadır.
- Nadir tercih edilen çeşitler (örneğin Avderi, Mevzi) yalnızca birkaç köyde yer almıştır.

Bazı köylerde çeşit zenginliği oldukça genişken, bazılarında (örneğin Kesentaş) bu çeşitlilik sınırlı düzeydedir. Bu da hem bilgiye erişim, pazar bağlantıları ve toprak-sulama koşulları gibi faktörlerle ilişkilendirilebilir.

4.4.2 Bağımsızdaki Üzümlerin Olgunlaşma Durumları

Bağcılık faaliyetlerinde üzüm çeşitlerinin olgunlaşma zamanı, üretim sürecinin planlanmasında ve ürünün değerlendirilme biçiminde belirleyici bir etkidir. Olgunlaşma dönemi; üzümün hasat zamanını, pazara sunulma süresini ve işleme potansiyelini doğrudan etkileyen önemli bir parametredir. Bu nedenle üreticilerin erkenci, orta mevsim veya geççi çeşitlere yönelimleri, onların üretim stratejileri, iklimsel koşullara uyum düzeyleri ve pazarlama tercihleri hakkında fikir vermektedir.

Bu bölümde, üreticilerin bağlarında yetiştirdikleri üzümlerin olgunlaşma zamanlarına ilişkin değerlendirmeleri ele alınmış, bu tercihler doğrultusunda bölgedeki olgunlaşma eğilimleri belirlenmiştir. Elde edilen veriler, Ergani bağcılığında orta mevsim ve geççi çeşitlerin ön planda olduğunu ortaya koymakta, erkenci çeşitlerin ise sınırlı sayıda üretici tarafından tercih edildiğini göstermektedir.

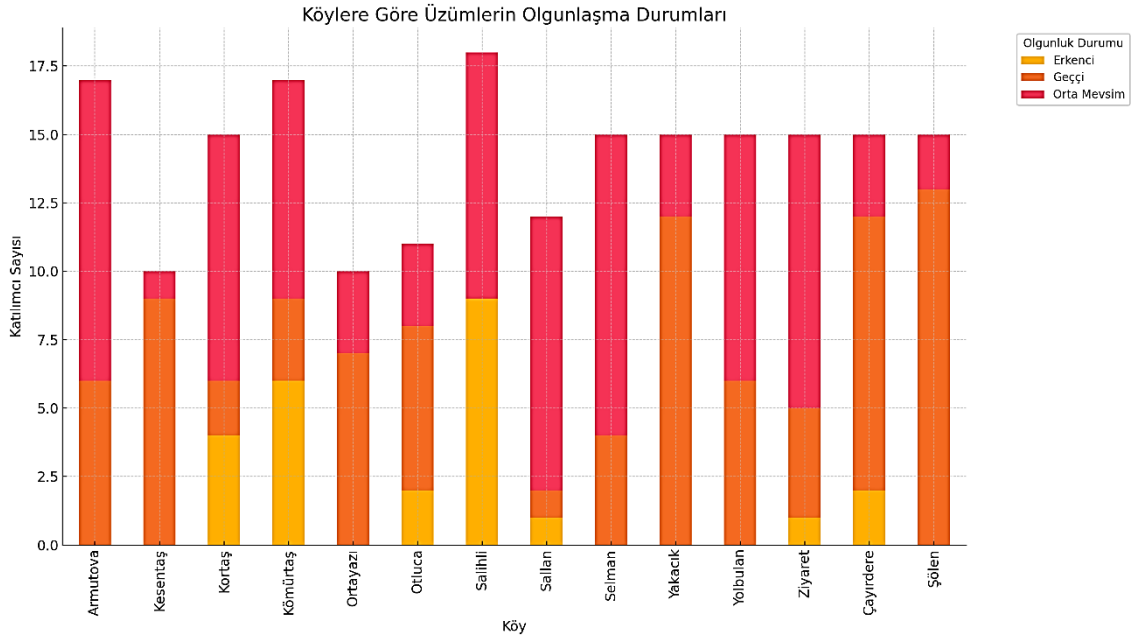
Çizelge 4.17 Yetiştirilen üzümlerin olgunlaşma durumları

Olgunluk Durumu	n	%
Orta Mevsim	92	46.0
Geççi	83	41.5
Erkenci	25	12.5
Toplam	200	100

Orta mevsim olgunlaşan üzümler (%46), en yaygın tercih edilen olgunlaşma dönemini oluşturmaktadır. Bu grup, genellikle hasat zamanının yaz sonu ile sonbahar başına denk geldiği türleri kapsamaktadır. Üreticiler açısından hem hava koşullarının uygunluğu hem de pazarlama olanaklarının çeşitlenmesi bu tercihi etkileyebilir.

Geççi üzümler (%41.5) ikinci sıradadır. Bu durum, üreticilerin daha uzun büyüme periyoduna sahip ve genellikle daha yüksek şeker oranı taşıyan üzüm çeşitlerine yöneldiğini göstermektedir. Ayrıca geççi çeşitlerin geleneksel işleme ürünlerine (pekmez, pestil) daha uygun olduğu bilinmektedir.

Erkenci çeşitlerin oranı oldukça düşüktür (%12.5). Bu durum, Ergani'de erkenci hasat yapan üreticilerin sınırlı olduğunu; pazara erken ürün sunma eğiliminin düşük kaldığını göstermektedir. Ayrıca erkenci çeşitlerin iklim koşullarına uyumu ya da verimi sınırlı olabilir (Çizelge 4.17).

Şekil 4.22 Köylere göre üzümlerin olgunlaşma dönemlerinin dağılımı

Şekil 4.22’te köylerde yetiştirilen üzümlerin olgunlaşma dönemlerine göre (erkenci, orta mevsim, geççi) dağılımları gösterilmektedir. Şekil 4.22 incelendiğinde üretici tercihlerini ve köyler arasındaki çeşit farklılıklarını açıkça yansıtmaktadır.

- Kömürtaş, Kortaş, Armutova, Salihli, Sallan, Selman, Yolbulan, Ziyaret ve Ortayazı gibi köylerde orta mevsim olgunlaşan üzümler yoğun olarak tercih edilmiştir. Bu köylerde iklim ve toprak koşullarının orta dönem olgunlaşmaya uygun olduğu söylenebilir.
- Armutova, Kesentaş, Ortayazı, Otluca, Yakacık, Çayırdere, Şölen ve Yolbulan köylerinde ise geççi olgunlaşan üzümlerin daha yaygın olduğu görülmektedir. Bu da üreticilerin hasadı daha geç yaparak ürünü daha fazla olgunlaştırmayı veya geleneksel işleme için daha uygun türleri tercih ettiklerini düşündürmektedir.
- Erkenci üzüm tercihi, genel olarak köylerin hiçbirinde baskın değildir; birkaç köyde sınırlı sayıda katılımcı erkenci türlere yönelmiştir. Bu da erken ürün alma stratejisinin bölgede yaygın olmadığını göstermektedir.

4.4.3 Bağınızda Üzüm Hasadını Ne zaman Yaparsınız

Ankete katılan üreticilerin verdiği yanıtlara göre üzüm hasadının yapıldığı zamanlar Çizelge 4.18’da verilmiştir.

Çizelge 4.18 Yetiştirilen üzümlerin hasat zamanları

Hasat Zamanı	n	%
Eylül-Ekim	159	78.7
Eylül	39	19.3
Ekim	4	2.0
Toplam	202	100

Yapılan anket çalışmasında üreticilerin üzüm hasadını gerçekleştirdikleri dönemlere ilişkin yanıtları değerlendirildiğinde, hasat zamanının büyük ölçüde Eylül-Ekim aylarına yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcıların %78.7’si hasat işlemlerini bu iki ay içerisinde gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. Bu bulgu, bölgede yetiştirilen üzüm çeşitlerinin önemli bir bölümünün orta mevsim ve geçi olgunlaşma özelliklerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yalnızca Eylül ayında hasat yaptığını ifade eden üreticilerin oranı %19.3 olup, bu kesimin genellikle erken orta mevsim türlerle üretim yaptığı düşünülebilir. Ekim ayı içerisinde tek başına hasat gerçekleştiren üretici oranı ise %2 gibi oldukça düşük bir seviyededir. Bu üreticilerin, iklim açısından geç hasada uygun mikro alanlarda üretim yaptığı veya geçi çeşitleri tercih ettiği varsayılabilir. Elde edilen bu veriler, hasat döneminin üreticilerin çeşit tercihleriyle ve bölgesel iklim koşullarıyla doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir.

4.4.4 Bağınızda Yetişen Üzümlerin Dekara Verimi

Anket sonuçlarına göre üreticilerin beyan ettikleri dekara (da) üzüm verim değerleri aşağıdaki temel istatistiklerle özetlenmiştir (Çizelge 4.19).

- Üreticilerin ortalama dekara üzüm verimi **1176.6 kg** olup, bu değer bölgedeki bağcılık faaliyetlerinin verimlilik düzeyini genel olarak yansıtmaktadır.
- Verim değerlerinde oldukça geniş bir dağılım gözlemlenmiştir. En düşük verim **500 kg/da**, en yüksek verim ise **3000 kg/da** olarak kaydedilmiştir (Çizelge 4.20).

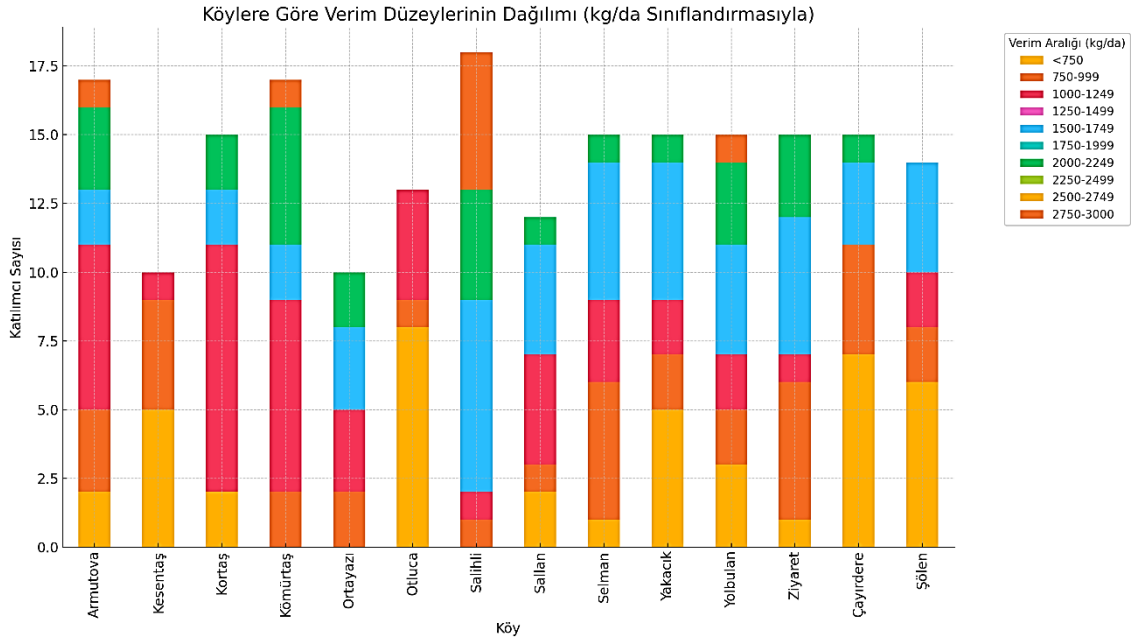
Çizelge 4.19 Yetiştirilen üzümün hasat zamanları

İstatistiksel Değer	Verim (kg/da)
Gözlem Sayısı (n)	201
Ortalama	1176.6
Standart Sapma	615.9
Minimum	500
1. Çeyrek (Q1)	750
Medyan (Q2)	1000
3. Çeyrek (Q3)	1500
Maksimum	3000

- **%50'lik kitlenin (medyan değer) 1000 kg/da verim elde ettiği** görülmektedir, bu da genel üretim yapısının orta seviyede yoğunlaştığını göstermektedir.
- Yüksek standart sapma (**615.9**) verimin üreticiye, araziye veya uygulamaya göre büyük farklılıklar gösterebildiğini ortaya koymaktadır.
- Grafikte de görüldüğü üzere, verim dağılımı özellikle 750-1500 kg/da arasında yoğunlaşmaktadır.

Çizelge 4.20 Köylere göre ortalama verim (kg/da) düzeyleri

Köy	Katılımcı Sayısı	Ortalama Verim (kg/da)	Min	Maks
Salihli	18	1958.3	750	3000
Kömürtaş	17	1441.2	750	3000
Yolbulan	15	1333.3	500	3000
Ortayazı	10	1300.0	750	2000
Armutova	17	1250.0	500	3000
Ziyaret	15	1250.0	500	2000
Sallan	12	1145.8	500	2000
Kortaş	15	1133.3	500	2000
Selman	15	1116.7	500	2000
Yakacık	15	1033.3	500	2000
Şölen	14	892.9	500	1500
Çayırdere	15	866.7	500	2000
Otluca	13	673.1	500	1000
Kesentaş	10	650.0	500	1000

Şekil 4.23 Köylere göre verim (kg/da) düzeylerinin dağılımı

Köyler bazında dekara üzüm verim düzeylerinin dağılımına ilişkin yapılan sınıflandırmalı analiz, Ergani bölgesindeki üreticilerin önemli ölçüde farklı verim seviyelerine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Şekil 4.23'e göre, özellikle Salihli, Kömürtaş ve Yolbulan köylerinde yüksek verim grupları (1500-1999 kg/da ve 2000 kg/da üzeri) dikkat çekici biçimde yoğunlaşmıştır. Bu köylerdeki üreticilerin yüksek verim elde etmesinde, uygulanan tarımsal tekniklerin etkinliği, yetiştirilen çeşitlerin verim potansiyeli ve sulama-gübreleme gibi destekleyici girdilerin etkili kullanımı belirleyici olabilir. Özellikle Salihli köyünde 2000 kg/da ve üzeri verim grubunda yer alan üretici sayısının fazla olması, bu köydeki üretim modelinin bölge ortalamasının oldukça üzerinde olduğunu göstermektedir.

Buna karşılık, Kesentaş ve Otluca köylerinde ise düşük verim aralıkları (<750 kg/da ve 750-999 kg/da) öne çıkmaktadır. Bu durum, bu köylerdeki bağıcılığın verim açısından daha zayıf bir performans sergilediğine işaret ederken; toprak verimliliği, iklimsel sınırlılıklar, bilgi eksikliği ya da yeterli destek girdi kullanımının sağlanamaması gibi nedenlerle açıklanabilir. Çayırdere, Şölen, Selman, Ortayazı ve Armutova gibi köylerde ise verim dağılımı daha dengeli bir görünüm sergilemekte olup, üreticiler genellikle orta verim gruplarında (1000-1499 kg/da) toplanmaktadır. Bu durum,

bölgedeki bağıcılığın büyük ölçüde orta düzey verimlilikte yoğunlaştığını ve çok yüksek ya da çok düşük verim değerlerinin istisnai düzeyde kaldığını ortaya koymaktadır.

Bu dağılım, aynı ilçe sınırları içerisinde farklı mikroklimatik koşulların, üretici profiline ve teknik donanım düzeyinin verim üzerinde ne denli etkili olabileceğini açıkça göstermektedir. Köylere özgü bu tür analizlerin yapılması, tarımsal destekleme politikalarının hedef odaklı geliştirilmesi açısından da önemli bir temel sunmaktadır.

4.4.5 Bağ Veriminden Memnuniyet durumu

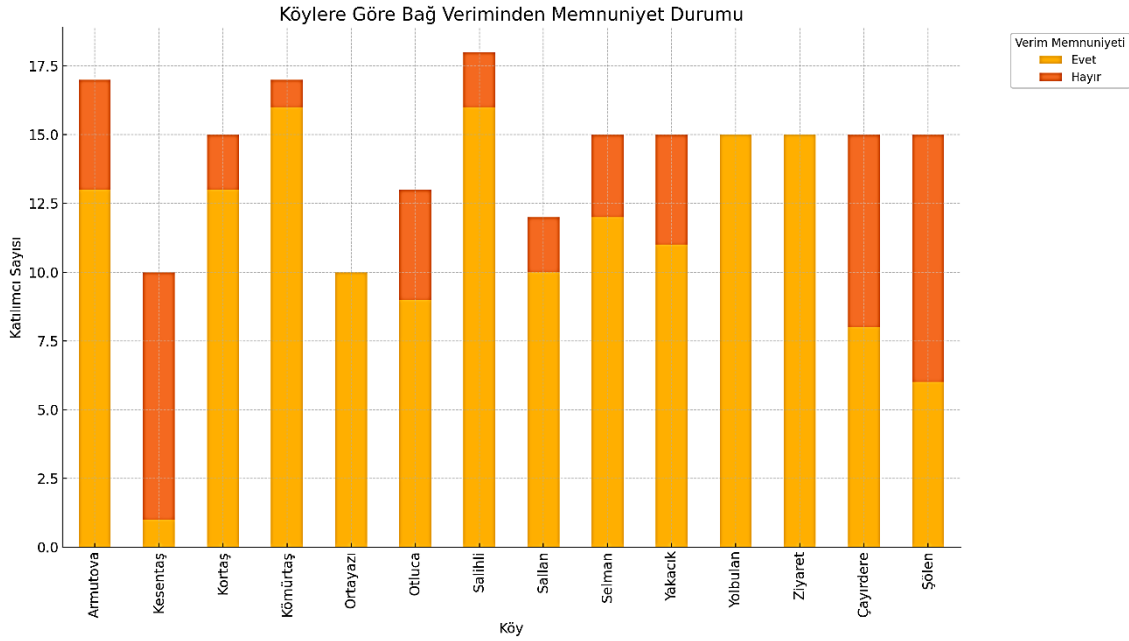
Yapılan değerlendirmeye göre, anket katılımcılarının %76.7'si bağının veriminden memnun olduğunu, %23.3'ü ise memnun olmadığını ifade etmiştir (Çizelge 4.21). Bu oranlar, genel olarak bölgedeki bağıcılık faaliyetlerinden üreticilerin büyük çoğunluğunun beklentilerini karşılayacak ölçüde verim aldığını göstermektedir.

Çizelge 4.21 Veriminden memnuniyet durumu

Yanıt	Katılımcı Sayısı (n)	%
Evet	155	76.7
Hayır	47	23.3

Üreticilerin dörtte üçünden fazlasının verimden memnuniyet bildirmesi, bölgedeki bağıcılık faaliyetlerinin hem ekonomik getirisi hem de üretilen ürünün miktarı açısından tatmin edici olduğunu göstermektedir. Ancak yaklaşık her dört üreticiden biri, verim düzeyini yetersiz bulmakta ve bu durum bölgesel ya da teknik farklılıklardan kaynaklanıyor olabilir. Özellikle düşük verimli köylerde (örneğin Kesentaş, Otluca) bu memnuniyetsizlik oranının daha yüksek olması muhtemeldir.

Bu sonuç, tarımsal verimliliği artırmak için yapılacak eğitimler, gübreleme ve sulama desteği gibi teşviklerin hangi üretici gruplarına öncelikli olarak yönlendirilmesi gerektiğine dair önemli bir gösterge sunmaktadır.

Şekil 4.24 Köylere göre verimden memnuniyet düzeyleri

Köy bazında bağ veriminden memnuniyet düzeylerinin dağılımına ilişkin analiz, Ergani yöresindeki üreticiler arasında belirgin memnuniyet farklılıklarının bulunduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle Kömürtaş, Ortayazı, Yolbulan ve Ziyaret köylerinde verimden memnuniyet düzeyi dikkat çekici biçimde yüksektir. Bu köylerdeki üreticilerin neredeyse tamamı bağlarının veriminden tatmin olduklarını belirtmiştir. Bu durum, daha önce yapılan verim analizlerinde bu köylerin ortalamanın üzerinde üretim performansına sahip olmasıyla doğrudan örtüşmektedir. Kortaş, Armutova, Salihli ve Selman köylerinde de çoğunluk memnuniyet bildirmiş olmakla birlikte, sınırlı sayıda üretici verimi yetersiz bulmuştur. Bu durum, bağcılığın bu köylerde genellikle olumlu bir üretim çıktısı sağladığını göstermektedir.

Buna karşın, özellikle Kesentaş köyünde memnuniyet oranı son derece düşüktür; bu köyde verimden memnun olduğunu belirten üretici sayısı yalnızca bir kişiyle sınırlıdır. Bu bulgu, Kesentaş köyünün bağcılık açısından ciddi verim sorunları yaşadığını ve üreticilerin performanstan büyük ölçüde hoşnutsuz olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, Şölen ve Çayırdere köylerinde de memnun olmayan üretici sayısının fazla olması dikkat çekicidir. Bu köylerdeki verim düşüklüğü, üretim sistemlerinde yapısal sorunlara, yetersiz teknik bilgiye veya iklim ve toprak koşullarına bağlı olabilir (Şekil 4.24).

Genel olarak değerlendirildiğinde, verim memnuniyetine ilişkin eğilimler ile daha önce saptanan ortalama verim değerleri arasında doğrudan bir paralellik olduğu görülmektedir. Bu da üretici memnuniyetinin nesnel verim performansı ile sıkı bir ilişki içinde olduğunu, dolayısıyla bölgesel tarımsal gelişim stratejilerinin bu tür mekânsal değerlendirmeleri içerecek biçimde yapılandırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Yapılan bağımsız örneklem t-testi, verimden memnun olan ve memnun olmayan üreticilerin bağ verimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu açıkça göstermektedir:

Çizelge 4.22 Verim-verimden memnuniyet arasındaki istatistiki ilişki düzeyi

Grup	Ortalama Verim (kg/da)*
Memnun (Evet)	1329.0
Memnun Değil (Hayır)	663.0

* t-istatistiği: 9.73; p-değeri: < 0.0001

Bağ veriminden memnuniyet ile üreticilerin beyan ettiği verim değerleri arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi, memnuniyet düzeyinin nesnel verim performansı ile istatistiksel olarak anlamlı biçimde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen sonuçlara göre, bağının veriminden memnun olduğunu belirten üreticilerin ortalama dekara verimi 1329.0 kg/da iken, memnun olmadığını ifade edenlerin ortalama verimi 663.0 kg/da olarak hesaplanmıştır. Bu fark, $t=9.73$ ve $p<0.0001$ düzeyinde son derece anlamlı bulunmuştur (Çizelge 4.22). Söz konusu p-değeri, iki grup arasındaki farkın rastlantısal değil, güçlü bir ilişkiye dayandığını göstermektedir.

Dolayısıyla, üretici memnuniyetinin yalnızca öznel bir değerlendirme değil, aynı zamanda üretim performansına doğrudan yansıyan nesnel bir gösterge olduğu söylenebilir. Bu durum, düşük verim düzeyine sahip üreticilerin desteklenmesini gerektiren yapısal bir sorunu işaret etmekte; teknik eğitim, girdilere erişim, modern üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması gibi politikaların memnuniyet düzeyini ve verimliliği birlikte artırabileceğine işaret etmektedir. Elde edilen bu bulgular, tarımsal verimlilik analizlerinde memnuniyet düzeylerinin dikkate alınmasının, sahadaki gerçek koşulları anlamada önemli bir tamamlayıcı unsur olduğunu göstermektedir.

4.5 Bitkisel Üretim ve Tarımsal Bilgi

Bitkisel üretimde başarıya ulaşmanın temel koşullarından biri, üreticinin kullandığı materyal ve uygulamalara ilişkin bilgi düzeyidir. Özellikle bağcılık gibi çok yıllık bitki yetiştiriciliğine dayalı üretim sistemlerinde; anaç kullanımı, fidan seçimi, aşılama yöntemleri ve materyal temin kaynakları gibi faktörler, verimlilik ve bağ sağlığı açısından doğrudan etkili olmaktadır. Bu nedenle üreticilerin hangi tür anacı tercih ettiği, bu konuda ne düzeyde bilgi sahibi olduğu, yeni bağ tesislerinde sertifikalı fidan kullanımına yönelip yönelmediği gibi göstergeler hem bireysel üretim kapasitesini hem de bölgesel üretim kalitesini belirleyen önemli unsurlar olarak değerlendirilmelidir. Bu bölümde, Ergani ilçesindeki üreticilerin bağcılık faaliyetlerinde anaç ve fidan kullanımına ilişkin eğilimleri, uygulama deneyimleri ve tarımsal bilgi düzeyleri analiz edilerek, bölgesel üretim yapısının teknik yeterliliği ortaya konulacaktır.

4.5.1 Bağcılıkta Anaç Kullanım Durumu ve Anaç Bilgisi

Bağcılıkta anaç kullanımı, bitki sağlığı, toprak koşullarına adaptasyon ve verimlilik açısından önemli bir faktör olup, özellikle modern bağcılık uygulamalarında tercih edilen bir yöntemdir. Ancak, üreticilerin bu konuda sahip olduğu bilgi düzeyi, anaç kullanma eğilimleri ve fidan temin süreçleri bölgesel farklılıklar gösterebilmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen anket çalışması, Ergani ilçesinde bağ yetiştiriciliği yapan üreticilerin anaç kullanımı konusundaki durumlarını, bilgilerini ve uygulamalarını kapsamlı şekilde analiz etmeye yönelik olarak yapılandırılmıştır.

Araştırmada ele alınan ilk husus, üreticilerin bağ yetiştiriciliğinde anaç kullanıp kullanmadıklarını belirlemeye yöneliktir. Bu değerlendirme, bölgede modern bağcılık tekniklerinin ne ölçüde benimsendiğini ve geleneksel yöntemlerin hâlâ yaygın olup olmadığını anlamak açısından önem taşımaktadır. İkinci olarak, üreticilerin anaç kullanımı hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları sorgulanmış, böylece anaç kullanım oranlarının düşük olması durumunda bunun bilgisizlikten mi yoksa erişim zorluklarından mı kaynaklandığına dair çıkarımlar yapılması hedeflenmiştir.

Üçüncü olarak, bağ tesisi sırasında sertifikalı fidan kullanım durumu analiz edilerek, bölgedeki üreticilerin sağlıklı ve güvenilir fidanlara erişim düzeyi ortaya

konmaya çalışılmıştır. Sertifikalı fidan kullanımı, bağların hastalıklara karşı dayanıklılığını artırmak, homojen gelişimi sağlamak ve kaliteli üretimi desteklemek açısından önemli bir kriterdir. Son olarak, üreticilerin anaç veya fidan temin ettikleri kaynaklar incelenerek, anaç ve fidan alım sürecinde karşılaşılan zorluklar tespit edilmiştir. Bu veriler, bölgedeki bağcılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini artırmak adına, üreticilerin bilinçlendirilmesine ve uygun tarımsal destek mekanizmalarının geliştirilmesine yönelik önemli ipuçları sunmaktadır.

Çizelge 4.23 Bağ yetiştiriciliğinde anaç kullanım durumunun analizi

Anaç Kullanım Durumu	n	%
Hayır	130	64.36
Evet	72	35.64

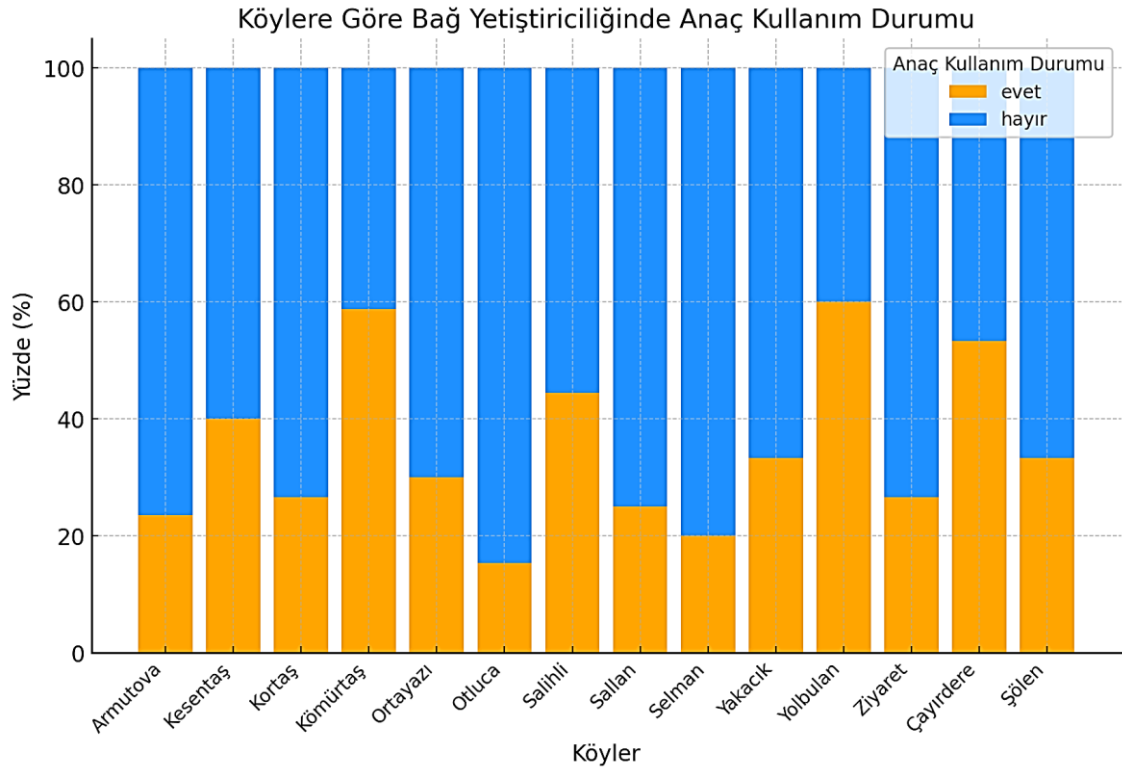
Katılımcıların %64.36'sının (130 kişi) bağ yetiştiriciliğinde anaç kullanmadığı, yalnızca %35.64'ünün (72 kişi) anaç kullandığı görülmektedir (Çizelge 4.23). Bu durum, bölgedeki bağ üreticilerinin büyük bir kısmının doğrudan köklü veya çelikle üretim yapmayı tercih ettiğini ve modern anaç kullanımının henüz yaygınlaşmadığını göstermektedir.

Anaç kullanımının düşük olması, birkaç temel nedene bağlı olabilir:

- ✓ Üreticilerin anaç kullanımı hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması
- ✓ Bölgenin iklim ve toprak koşullarının doğrudan çelikle çoğaltmaya uygun olması
- ✓ Aşılı fidan temininde maliyet veya erişim sorunlarının yaşanması

Bununla birlikte, anaç kullanımının yaygınlaşmaması, bağların hastalıklara ve toprak kaynaklı zararlılara karşı daha savunmasız olmasına neden olabilir. Özellikle filoksera gibi kök zararlılarının yaygın olduğu bölgelerde, anaç kullanımı üretimin sürdürülebilirliği açısından kritik bir faktördür.

Bölgedeki üreticilere anaç kullanımı konusunda bilgilendirme yapılması, sertifikalı, filoksera ve nematoda dayanıklı aşılı fidanların teşvik edilmesi gerekmektedir. Özellikle kuraklığa ve toprak tuzluluğuna dayanıklı anaç türlerinin kullanımının artırılması, verim ve kalite açısından uzun vadede üreticilere avantaj sağlayacaktır. Bu bağlamda, tarımsal destek programları aracılığıyla anaç kullanımının yaygınlaştırılması, bölgesel bağcılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği için önemli bir strateji olacaktır.

Şekil 4.25 Köylere göre bağ yetiştiriciliğinde anaç kullanım durumu

Şekil 4.25 incelendiğinde, anaç kullanımının köyler arasında belirgin farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Kesentaş, Kortaş, Kömürtaş, Salihli, Yolbulan ve Çayırdere gibi köylerde anaç kullanım oranlarının daha yüksek olması, bu köylerde modern bağcılık tekniklerine daha fazla adapte olduğunu ve üreticilerin bilinçli şekilde aşılı fidan tercih ettiğini göstermektedir. Özellikle toprak yapısı, zararlılar ve hastalıklarla mücadele açısından anaç kullanımının önemli olduğu göz önüne alındığında, bu köylerde üreticilerin bağlarını uzun vadeli bir yatırım olarak gördüğü söylenebilir.

Buna karşılık, Armutova, Ortayazı, Otluca, Selman ve Şölen gibi köylerde anaç kullanımının oldukça düşük olması, üreticilerin büyük ölçüde geleneksel yöntemlere bağlı kaldığını göstermektedir. Bu durum, ya aşılı fidan temininin zor olması ya da üreticilerin bu konuda yeterli bilgiye sahip olmamasıyla ilişkili olabilir. Ayrıca, bazı üreticiler kendi çelikleriyle çoğaltma yapmayı tercih ederek anaç kullanımını gereksiz görebilir. Ancak, bu tür geleneksel uygulamalar, uzun vadede bağların hastalıklara ve kök zararlıları gibi risklere karşı daha savunmasız kalmasına neden olabilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, bölgede anaç kullanımının yaygınlaştırılması için üreticilere yönelik bilinçlendirme çalışmaları ve sertifikalı fidan desteği sağlanması

büyük önem taşımaktadır. Özellikle filoksera gibi kök zararlıları ve kuraklık stresine dayanıklı anaç türlerinin tercih edilmesi, bağcılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından kritik bir strateji olacaktır. Ayrıca, anaç kullanımının düşük olduğu köylerde üreticilere yönelik eğitim programları ve teşvik mekanizmaları geliştirilerek, bu bölgelerde modern bağcılık uygulamalarına geçiş hızlandırılabilir.

4.5.2 Anaç Bilgisi

Katılımcıların %31.19'unun (63 kişi) anaç kullanımı hakkında bilgi sahibi olduğunu, %28.71'inin (58 kişi) bu konuda hiçbir bilgisinin bulunmadığını ve %40.10'unun (81 kişi) ise bilgi edinmek istediğini belirttiği görülmektedir (Çizelge 4.25). Bu durum, üreticilerin önemli bir kısmının anaç kullanımı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını ve öğrenme konusunda bir talep olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.24 Bağ yetiştiriciliğinde anaç kullanımı hakkında bilgi sahipliği

Bilgi Sahipliği Durumu	n	%
Bilgi edinmek isterim	81	40.10
Evet	63	31.19
Hayır	58	28.71

Bilgi sahibi olan %31.19'luk kesim, muhtemelen modern bağcılık uygulamalarını takip eden veya daha önce aşılı fidanlarla bağ kurmuş üreticilerden oluşmaktadır. Ancak, bilgi sahibi olmayan %28.71'lik oran, bölgedeki birçok üreticinin anaç kullanımının önemi hakkında yeterince bilinçlendirilmediğini ortaya koymaktadır. Özellikle anaç kullanımının toprak kaynaklı zararlılara ve kuraklığa dayanıklılık açısından kritik bir unsur olduğu göz önüne alındığında, bu eksikliğin giderilmesi büyük önem taşımaktadır.

Öte yandan, bilgi edinmek isteyen %40.10'luk kesim, bölgedeki üreticilerin yeniliklere açık olduğunu ve doğru kaynaklardan bilgilendirilmek istediklerini göstermektedir. Bu sonuç, eğitim programlarının ve teknik destek faaliyetlerinin bölgedeki bağcılar için faydalı olabileceğini ve sektörün sürdürülebilirliğini artırabileceğini göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, anaç kullanımı konusunda üreticilere yönelik eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Anaç kullanımının

avantajları, doğru anaç seçim kriterleri ve uygulama teknikleri üzerine düzenlenecek bilgilendirici programlar, bölgedeki bağcılık faaliyetlerinin daha verimli ve sürdürülebilir hale gelmesine katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda, sertifikalı anaç ve fidan temini konusunda üreticilere rehberlik edilmesi, bilgi eksikliğinden kaynaklanan hatalı uygulamaların önüne geçilmesine yardımcı olabilir.

4.5.3 Yeni Bağ Dikiminde Sertifikalı Fidan Kullanımı

Yapılan analiz, Ergani ilçesindeki üreticilerin yeni bağ tesislerinde sertifikalı fidan kullanımına ilişkin eğilimlerini ortaya koymaktadır. Çizelge 4.25'te katılımcıların yanıt dağılımı sunulmuştur.

Çizelge 4.25 Yeni bağ dikiminde sertifikalı fidan kullanım analizi

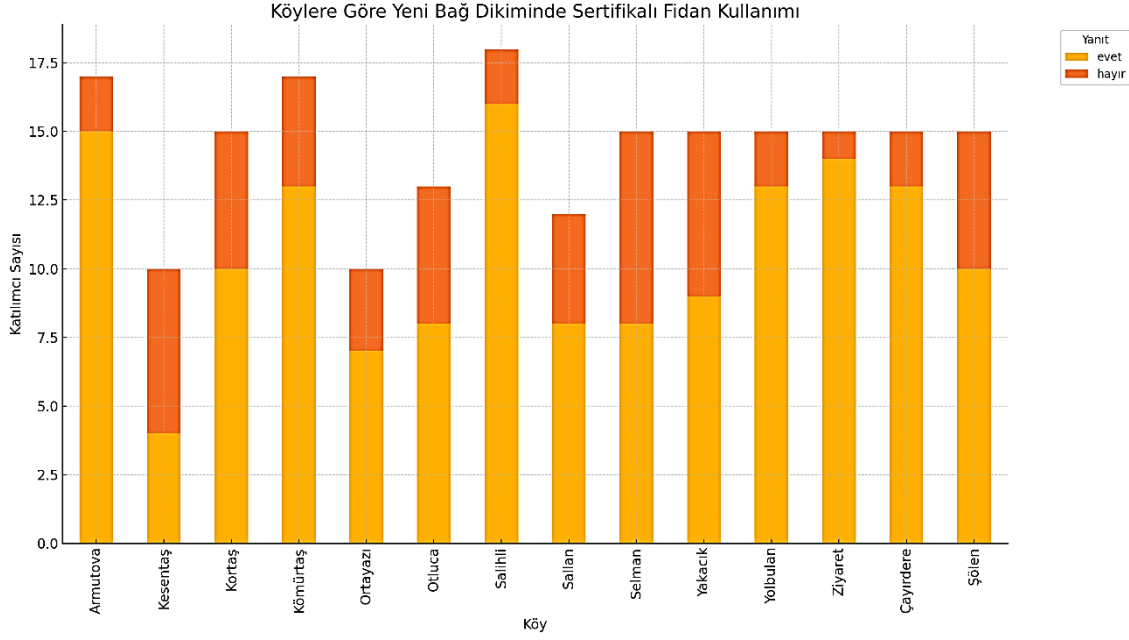
Sertifikalı Fidan Kullanımı	n	%
Evet	148	73.27
Hayır	54	26.73

Çizelge 4.26 incelendiğinde, katılımcıların %73.27'sinin (148 kişi) yeni bağ dikiminde sertifikalı fidan kullandığı, %26.73'ünün (54 kişi) ise sertifikasız fidan tercih ettiği görülmektedir. Bu bulgu, bölgedeki üreticilerin büyük bir kısmının modern tarım uygulamalarına uyum sağladığını ve kaliteli fidan kullanımına yöneldiğini göstermektedir.

Sertifikalı fidan kullanımının yüksek olması, üreticilerin verimlilik, hastalıklara dayanıklılık ve kaliteli üretim açısından bilinçli hareket ettiğini göstermektedir. Sertifikalı fidanlar, çeşit saflığını koruyarak homojen bir bağ kurulmasını sağlamakta ve hastalık taşıma riskini en aza indirerek bağcılığın sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktadır. Özellikle filoksera gibi kök zararlıları ve mantari hastalıkların yaygın olduğu bölgelerde, sertifikalı fidanların kullanımı bağcılığın geleceği açısından kritik bir öneme sahiptir.

Ancak, %26.73 oranındaki üreticinin sertifikalı fidan kullanmadığı göz önüne alındığında, bölgedeki bazı bağ yetiştiricilerinin hâlâ geleneksel yöntemlerle fidan temin ettiği anlaşılmaktadır. Bu durum, üreticilerin sertifikalı fidanlara erişimde maliyet veya lojistik sorunlar yaşaması ya da konu hakkında yeterince bilgi sahibi olmamasıyla açıklanabilir. Ayrıca, bazı üreticilerin kendi bağlarından aldıkları çelikleri kullanarak

fidan üretimi yapmayı tercih etmeleri de sertifikasız fidan kullanımının nedenleri arasında sayılabilir.

Şekil 4.26 Köylere göre yeni bağ dikiminde sertifikalı fidan kullanım durumları

Yeni bağ dikiminde sertifikalı fidan kullanımına ilişkin köy bazlı analiz, üreticiler arasında teknik bilinç düzeyinin ve erişim imkânlarının mekânsal farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle Armutova, Salihli, Ziyaret, Çayırdere ve Yolbulan köylerinde üreticilerin büyük çoğunluğu sertifikalı fidan kullanımı yönünde tercih bildirmiştir (Şekil 4.26). Bu köylerde “evet” yanıtı %80’in üzerinde seyretmekte olup, bu durum üreticilerin güvenli ve belgeli üretim materyaline yönelme eğilimlerinin güçlü olduğunu göstermektedir.

Buna karşın, Kesentaş ve Selman köylerinde “hayır” yanıtı veren üretici sayısı dikkat çekici düzeydedir. Örneğin, Kesentaş köyünde sertifikasız fidan kullandığını belirten üretici sayısı, sertifikalı kullananlardan fazladır. Bu durum, teknik bilgi düzeyinin ve uygun kaynaklara erişim imkânının yetersiz olabileceğini düşündürmektedir. Benzer şekilde Şölen, Kortaş ve Yakacık köylerinde de sertifikalı fidan kullanım oranı düşüktür.

Bu bulgular, üretim kalitesinin ve sürdürülebilirliğin artırılması açısından belirli köylerde sertifikalı fidan kullanımı konusunda bilinçlendirme çalışmalarına ve destek mekanizmalarına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Sertifikalı fidan kullanımı,

yalnızca bireysel üretici başarısını değil, aynı zamanda bölgesel bitkisel üretim sağlığını ve izlenebilirliği de doğrudan etkileyen kritik bir uygulamadır.

4.5.4 Bağda Aşılama Yapma Durumu

Ergani ilçesindeki üreticilerin bağlarında uyguladıkları aşılama yöntemlerine ilişkin veriler Çizelge 4.26’da sunulmuştur.

Çizelge 4.26 Bağda aşılama yapma durumları

Yanıt	Katılımcı Sayısı (n)	%
Aşılama yapmıyorum	107	53.0%
Aşılama yapıyorum	57	28.2%
Aşılı fidan kullanıyorum	38	18.8%

Analiz sonuçlarına göre üreticilerin yarısından fazlası (%53.0) aşılama işlemini bağda doğrudan kendisi uygulamaktadır. Bu yüksek oran, bölgede üreticilerin teknik bağcılık bilgisine sahip olduğunu ve kendi üretim materyalini geliştirme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bu tür bir yaklaşım, özellikle yerel çeşitlerin korunması ve sahaya uyumlu bireylerin seçilmesi açısından avantaj sağlamaktadır.

Ancak, %28.2 oranında üreticinin aşılama yapmadığını belirtmesi, bu üretici grubunun ya bilgi eksikliği nedeniyle aşılama yapmadığını ya da hazır ve üretime uygun fidanlarla bağ tesis ettiğini düşündürmektedir. Ayrıca %18.8 oranında üretici, doğrudan aşılı fidan kullandığını ifade etmiştir. Bu yaklaşım, zaman tasarrufu sağlamakla birlikte genetik orijin, hastalık dayanımı ve tür uyumluluğu gibi özelliklerin önceden belirlenmesini sağlar.

Genel olarak bağda aşılama yapan üreticilerin sayıca fazla olması, Ergani’de geleneksel üretim deneyimi ile modern tekniklerin iç içe geçtiğini, ancak yine de bazı üreticilerde bilgiye dayalı eksikliklerin devam ettiğini göstermektedir. Bu durum, yerel eğitim programları ve demonstrasyon faaliyetleriyle desteklenerek daha dengeli bir üretim modeli geliştirilebilir.

4.5.5 Anaç veya Fidanın Temin Edildiği Kaynaklar

Ergani ilçesindeki üreticilerin anaç veya fidan temininde başvurdukları kaynaklara ilişkin veriler değerlendirmeler Çizelge 4.27’de verilmiştir.

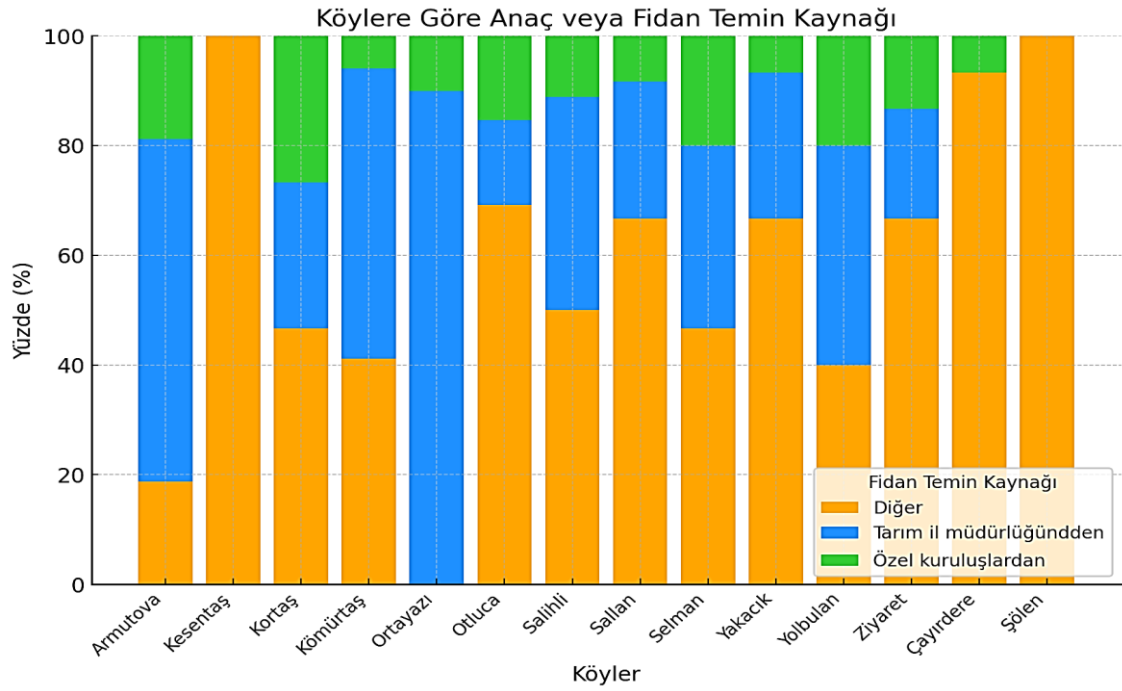
Çizelge 4.27 Anaç veya fidan temin kaynağı

Fidan Temin Kaynağı	n	%
Diğer	114	56.44
Tarım il müdürlüğünden	62	30.69
Özel kuruluşlardan	24	11.88
Cevap Vermeyen	2	0.99

Çizelge 4.27 incelendiğinde, katılımcıların %56.44’ü (114 kişi) fidan veya anaç temin kaynağı olarak “Diğer” seçeneğini belirtmiştir. Bu yüksek oran, üreticilerin genellikle bireysel veya yerel kaynaklardan fidan ve anaç temin ettiğini göstermektedir. Bu kaynaklar, bölgesel fidan üreticileri, diğer bağ sahipleri ya da şahsi üretimler olabilir. Ancak, bu tür kaynaklardan alınan fidanların sertifikalı olup olmadığı ve hastalık riski taşıyıp taşımadığı bilinmediğinden, bağcılık açısından önemli bir belirsizlik oluşturmaktadır.

Tarım il müdürlüklerinden fidan veya anaç temin eden üreticilerin oranı %30.69’dur (62 kişi). Bu oran, devlet destekli tarımsal teşviklerin ve projelerin bölgede etkili olduğunu göstermektedir. Tarım il müdürlükleri aracılığıyla temin edilen fidanların genellikle sertifikalı ve hastalıklara dayanıklı olması nedeniyle, bu yöntemin bağcılığın sürdürülebilirliği açısından önemli bir avantaj sunduğu söylenebilir.

Özel kuruluşlardan fidan veya anaç alan üreticilerin oranı ise %11.88’dir (24 kişi). Özel sektör aracılığıyla temin edilen fidanlar genellikle belirli kalite standartlarına sahip olup, özel bağcılık işletmeleri için tercih edilen bir yöntemdir. Ancak, bu oranın düşük olması, üreticilerin özel kuruluşlardan fidan temininde maliyet veya erişim zorlukları yaşadığını düşündürmektedir. Cevap vermeyen üreticilerin oranı %0.99 olup (2 kişi), bu oran analiz açısından ihmal edilebilir düzeydedir.

Şekil 4.27 Köylere göre anaç ve fidan temin kaynağı

Genel olarak değerlendirildiğinde, bölgede fidan veya anaç temin süreçlerinin büyük ölçüde geleneksel yöntemlere dayandığı, ancak devlet destekli fidan temininin de önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Üreticilerin yüksek verimli ve hastalıklara dayanıklı fidanlara erişimini kolaylaştırmak için, devlet desteklerinin artırılması ve özel sektör aracılığıyla daha fazla üreticinin sertifikalı fidan kullanımına yönlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle “Diğer” seçeneğini tercih eden üreticilerin, fidanlarını sertifikalı ve güvenilir kaynaklardan temin etmelerini teşvik edecek bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

Şekil 4.27 incelendiğinde, fidan veya anaç temin kaynağının köyler arasında farklılık gösterdiği, ancak genel eğilimin yerel ve geleneksel kaynaklara yöneldiği görülmektedir. Özellikle Kortaş, Otluca, Sallan, Yakacık, Ziyaret, Çayırdere, Şölen, Salihli ve Kesentaş gibi köylerde “Diğer” kategorisinin yüksek oranda tercih edilmesi, üreticilerin büyük ölçüde şahsi üretim, yerel fidan üreticileri veya doğrudan diğer üreticilerden temin yolunu tercih ettiğini göstermektedir. Bu durum, bölgede sertifikalı ve kontrollü fidan kullanımının yerine geleneksel fidan çoğaltma yöntemlerinin sürdüğüne işaret etmektedir. Ancak, bu tür yöntemlerle temin edilen fidanların genetik

saflığı, hastalık riski ve verimliliği açısından bazı belirsizlikler içerebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Tarım il müdürlüğünden fidan alan üreticilerin oranının belirli köylerde daha yüksek olması, devlet destekli projelerin bu bölgelerde daha etkili olduğunu göstermektedir. Bu tür destekler, kaliteli ve hastalıklara dayanıklı fidan kullanımını teşvik edebilir ve uzun vadede bağcılığın sürdürülebilirliğine katkı sağlayabilir. Ancak, tarım il müdürlüğü aracılığıyla temin edilen fidanların her köyde aynı düzeyde tercih edilmemesi, lojistik sorunlar, bilgilendirme eksikliği veya üreticilerin kişisel tercihlerinden kaynaklanıyor olabilir.

Özel kuruluşlardan fidan temininin genel olarak düşük olması, bölgedeki üreticilerin maliyet kaygıları ya da özel sektör fidanlarının sınırlı erişimi nedeniyle bu seçeneğe daha az yöneldiğini düşündürmektedir. Ancak özel fidan üreticileri, genellikle modern bağcılık uygulamalarına daha uygun, hastalıklardan arındırılmış ve sertifikalı fidanlar sunduğundan, bu seçeneğin teşvik edilmesi bağcılığın geleceği açısından önem arz etmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, sertifikalı ve filokseraya dayanıklı fidan temininin yaygınlaştırılması için tarım il müdürlüğü desteklerinin artırılması ve özel sektör ile iş birliği yapılarak daha geniş üretici kesimlerine ulaşılması gerekmektedir. Özellikle yerel kaynaklardan temin edilen fidanların sağlık ve kalite açısından değerlendirilmesi, üreticilerin bilinçlendirilmesi ve sertifikalı fidan kullanımının teşvik edilmesi bölgedeki bağcılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini olumlu yönde etkileyecektir.

4.6 Hastalık ve Zararlılarla Mücadele

Bağcılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından hastalık ve zararlılarla mücadele, üretim sürecinin en kritik aşamalarından birini oluşturmaktadır. Bitkisel üretimde karşılaşılan biyotik stres faktörleri, ürün kalitesi ve verimi üzerinde doğrudan belirleyici olmakta; mücadele yöntemlerinin etkinliği ise hem ekonomik getiriye hem de çevresel dengeyi doğrudan etkilemektedir. Özellikle geleneksel üretim modellerinin hâkim olduğu kırsal bölgelerde, hastalık-zararlı yönetiminde kullanılan yöntemler, üreticinin bilgi düzeyine, kullanılan girdilere ve geçmiş deneyimlerine bağlı olarak

önemli farklılıklar gösterebilmektedir. Bu nedenle üreticilerin öncelikli olarak karşılaştığı hastalık ve zararlıları tanımlamak, mücadelede benimsedikleri yöntemleri ve bu süreçte kullanılan kimyasalların çevresel ve insani etkilerine ilişkin algı düzeylerini analiz etmek, bölgedeki bağcılık faaliyetlerinin risk yönetimi kapasitesini değerlendirmek açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bölümde, Ergani ilçesindeki üreticilerin zararlılarla mücadeleye yönelik bilgi, tutum ve davranışları incelenerek, mevcut uygulamaların etkinliği ve sürdürülebilirliği irdelenecektir.

4.6.1 Birinci Düzeyde En Çok Karşılaşılan Hastalık ve Zararlılar

Ergani bölgesinde üreticilerin bağlarında birincil düzeyde karşılaştıkları hastalık ve zararlılar Çizelge 4.28’de sunulmuştur,

Çizelge 4.28 Bağda birinci düzey karşılaşılan hastalık/zararlılar

Hastalık/Zararlı	Katılımcı Sayısı (n)	%
Külleme	165	81.7
Kırmızı örümcek	20	9.9
Yabancı ot	8	4.0
Unlu bit	6	3.0
Bağ uyuzu	3	1.5

Katılımcıların açık çoğunluğu (%81.7), bağlarında birincil sorun olarak külleme hastalığını belirtmiştir. Bu bulgu, Ergani yöresindeki mikroklimatik koşulların özellikle fungal hastalıkların gelişimine elverişli olduğunu göstermektedir. Külleme, bağlarda yaprak, sürgün ve meyve yüzeyinde beyazımsı bir tabaka oluşturarak hem fotosentezi azaltmakta hem de ürün kalitesini düşürmektedir.

İkinci sırada %9.9 ile kırmızı örümcek yer almakta olup, bu zararlı özellikle sıcak ve kuru dönemlerde yaprak altlarında çoğalarak fotosentez kaybına yol açmaktadır. Diğer belirtilen sorunlar “yabancı ot, unlu bit ve bağ uyuzu” daha sınırlı oranda dile getirilmiştir. Ancak bu zararlılar da lokal alanlarda ve bazı yıllarda ciddi ürün kayıplarına neden olabilir.

4.6.2 İkinci Düzeyde Karşılaşılan Hastalık ve Zararlılar

Üreticilerin ikinci öncelikli sorun olarak değerlendirdiği hastalık ve zararlılar Çizelge 4.29’da verilmiştir.

Çizelge 4.29 Bağda ikinci düzey karşılaşılan hastalık/zararlılar

Hastalık/Zararlı	Katılımcı Sayısı (n)	%
Külleme	25	25.8
Kırmızı örümcek	20	20.6
Bağ uyuzu	19	19.6
Yabancı ot	17	17.5
Unlu bit	16	16.5

İkinci düzey hastalık-zararlı değerlendirmesinde dağılımın daha dengeli bir şekilde yayıldığı dikkat çekmektedir. Birincil düzeyde baskın olarak öne çıkan külleme, ikinci düzeyde de %25.8 ile önemli bir sorun olarak kalmaya devam etmektedir; bu da hastalığın hem şiddetli hem de yaygın seyrettiğine işaret etmektedir.

Bununla birlikte, kırmızı örümcek, bağ uyuzu, yabancı ot ve unlu bit gibi zararlıların oranları birbiriyle yakın düzeydedir (yaklaşık %16-21 arası). Bu sonuçlar, Ergani’de bağcılıkla uğraşan üreticilerin tek bir soruna değil, çoklu biyotik stres faktörlerine maruz kaldığını göstermektedir.

Bağ uyuzu gibi bazı zararlılar 1. düzeyde düşük frekansta görülmesine rağmen 2. düzeyde önemli ölçüde artış göstermiştir. Bu da üreticilerin bu tür zararlıları daha ikincil düzeyde değerlendirdiğini, ancak yine de kontrol altında tutmaları gerektiğini düşündüklerini göstermektedir.

4.6.3 Üçüncü Düzeyde Karşılaşılan Hastalık ve Zararlılar

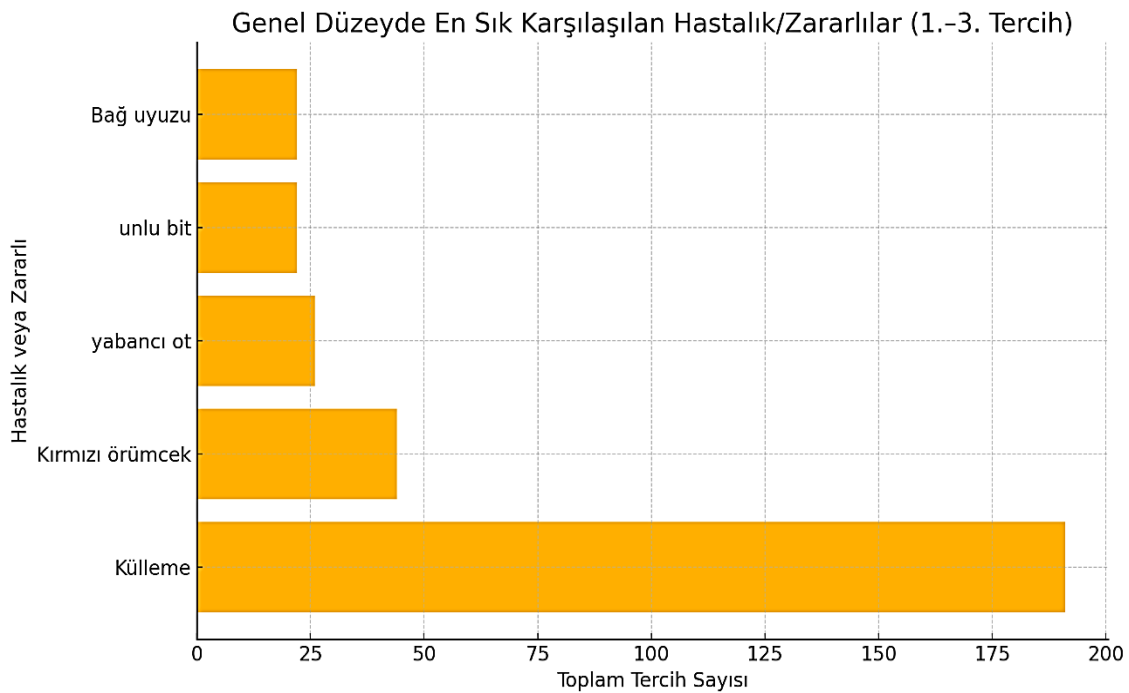
Üreticilerin bağlarında üçüncü düzeyde karşılaştıklarını belirttikleri hastalık ve zararlılar Çizelge 4.30’da sunulmuştur.

Çizelge 4.30 Bağda üçüncü düzey karşılaşılan hastalık ve zararlılar

Hastalık/Zararlı	Katılımcı Sayısı (n)	%
Kırmızı örümcek	4	66.7
Külleleme	1	16.7
Yabancı ot	1	16.7

Üçüncü düzey değerlendirmelere katılım az olmakla birlikte, kırmızı örümcek bu seviyede açık ara en fazla belirtilen zararlı olmuştur. Bu durum, kırmızı örümceğin 1. ve 2. düzeyde olduğu gibi 3. öncelik sıralamasında da üreticiler tarafından yaygın şekilde fark edildiğini göstermektedir. Üreticilerin bir kısmı bu zararlıyı doğrudan birincil tehdit olarak görmese de zararlının sürekliliği ve bölgesel yayılımı açısından ciddiye alındığı anlaşılmaktadır.

Külleleme ve yabancı ot, az sayıda üretici tarafından üçüncü öncelikli sorun olarak bildirilmiştir. Bu bulgular, genel eğilimle örtüşmekte; ancak üreticilerin değerlendirme sıralamasında üçüncü düzeyi daha az detaylandırdığı görülmektedir.

Şekil 4.28 En sık karşılaşılan hastalık ve zararlılar (1.-3. Tercih)

1.-3. Tercih düzeylerine göre toplamda en sık karşılaşılan hastalık ve zararlılar açısından tüm öncelik sıralamaları birleştirilerek yapılan genel analizde, üreticilerin bağlarında en sık karşılaştıkları hastalık ve zararlılar Çizelge 4.31’de sunulmuştur.

Çizelge 4.31 1.-3. Tercih düzeylerine göre toplamda karşılaşılan hastalık ve zararlılar

Hastalık/Zararlı	Toplam Tercih Sayısı (n)	%
Külleme	191	62.6
Kırmızı örümcek	44	14.4
Yabancı ot	26	8.5
Unlu bit	22	7.2
Bağ uyuzu	22	7.2

Birleştirilmiş düzey analizine göre külleme, üreticilerin ezici çoğunluğu (%62.6) tarafından dile getirilmiş ve açık ara bölgenin en yaygın ve önemli hastalığı olarak öne çıkmıştır. Bu durum, Ergani bölgesinin mikroklimatik koşullarının (yüksek nem, hava sirkülasyonu eksikliği, sıcaklık dalgalanmaları) fungal hastalıkların yayılımına son derece elverişli olduğunu göstermektedir. Külleme hastalığı, özellikle yaprak, sürgün ve meyvelerde oluşturduğu beyaz toz görünümüyle kalite ve verim kaybına neden olmaktadır.

Kırmızı örümcek (%14.4) ise en yaygın ikinci sorun olup, üreticilerin üç düzeyde de sıklıkla belirttiği bir zararlıdır. Bu zararlının yıl boyunca çeşitli evrelerde görülmesi ve mücadelesinin zor oluşu, üreticilerin dikkatini çekmektedir.

Yabancı ot, unlu bit ve bağ uyuzu gibi etmenler daha az oranda belirtilmiş olsa da, toplam tercih içerisinde önemli yer tutmaktadır. Özellikle bağ uyuzu, 1. düzeyde düşük görünse de toplamda %7.2 oranla etkili bir zararlı olarak tanımlanmıştır.

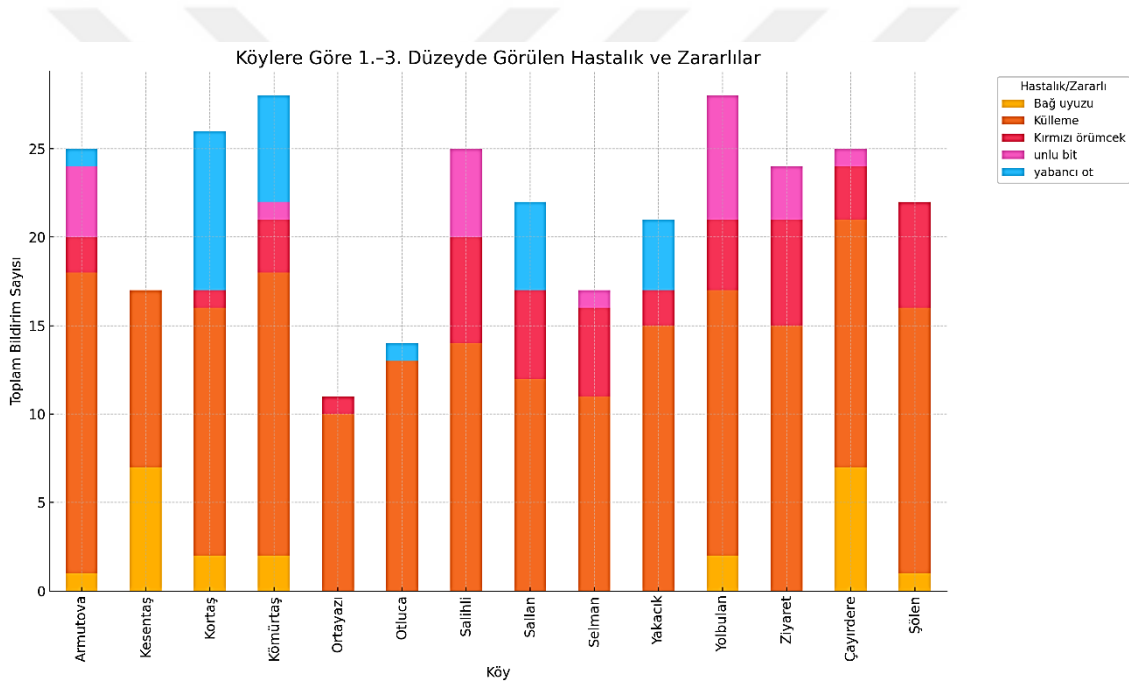
Bu sonuçlar, bölgedeki bağcılıkta entegre zararlı yönetiminde külleme ve kırmızı örümceğe karşı mücadele stratejilerinin öncelikli olarak geliştirilmesi gerektiğini, diğer zararlılar için ise yaygınlık ve mevsimsellik dikkate alınarak bölgesel planlama yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Şekil 4.29 incelendiğinde külleme hastalığının tüm köylerde baskın biçimde görüldüğünü ortaya koymaktadır. Özellikle Kömürtaş, Ortayazı, Kortaş ve Yolbulan köylerinde külleme beyanı diğer hastalık ve zararlılara göre belirgin şekilde fazladır. Bu

durum, söz konusu köylerde bağların yoğun mantar enfeksiyonu tehdidi altında olduğunu ve üreticilerin bu hastalığı öncelikli mücadele konusu olarak gördüğünü göstermektedir.

Kırmızı örümcek, bazı köylerde özellikle Ziyaret Şölen, Selman, Sallan ve Salihli’de öne çıkmakta; bu da bu zararlının bölgesel iklim koşullarına ve üretim desenine bağlı olarak yer yer ciddi sorunlar yaratabildiğine işaret etmektedir.

Bağ uyuzu, unlu bit ve yabancı ot gibi diğer zararlılar ise daha sınırlı köylerde ve daha düşük sayılarla görülmektedir. Ancak özellikle Salihli, Armutova, Kortaş, Kömürtaş, Yolbulan ve Şölen gibi köylerde bu zararlılara dair kayıtlar göze çarpmaktadır. Bu durum, her köydeki zararlı profiline özel mücadele yöntemlerinin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır.

Şekil 4.29 Köylere göre 1.-3. düzeyde görülen hastalık/zararlılar

4.6.4 Hastalıklarla Mücadelede Kullanılan Yöntemler

Ergani ilçesindeki üreticilerin hastalık ve zararlılarla mücadelede en çok kullandıkları yöntemlere ilişkin dağılım Çizelge 4.32’de verilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre üreticilerin büyük çoğunluğu (%80.1), hastalık ve zararlılarla mücadelede kimyasal ilaçları tercih ettiğini belirtmiştir. Bu bulgu, bölgede kimyasal mücadelenin hâlâ en yaygın ve erişilebilir yöntem olarak kullanıldığını

göstermektedir. Özellikle külleme gibi yoğun fungal hastalıkların baskın olduğu bağlarda, üreticiler etkili sonuçlar alabilmek için ilaçlı mücadeleyi tercih etmektedir. Ancak bu yöntem, maliyet, çevre sağlığı ve direnç gelişimi gibi bazı olumsuz sonuçlar doğurabileceği için dikkatle uygulanmalıdır.

Çizelge 4.32 Hastalık ve zararlılarla mücadelede kullanılan yöntemler

Mücadele Yöntemi	Katılımcı Sayısı (n)	%
Kimyasal İlaçlarla	161	80.1
Mücadele etmiyorum	40	19.9

Diğer yandan, üreticilerin %19.9'u herhangi bir mücadele yöntemi kullanmadığını ifade etmiştir. Bu oran, hastalık ve zararlılara karşı bilinçli önlem alınmayan belirli bir üretici grubunun varlığına işaret etmektedir. Bu durumun nedenleri arasında teknik bilgi eksikliği, maddi yetersizlik, ilaçlara erişim güçlüğü veya risk algısının düşük olması gibi faktörler bulunabilir.

Bu sonuçlar, bölgede entegre zararlı yönetimi yaklaşımlarının yaygınlaştırılmasına, biyolojik ve kültürel mücadele yöntemlerinin tanıtılmasına ve üretici eğitimlerinin artırılmasına duyulan ihtiyacı açıkça ortaya koymaktadır.

4.6.5 Zirai İlaçların Çevreye Zararlarına İlişkin Üretici Görüşleri

Ergani bölgesindeki üreticilerin zirai ilaçların çevresel etkilerine ilişkin düşünceleri Çizelge 4.33'te sunulmuştur.

Çizelge 4.33 Zirai ilaçların çevreye zararlarına ilişkin üretici görüşler

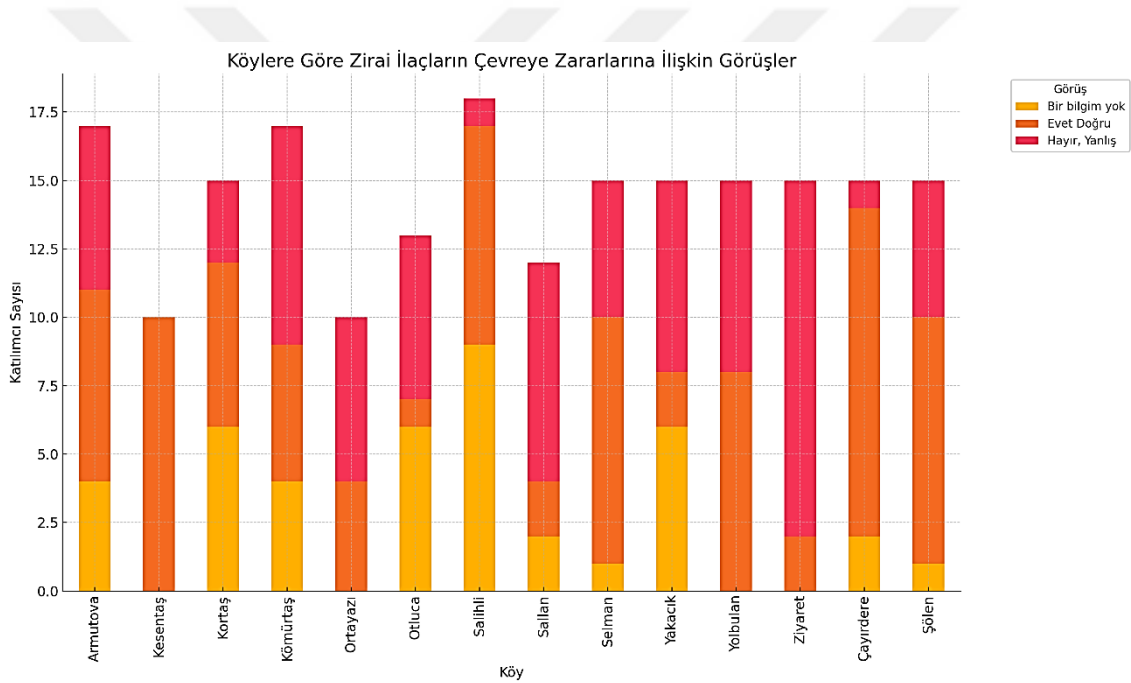
Görüş	Katılımcı Sayısı (n)	%
Evet, doğru	85	42.1
Hayır, yanlış	76	37.6
Bir bilgim yok	41	20.3

Katılımcıların yalnızca %42.1'i, zirai ilaçların çevreye zarar verdiği yönündeki ifadeye katıldığını belirtmiştir. Bu durum, bölgede çevresel farkındalık düzeyinin sınırlı olduğunu, ancak belirli bir kesimin bu konuda bilinçlenmeye başladığını göstermektedir.

Buna karşılık, üreticilerin %37.6'sı bu zararın olmadığını savunmakta, yani zirai ilaç kullanımının çevre üzerinde olumsuz bir etkisi olmadığını düşünmektedir. Bu görüş, muhtemelen yeterli bilgiye sahip olunmaması ya da gözle görülür etkilerin fark edilmemesinden kaynaklanmaktadır.

Dikkat çekici bir diğer bulgu ise, üreticilerin %20.3'ünün konu hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadığını ifade etmesidir. Bu oran, kırsal üreticiler arasında çevre odaklı tarımsal bilinçlendirme faaliyetlerinin yetersiz kaldığını açıkça ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar, zirai ilaçların bilinçli ve sınırlı kullanımı, çevresel eğitim programlarının yaygınlaştırılması ve alternatif mücadele yöntemlerinin (biyoteknik, biyolojik mücadele vb.) üreticiye tanıtılması açısından büyük önem arz etmektedir.

Şekil 4.30 Köylere göre zirai ilaçların zararlarına ilişkin görüşler

Köyler bazında zirai ilaçların çevresel etkilerine ilişkin üretici görüşlerinin incelenmesi, çevre farkındalığının mekânsal düzeyde belirgin farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle Çayırdere, Selman, Salihli ve Armutova köylerinde üreticilerin büyük çoğunluğu, zirai ilaçların çevreye zarar verdiğini ifade etmiştir (Şekil 4.30). Bu bulgu, söz konusu köylerde çevresel duyarlılığın yüksek olduğunu ve üreticilerin bu konuda daha bilinçli bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir. Buna karşın, Ziyaret, Ortayazı, Kömürtaş ve Yakacık köylerinde zirai ilaçların çevreye zarar

vermediğini belirten üreticilerin sayısının dikkat çekici biçimde yüksek olması, bu köylerde çevresel etkiler konusunda bilgi düzeyinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Özellikle Ziyaret köyünde bu görüşü benimseyenlerin sayısal üstünlüğü, bölgesel farkındalığın güçlendirilmesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Diğer yandan, Otluca, Armutova, Yakacık, Salihli ve Kortaş gibi köylerde “bir bilgin yok” yanıtlarının yaygın olması, üreticilerin çevre-sağlık ilişkisi konusundaki bilgi eksikliklerini gözler önüne sermektedir. Bu tür köylerde zirai girdilerin olası çevresel etkilerine ilişkin farkındalık oluşturulması, eğitim ve yayım faaliyetlerinin öncelikli olarak yönlendirilmesi gereken bir alan olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, zirai ilaçların çevresel etkileriyle ilgili bilgi düzeyinin artırılması, yalnızca bireysel üretici davranışlarını değil, bölgesel tarımın sürdürülebilirlik düzeyini de doğrudan etkileyecektir.

4.6.6 Zirai İlaçların İnsan Sağlığına Zararlarına İlişkin Üretici Görüşleri

Üreticilere yöneltilen zirai ilaçların insan sağlığına zarar verip vermediği sorusuna verilen yanıtlar, kırsal kesimde bu konuda farklı düzeylerde bilgi, farkındalık ve kanaatlerin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların %44.6’sı zirai ilaçların insan sağlığına zarar verdiğini belirtmiştir (Çizelge 4.34). Bu oran, belirli bir kesimin kimyasal kullanımının insan sağlığı üzerindeki olası olumsuz etkilerine dair farkındalığa sahip olduğunu göstermektedir. Ancak, bu farkındalık düzeyinin sınırlı kalması dikkat çekicidir.

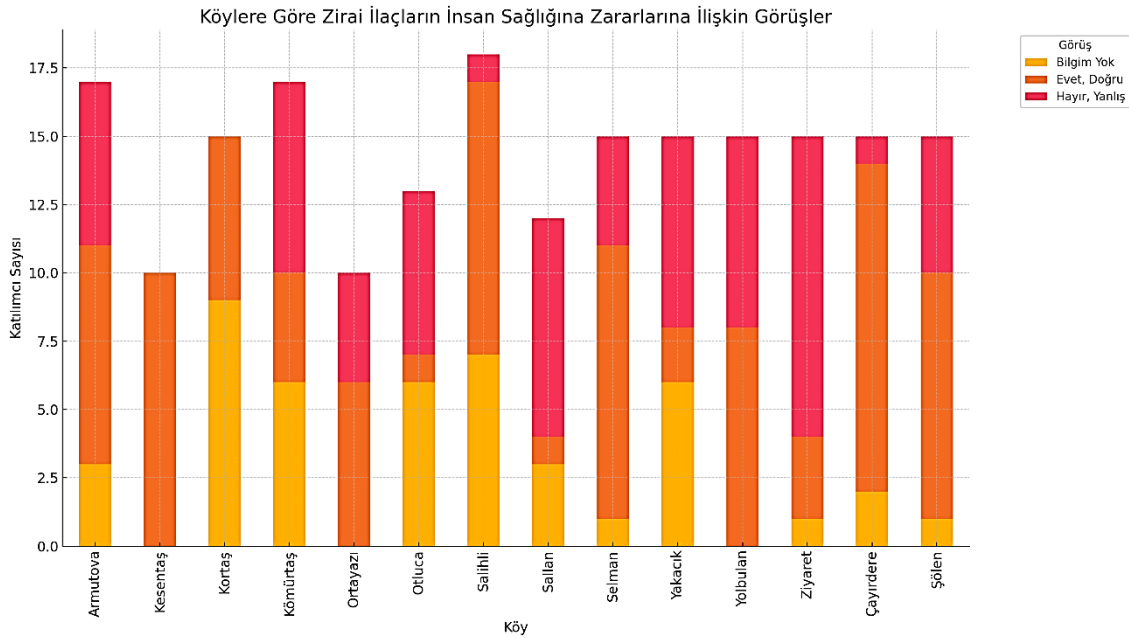
Çizelge 4.34 Üreticilerin zirai ilaçların insan sağlığına zararlarına ilişkin görüş dağılımı

Görüş	n	%
Evet, Doğru	90	44.6
Hayır, Yanlış	67	33.2
Bilgin Yok	45	22.3
Toplam	202	100

Buna karşın üreticilerin %33.2’si “hayır, yanlış” yanıtını vererek zirai ilaçların insan sağlığına zarar vermediğini düşünmektedir (Çizelge 4.34). Bu görüşün yaygınlığı, özellikle sahada gözle görülür etkilerin fark edilmemesi, kullanımın alışkanlık haline

gelmesi ya da konunun bilimsel boyutuna dair bilgi eksikliğinden kaynaklanabilir. Ayrıca %22.3'lük bir kesim ise konu hakkında bilgisiz olduğunu ifade etmiştir. Bu oran, toplumda halen kimyasal kullanımının insan sağlığı üzerindeki etkilerine dair yeterli düzeyde yayım ve bilgilendirme yapılmadığını göstermektedir.

Bu bulgular, üreticilerin zirai ilaç kullanımı konusunda yalnızca teknik değil, aynı zamanda sağlık temelli bilinçlendirme süreçlerine de dâhil edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. İnsan sağlığına zarar riskinin azaltılması için üreticilerin daha güvenli uygulama teknikleri, kişisel koruyucu donanım kullanımı ve alternatif mücadele yöntemleri hakkında bilgilendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Şekil 4.31 Köylere göre zirai ilaçların insan sağlığına zararlarına ilişkin görüşler

Yapılan köy bazlı değerlendirme, üreticilerin zirai ilaçların insan sağlığı üzerindeki etkilerine ilişkin algılarının yerleşim birimlerine göre önemli ölçüde farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle Kesentaş, Selman, Salihli, Armutova ve Çayırdere köylerinde “evet, doğru” yanıtı yüksek frekansta bildirilmiş olup, bu köylerdeki üreticilerin insan sağlığına yönelik risklere daha duyarlı oldukları anlaşılmaktadır. Örneğin, Kesentaş köyünde tüm katılımcılar, zirai ilaçların insan sağlığına zarar verdiğini belirtmiş; bu durum bu köydeki farkındalık düzeyinin oldukça yüksek olduğuna işaret etmektedir. Çayırdere köyü ise 12 kişiyle en fazla “evet” yanıtı

verilen yerleşim yerlerinden biri olmuş, bu da bölgedeki çevre-sağlık duyarlılığının altını çizmektedir (Şekil 4.31).

Diğer taraftan, Ziyaret, Yakacık, Kömürtaş ve Otluca köylerinde “hayır, yanlış” yanıtlarının yüksek olması dikkat çekmektedir. Özellikle Ziyaret köyünde 11 üretici, zirai ilaçların insan sağlığına zarar vermediğini ifade etmiştir; bu durum, bu köydeki üreticilerin konuya dair yeterli bilgiye sahip olmadığını ve risk algılarının zayıf olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Kortaş, Armutova, Salihli, Otluca, Kömürtaş ve Yakacık gibi köylerde “bilgim yok” yanıtlarının da fazla olması, bu bölgelerde tarımsal sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu mekânsal farklılıklar, üreticilerin kimyasal girdilerin sağlık üzerindeki etkilerine ilişkin bilgi düzeylerinin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda yerel ve kültürel faktörlerle de şekillendiğini göstermektedir. Bu nedenle sağlık temelli farkındalık oluşturma çalışmaları, köylerin mevcut algı profiline göre hedeflenmeli; “hayır” ya da “bilgim yok” yanıtlarının öne çıktığı köylerde özel bilgilendirme ve yayım faaliyetleri öncelikli hale getirilmelidir.

Genel olarak, Ergani ilçesinde hastalık-zararlı yönetimi konusunda teknik uygulamaların ağırlıklı olarak geleneksel kalıplar içinde sürdürüldüğü, ancak bazı köylerde çevre ve sağlık odaklı bilinç düzeyinin yükselmeye başladığı gözlemlenmiştir. Bu tablo, bölgede entegre mücadele stratejilerinin teşviki, biyolojik ve kültürel mücadele yöntemlerinin yaygınlaştırılması ve üreticilerin sağlık-çevre ilişkisi hakkında bilinçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

4.7 Ekonomi ve Pazarlama

Bağcılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliği yalnızca üretim teknikleriyle değil, aynı zamanda elde edilen ürünün ekonomik değere dönüştürülme biçimiyle de doğrudan ilişkilidir. Üreticilerin elde ettikleri üzümleri hangi oranda pazara sundukları, değerlendirme biçimleri, bağcılığı ekonomik bir faaliyet olarak görüp görmedikleri ve örgütlü pazarlama araçlarına katılım düzeyleri; kırsal kalkınmanın ve tarımsal gelir devamlılığının temel belirleyicileri arasında yer almaktadır. Bu kapsamda, üzümün ne kadarının satıldığı ne şekilde değerlendirildiği, bağcılığın kârlı bir uğraş olarak algılanıp algılanmadığı ve kooperatifleşme düzeyleri gibi göstergeler; yalnızca bireysel gelir

düzeyini değil, aynı zamanda bölgesel pazarlama ağlarının etkinliğini ve üretici örgütlenmesinin gelişmişliğini de ortaya koymaktadır. Bu bölümde, Ergani ilçesinde bağcılıkla uğraşan üreticilerin ekonomik ve pazarlama temelli eğilimleri analiz edilerek, üretim sonrası süreçlerin işleyişine ilişkin bütüncül bir değerlendirme yapılacaktır.

4.7.1 Elde Edilen Üzümün Satış Oranları

Analiz edilen veriler, Ergani ilçesindeki üreticilerin üzüm üretimini ne ölçüde ekonomik kazanca dönüştürebildiklerini göstermektedir. Katılımcıların %43.3'ü, elde ettikleri üzümün yalnızca %0-25'lik kısmını sattığını belirtmiştir. Bu oran, bölgedeki bağcılık faaliyetlerinin büyük ölçüde geçimlik ve öz tüketim odaklı yürütüldüğünü işaret etmektedir. Özellikle kırsal bağcılık yapılanmalarında, üzümün ev içi kullanım, geleneksel işleme (pekmez, bastık, kurutmalık) ve sosyal paylaşım amaçlı değerlendirilmesi oldukça yaygındır (Çizelge 4.35).

Çizelge 4.35 Üreticilerin elde ettikleri üzümün satış oranlarına göre dağılımı

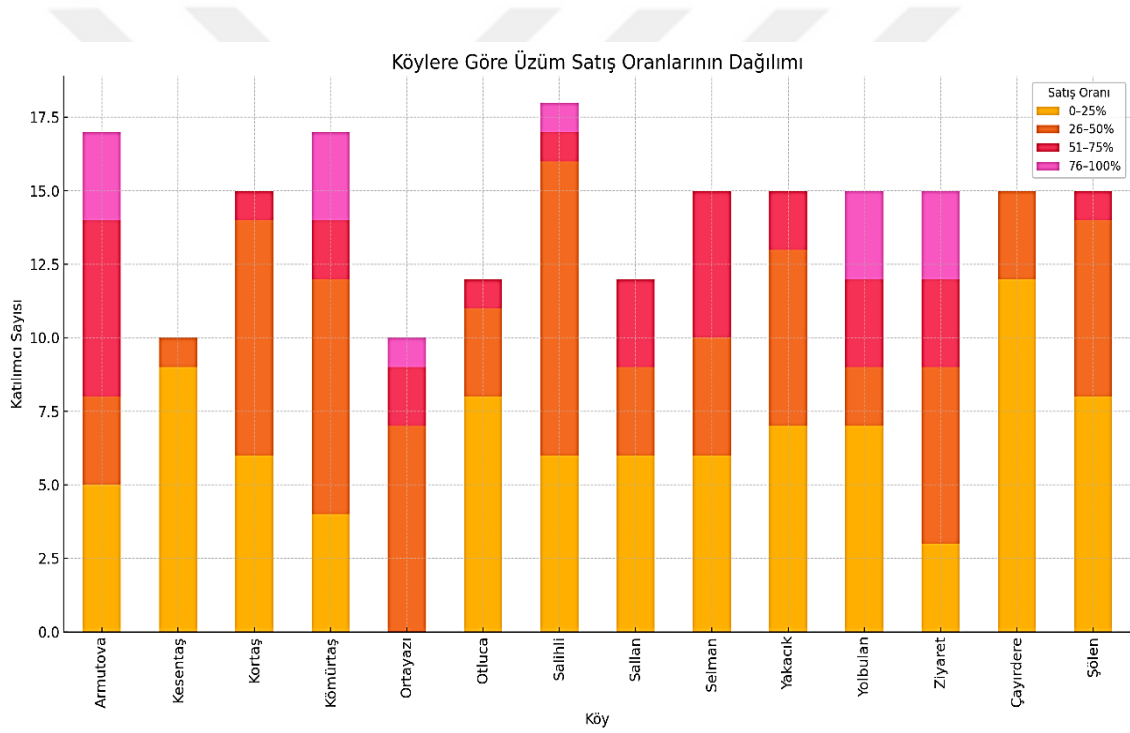
Satış Oranı (%)	Katılımcı Sayısı (n)	%
0-25	84	43.3
26-50	68	34.8
51-75	29	14.9
76-100	13	7.0
Toplam	194	100.0

Bununla birlikte, üreticilerin %34.8'i üzümünün %26-50'sini, %14.9'u ise %51-75'ini sattığını belirtmiştir. Bu oranlar, az da olsa ticari yönelimi olan üreticilerin bulunduğu göstermektedir. Ancak, üzümünün büyük kısmını (%76-100) pazarlayan üreticilerin oranı yalnızca %7.0'dir. Bu, pazarlama altyapısının yetersizliği, örgütlü satış sistemlerinin eksikliği ve alım garantisinin olmaması gibi faktörlerin üretici davranışını sınırladığını göstermektedir (Çizelge 4.35).

Bu bulgular, Ergani'de bağcılığın ekonomik potansiyelinin henüz yeterince açığa çıkarılmadığını ortaya koymakta ve pazarlama destek mekanizmalarının, soğuk zincir altyapısının ve işleme kapasitesinin artırılmasına yönelik politikalara ihtiyaç olduğunu

göstermektedir. Ayrıca üreticilerin ürünlerini pazara daha etkin biçimde sunabilmeleri için kooperatifleşmenin teşvik edilmesi ve pazar erişiminin artırılması önem taşımaktadır.

Ergani ilçesine bağlı köylerde üzüm üreticilerinin satış davranışlarını değerlendirmek amacıyla yapılan analiz, bölgedeki bağcılık faaliyetlerinin ticarileşmeden ziyade öz tüketim ve geleneksel değerlendirme amacına hizmet ettiğini ortaya koymuştur. Tüm köylerde, özellikle “0-25%” satış aralığı baskın olup, bu sınıfa giren üretici oranı birçok köyde %70’in üzerindedir. Örneğin, Kömürtaş, Kortaş, Ortayazı ve Kesentaş köylerinde bu oran %90’a yaklaşmaktadır (Şekil 4.32). Bu, üretilen üzümün çoğunlukla evsel kullanım, geleneksel ürün işleme (pekmez, pestil, kurutma) ve sosyal paylaşım amacıyla değerlendirildiğini göstermektedir.

Şekil 4.32 Köylere göre üzüm satış oranları

Buna karşın, “%26-50” ve “%51-75” satış dilimlerinde üretici oranının görece yükseldiği köyler de mevcuttur. Özellikle Ziyaret, Çayırdere ve Armutova köylerinde %26’nın üzerinde satış yapan üreticilerin oranı anlamlı bir düzeye ulaşmıştır. Bu köylerde yer yer pazara yönelik üretim eğilimi gözlemlenmekte; bu da bu yerleşimlerde pazara erişim imkânlarının görece olarak daha güçlü olabileceğine işaret etmektedir.

Ne var ki, “%76-100” aralığında satış yapan üretici oranı tüm köylerde yok denecek kadar azdır. Ticari satış oranlarının bu denli düşük olması, kooperatifleşme düzeyinin yetersizliği, pazarlama altyapısının zayıflığı ve üreticilerin gelir temelli tarımsal yönelimden uzak olmasıyla açıklanabilir. Ayrıca, ürünlerin bozulabilir yapısı, işleme tesislerine olan uzaklık ve pazarlama maliyetlerinin yüksekliği gibi yapısal sorunlar da bu durumu pekiştirmektedir.

Sonuç olarak, bu bulgular bölgedeki bağıcılığın birincil olarak geçimlik tarım işlevi gördüğünü, ancak bazı köylerde ticarileşmeye dönük potansiyelin yeşermekte olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda üreticilerin örgütlü yapılara yönlendirilmesi, alım garantili sistemlere erişimin artırılması ve ürün işleme/ambalajlama desteklerinin yaygınlaştırılması, ekonomik sürdürülebilirlik açısından kritik önemdedir.

4.7.2 Birinci Tercih Olarak Üzüm Değerlendirme Şekilleri

Ergani ilçesindeki üreticilere yöneltilen “Üzümünüzü öncelikli olarak nasıl değerlendirirsiniz?” sorusuna verilen yanıtlar, bağıcılık faaliyetinin yalnızca bir tarımsal uğraş değil, aynı zamanda kültürel bir üretim biçimi olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların %86.6’sı, üzümlerini ilk olarak pekmez, pestil, sucuk gibi geleneksel yöntemlerle işleyerek değerlendirdiklerini belirtmiştir. Bu oran, bölgede bağıcılığın önemli ölçüde evsel ve işlenmiş ürün üretimine dayandığını göstermektedir. Öte yandan, yalnızca %7.4’lük bir kesim ürününü toplu olarak fabrikaya verdiğini, %3.5’i ise taze olarak pazarladığını ifade etmiştir.

Çizelge 4.36 Üreticilerin 1. tercih olarak üzüm değerlendirme şekilleri

Değerlendirme Şekli	Katılımcı Sayısı (n)	%
Pekmez, pestil, sucuk vb.	170	86.6
Toplu fabrikaya veririm	14	7.1
Taze olarak pazarlarım	7	3.5
Kuruturum	3	1.5
Sofralık olarak tüketirim	2	1.0
Toplam	196	100.0

Bu veriler, ticari odaklı üretim davranışının oldukça düşük düzeyde kaldığını göstermektedir. Kurutma (%1.5) ve sofralık tüketim (%1.0) gibi bireysel tüketim temelli değerlendirme biçimleri ise oldukça sınırlı bir üretici grubunda öne çıkmaktadır (Çizelge 4.36).

Bu dağılım, üreticilerin modern pazarlama stratejilerine erişimlerinde ciddi sınırlılıklar olduğunu ve geleneksel üretim-tüketim ilişkilerinin hâlen baskın olduğunu göstermektedir. Ürünlerin pazara sunulmadan önce evde işlenmesi, aynı zamanda katma değer oluşturma potansiyelinin de farkında olduğuna işaret etmektedir. Ancak bu potansiyelin daha geniş pazarlara açılabilmesi için örgütlü yapılar, kooperatif destekleri ve ambalajlama/markalaşma desteği gibi mekanizmaların güçlendirilmesi gerekmektedir.

4.7.3 İkinci Tercih Olarak Üzüm Değerlendirme Şekilleri

Analiz sonuçları, Ergani ilçesindeki üreticilerin ikinci tercih olarak üzümü çoğunlukla “sofralık tüketim” amacıyla değerlendirdiklerini ortaya koymuştur (%71.1). Bu, ilk tercih olarak işlenen (pekmez, pestil vb.) ürünlerin ardından, kalan miktarın ev içi tüketime yönlendirildiğini göstermektedir. Sofralık tüketim, üzümün çiğ olarak değerlendirilmesi bağlamında ev içi beslenme düzeninin önemli bir parçası olduğuna işaret ederken, ekonomik bir gelir beklentisinden çok gıda güvenliği ve yerel beslenme alışkanlıklarını yansıtmaktadır (Çizelge 4.37).

İkinci sırada yer alan kurutma (%10.5) uygulamaları, üreticilerin bir kısmının üzümünü daha uzun süreli saklamaya yönelik stratejiler geliştirdiğini göstermektedir. Benzer şekilde taze olarak pazarlama (%8.8) ve toplu fabrikaya verme (%7.9) oranları da ticari yönelimin düşük düzeyde ancak mevcut olduğunu göstermektedir (Çizelge 4.37).

Çizelge 4.37 Üreticilerin 2. tercih olarak üzüm değerlendirme şekilleri

Değerlendirme Şekli	Katılımcı Sayısı (n)	%
Sofralık olarak tüketiriz	81	71.1
Kuruturuz	12	10.5
Taze olarak pazarlarız	10	8.8
Toplu fabrikaya veririm	9	7.9
Pekmez, pestil sucuk yaparız	2	1.8
Toplam	114	100.0

İlk tercih olarak baskın çıkan geleneksel işleme yöntemleri (pekmez, pestil vb.) bu aşamada %1.8 gibi düşük bir oranla belirtilmiştir. Bu durum, söz konusu geleneksel işlemenin üreticiler nezdinde daha çok birincil kullanım biçimi olarak görüldüğünü doğrular niteliktedir.

Bu veriler, üreticilerin büyük çoğunluğunun üzümünü doğrudan gelir elde etmekten ziyade, hane içi kullanım, dayanıklı hale getirme ve bölgesel alışkanlıklar çerçevesinde değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Ancak bu davranış biçimi, ürünün ekonomik potansiyelinin yeterince değerlendirilemediği anlamına da gelmektedir.

4.7.4 Üçüncü Tercih Olarak Üzüm Değerlendirme Şekilleri

Üçüncü tercih olarak yapılan değerlendirmeler, üreticilerin ilk iki aşamadaki kullanımlardan sonra arta kalan üzüm miktarını nasıl değerlendirdiklerine dair anlamlı ipuçları sunmaktadır. Üreticilerin çoğunluğu (%63.9) bu aşamada üzümü taze olarak pazarlamayı tercih ettiklerini belirtmiştir. Bu durum, ilk iki tercih aşamasında öz tüketim ve geleneksel işleme için ayrılan ürünlerin ardından kalan kısmın doğrudan satışa sunulduğunu göstermektedir (Çizelge 4.38).

Çizelge 4.38 Üreticilerin üçüncü tercih olarak üzüm değerlendirme şekilleri

Değerlendirme Şekli	Katılımcı Sayısı (n)	%
Taze olarak pazarlarız	23	63.9
Kuruturuz	8	22.2
Sofralık olarak tüketiriz	3	8.3
Toplu fabrikaya veririm	2	5.6
Toplam	36	100.0

İkinci sırada ise %22.2 oranla kurutma yöntemi yer almakta, bu da ürünün uzun süreli saklanabilir hale getirilmesi yönünde bir eğilim olduğunu ortaya koymaktadır. “Sofralık olarak tüketim” (%8.3) ve “toplu fabrikaya verme” (%5.6) gibi tercihler ise daha sınırlı sayıda üretici tarafından dile getirilmiştir. Bu, üçüncü tercih düzeyinde ticari yönelimin daha az, evsel kullanıma dönük stratejilerin daha çok öne çıktığını göstermektedir (Çizelge 4.38).

Bu aşama, üreticilerin ürünlerinin hiçbir kısmını israf etmeden değerlendirmeye çalıştıklarını ve farklı ihtiyaçlara göre öncelik sıralaması yaptıklarını göstermektedir. Bu sıralama, bölgesel üretim kültürünün, kaynak kullanım alışkanlıklarının ve ürün değerlendirme stratejilerinin çok boyutlu bir yapıda olduğunu kanıtlamaktadır.

4.7.5 Üzüm Değerlendirme Şekillerinin Tercih Dağılımı (1.-3. Seçim)

Bağcılık faaliyetleri yalnızca üretimle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda elde edilen ürünlerin nasıl değerlendirildiğiyle de yakından ilişkilidir. Üzüm, çok yönlü kullanım alanlarına sahip olması nedeniyle, üretici tercihleri doğrultusunda farklı şekillerde işlenmekte veya tüketilmektedir. Bu bağlamda, üreticilerin bağlarında yetiştirdikleri üzümleri ne şekilde değerlendirdikleri hem ekonomik faaliyetlerinin yönünü hem de kültürel üretim kalıplarını anlamada önemli bir göstergedir. Üzümün sofralık olarak tüketimi, geleneksel yöntemlerle işlenerek pekmez, pestil ve sucuk gibi ürünlere dönüştürülmesi ya da doğrudan pazarlanması gibi farklı değerlendirme biçimleri, kırsal alandaki tarımsal stratejiler ve pazar bağlantıları hakkında da bilgi sunmaktadır.

Bu çalışmada, üreticilere yöneltilen sorular aracılığıyla; üzümlerini hangi yollarla değerlendirdikleri 1., 2. ve 3. öncelikli tercihler şeklinde analiz edilmiştir. İlk üç (1.-3.) tercih edilen değerlendirme şekilleri birlikte analiz edilmiştir (Çizelge 4.39). Elde edilen veriler, geleneksel yöntemlerin modern pazarlama olanaklarına göre daha baskın olduğunu ortaya koymakta; bu durum, üreticilerin ekonomik ve kültürel pratiklerinin sürekliliği açısından dikkat çekici bir bulgu sunmaktadır.

Çizelge 4.39 Üreticilerin üzüm değerlendirme şekilleri

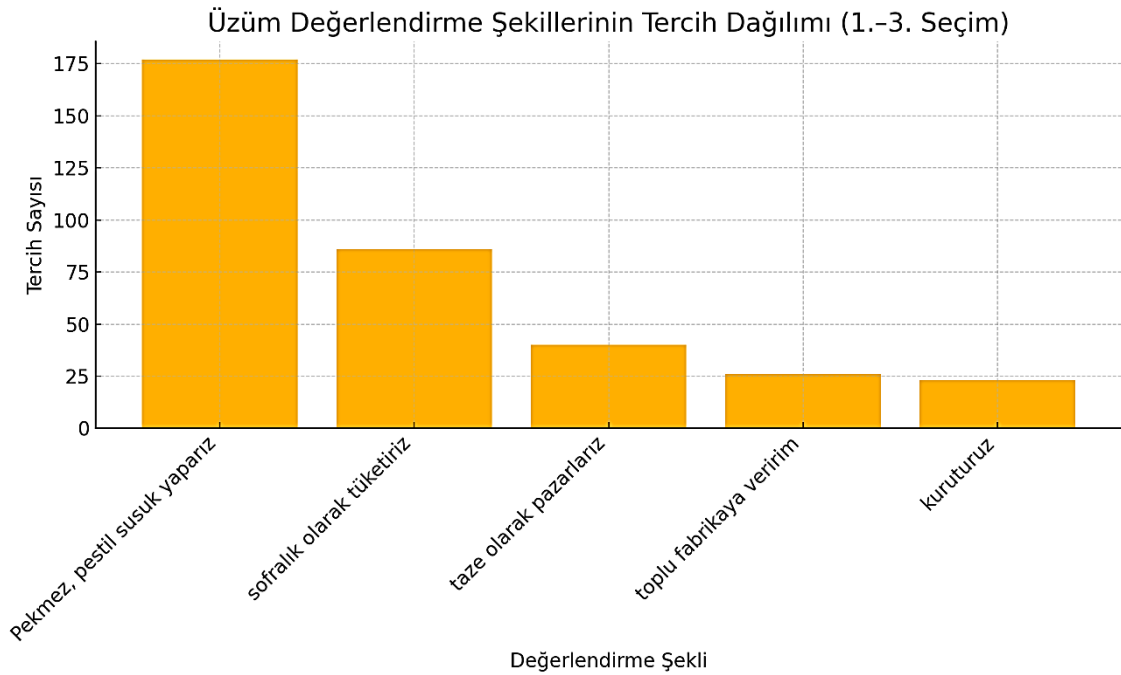
Değerlendirme Şekli	n	%
Pekmez, pestil sucuk yaparız	177	50.3
Sofralık olarak tüketiriz	86	24.4
Taze olarak pazarlarız	40	11.4
Toplu fabrikaya veririm	26	7.4
Kuruturuz	23	6.5
Toplam	352	100

Yörede Üzüm Değerlendirme Şekilleri: Pekmez, pestil, sucuk gibi geleneksel ürünler (%50.3) üreticiler için en yaygın değerlendirme yoludur. Bu sonuç, bölgedeki bağıcılığın önemli ölçüde iç tüketime dayalı ve geleneksel işleme yöntemleriyle sürdürüldüğünü göstermektedir.

Sofralık olarak tüketim (%24.4) de oldukça yaygındır. Bu da birçok üreticinin üzümünü doğrudan taze olarak ev içi kullanıma veya yakın çevreye sunduğunu göstermektedir.

Taze olarak pazarlama (%11.4) oranı daha düşüktür. Bu durum, pazarlama altyapısının sınırlı olduğunu veya üreticilerin pazara erişim konusunda zorluk yaşadığını gösterebilir.

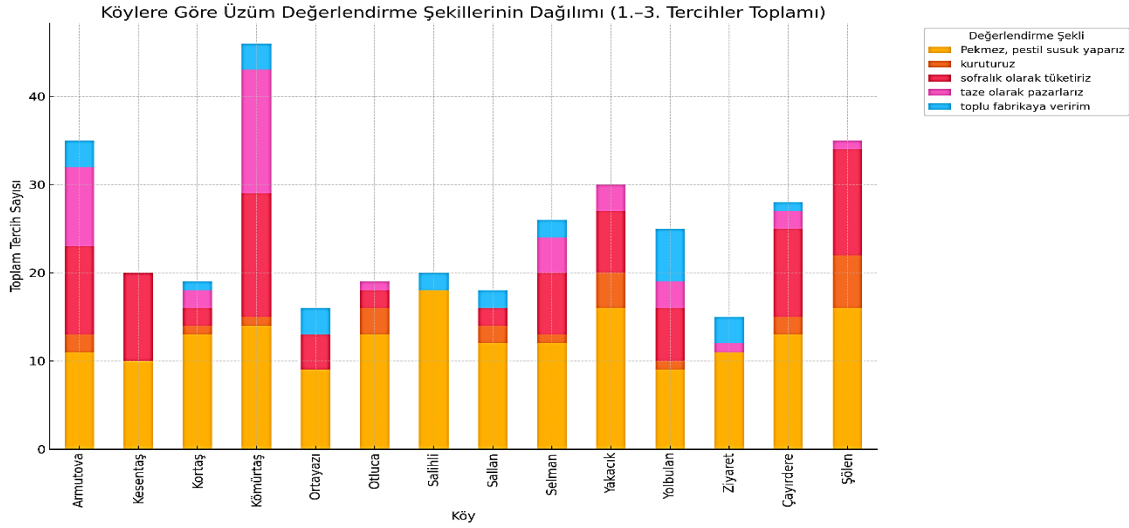
Fabrikaya toplu verme (%7.4) ve kurutma (%6.5) daha az tercih edilen yöntemlerdendir. Bu, kooperatif ya da büyük ölçekli sanayi entegrasyonunun zayıf olduğunu düşündürmektedir.

Şekil 4.33 Üzüm değerlendirilme şekillerinin (1.-3. Seçim) dağılımı

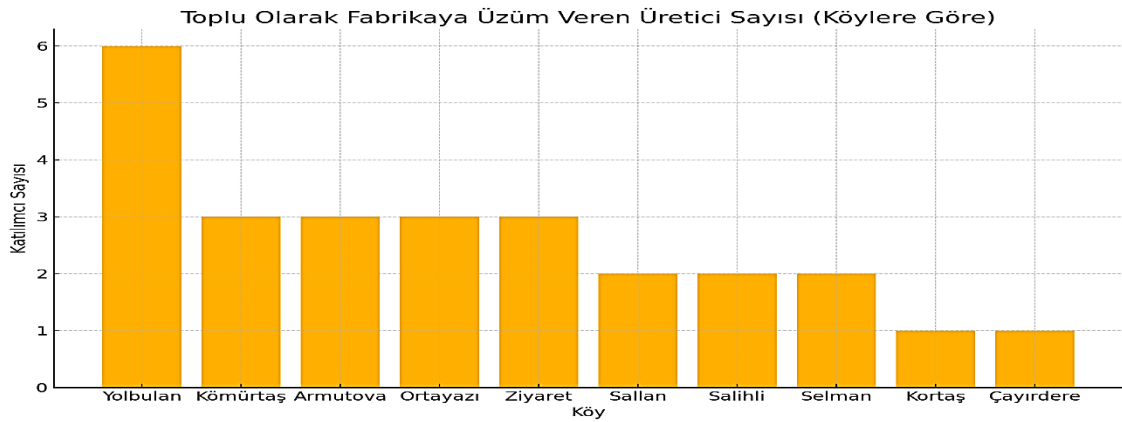
Şekil 4.33-4.34'te, köyler bazında üreticilerin 1.- 3. tercihleri arasında yer alan üzüm değerlendirme şekillerinin toplam dağılımı gösterilmiştir.

- **Kömürtaş ve Kortaş köylerinde** “pekmez, pestil, sucuk yapımı” belirgin biçimde öne çıkmaktadır. Bu durum, bu köylerde geleneksel üzüm işleme yöntemlerinin yaygın olduğunu gösterir.
- **Ortayazı ve Armutova** bu iki köy dışındaki köylerde de geleneksel ve ticari değerlendirme şekilleri mevcuttur.

Şekil 4.34 Köylere göre üzüm değerlendirilme şekillerinin (1.-3. Seçim) dağılımı

Yapılan analizde, anket katılımcılarından toplam 26 kişi en az bir değerlendirme tercihi olarak “toplu olarak fabrikaya veririm” ifadesini kullanmıştır. Bu, toplam 202 katılımcı içinde yaklaşık %12.9’luk bir oranı temsil etmektedir (Şekil 4.35).

Şekil 4.35 Fabrikaya üzüm veren üreticilerin köylere dağılımları

- Yolbulan köyü, toplam 6 üreticiyle açık ara en çok fabrikaya yönelen üreticiye sahip köydür. Bu durum, bu köyde sanayi entegrasyonunun veya satış kanallarının daha güçlü olduğunu düşündürmektedir.
- Diğer köylerde ise bu tercih sınırlı sayıda üretici tarafından yapılmıştır. Bu da genel olarak Ergani bağıcılığının hâlâ sanayiyle bütünleşme düzeyinin düşük olduğunu, ürünlerin çoğunlukla yerel pazarda ya da ev içi değerlendirme yoluyla tüketildiğini göstermektedir (Şekil 4.35).

Fabrikaya üzüm verme tercihi, üretim ölçeği yüksek, pazarlama ağı sınırlı ya da geleneksel işlemeyi tercih etmeyen üreticiler için rasyonel ve sürdürülebilir bir yöntemdir. Ancak bu oranın (%12.9) düşük olması, bölgedeki sanayi entegrasyonunun henüz sınırlı olduğunu göstermektedir. Bu oran, kooperatiflerin güçlendirilmesi ve yerel işleme tesislerinin teşvik edilmesiyle zamanla artabilir.

4.7.6 Bağıcılığın Karlılığına İlişkin Üretici Görüşleri

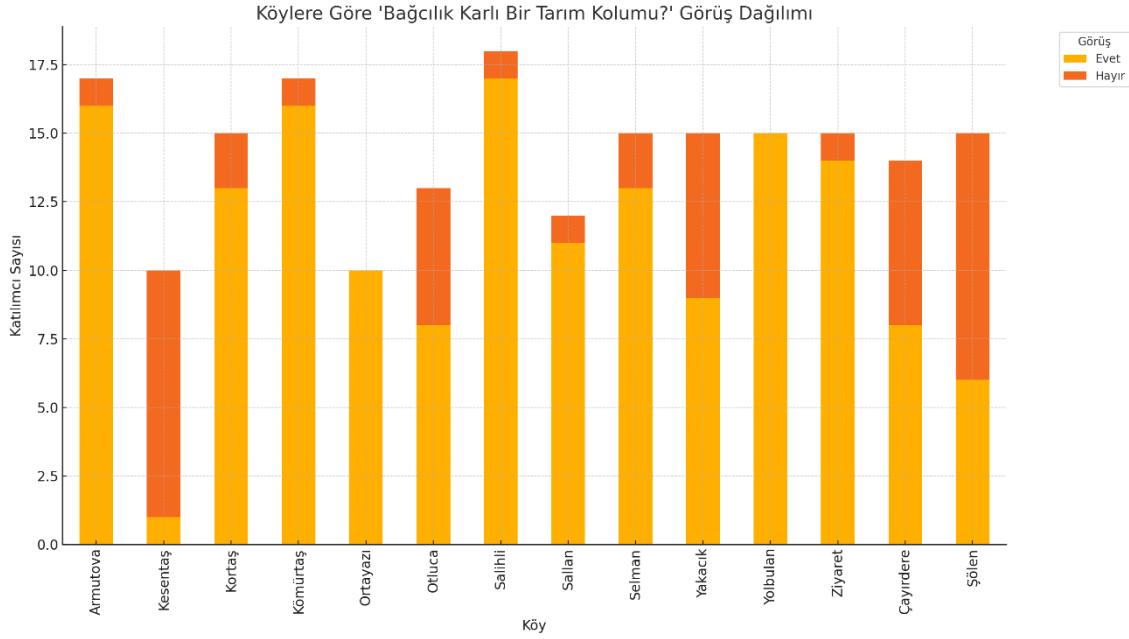
Ergani ilçesinde gerçekleştirilen anket çalışması kapsamında üreticilere yöneltilen “Sizce bağıcılık karlı bir tarım kolu mu?” sorusuna verilen yanıtlar, üreticilerin bağıcılıkla ilgili ekonomik algılarını ortaya koymaktadır. Elde edilen veriler, katılımcıların büyük çoğunluğunun (%78.1) bağıcılığı karlı bir tarımsal faaliyet olarak gördüğünü göstermektedir (Çizelge 4.40). Bu oran, üreticilerin bağıcılıktan doğrudan ya da dolaylı şekilde ekonomik beklenti ve tatmin içinde olduklarını yansıtmaktadır.

Çizelge 4.40 Üreticilerin “Bağıcılık kârlı mı?” sorusuna verdikleri yanıtlar

Görüş	Katılımcı Sayısı (n)	%
Evet	157	78.1
Hayır	44	21.9
Toplam	201	100.0

Ancak azımsanmayacak bir kesim (%21.9) bağıcılığı karlı bulmadığını ifade etmiştir (Çizelge 4.40). Bu görüş, büyük olasılıkla düşük verim, pazarlama sorunları, girdi maliyetlerinin yüksekliği, ürün değerinin düşüklüğü ya da emek-gelir dengesizliği gibi olumsuz koşullardan kaynaklanıyor olabilir. Özellikle alt yapı eksiklikleri, pazar erişimi sorunları ve desteklerin yetersizliği bu olumsuz algının temelini oluşturabilir.

Bu dağılım, üreticilerin büyük çoğunluğunun bağıcılıktan gelir elde etme potansiyeline inandığını gösterse de üretici memnuniyetinin yaygınlaştırılması için destekleyici mekanizmaların güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle bağıcılığı karlı bulmayan üreticilere yönelik eğitim, teşvik ve altyapı geliştirme programlarının öncelikli olarak planlanması gereklidir.

Şekil 4.36 Köylere göre bağıcılığın karlılığına ilişkin görüşler

Ergani ilçesindeki bağ üreticilerine yöneltilen “Bağıcılık karlı bir tarım kolu mu?” sorusuna verilen yanıtlar köyler düzeyinde incelendiğinde, üreticilerin ekonomik algılarının yerel koşullara göre önemli farklılıklar gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

Grafikten de görüldüğü üzere, Armutova, Kömürtaş, Kortaş, Salihli, Sallan, Yolbulan, Ziyaret ve Ortayazı köylerinde bağıcılığın karlı olduğu görüşü baskındır. Bu köylerdeki üreticilerin büyük ihtimalle daha verimli bağlara sahip olmaları, üretim sistemlerinin oturmuş olması ya da pazara erişim konusunda daha avantajlı olmaları gibi faktörler bu algının temelini oluşturmaktadır (Şekil 4.36).

Buna karşılık Kesentaş köyünde ise görüşler ters yönde seyretmektedir. Katılımcıların %90’ı bağıcılığı kârlı bulmadığını ifade etmiştir. Bu durum, söz konusu köyde üreticilerin bağıcılıkla ilgili ekonomik getiriden memnun olmadığını; düşük verim,

yüksek maliyetler, pazarlama güçlüğü ya da yeterli destek eksikliği gibi faktörlerden etkilendiklerini düşündürmektedir.

Bu mekânsal farklılıklar, kırsal kalkınma stratejilerinin köy bazında farklılaştırılması gerektiğini ve üretici memnuniyetinin bağıcılık politikalarında temel bir referans noktası olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Özellikle Kesentaş gibi olumsuz algının yüksek olduğu köylerde hedefe yönelik destekleme, yayım çalışmaları ve üretim planlaması yapılması, bağıcılığın bölgesel sürdürülebilirliği açısından kritik önem taşımaktadır.

4.7.7 Kooperatif Üyeliği Durumu

Ergani ilçesindeki üzüm üreticilerine yönelik yapılan değerlendirmede, üreticilerin kooperatifleşme düzeyinin son derece düşük olduğu dikkat çekmektedir. Katılımcıların %89.6'sı herhangi bir kooperatife üye olmadığını belirtirken, yalnızca %10.4'lük bir kesim bu tür bir yapıya dâhil olduğunu ifade etmiştir (Çizelge 4.41). Bu oran, üreticilerin büyük çoğunluğunun örgütsüz üretim yapısına sahip olduğunu ve pazarlama, girdi temini ya da teknik destek gibi konularda bireysel çözümlerle hareket ettiğini ortaya koymaktadır.

Çizelge 4.41 Bir kooperatife üyelik durumu

Görüş	Katılımcı Sayısı (n)	%
Hayır	181	89.6
Evet	21	10.4
Toplam	202	100.0

Kooperatiflerin; üreticilere maliyet avantajı sağlama, alım garantisi oluşturma, ürünlerin değer zincirine entegrasyonunu kolaylaştırma ve kolektif müzakere gücü sunma gibi birçok avantajı bulunmaktadır. Ancak bu oranlar, bölgedeki üreticilerin bu tür örgütlü yapılarla yeterince etkileşime geçmediğini ya da mevcut kooperatiflerin üreticilerin ihtiyaçlarına yeterince cevap vermediğini düşündürmektedir.

Bu durum, tarımsal kalkınma politikaları açısından kritik bir zayıflık olarak değerlendirilmelidir. Özellikle örgütlenme seviyesinin bu denli düşük olduğu bölgelerde, kooperatifleşmeyi teşvik eden programların, yayım faaliyetlerinin ve yerel düzeyde

güven inşa eden kooperatif modellerinin desteklenmesi gereklidir. Üreticilerin bireysel çözüm arayışlarından kolektif fayda odaklı yapılara yönlendirilmesi, bölgesel kalkınma ve tarımın sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.

4.7.8 Kooperatif Üyeliklerinin Niteliği

Ergani ilçesindeki 202 üreticiye yöneltilen “Hangi kooperatife üyeliğiniz var?” sorusuna yalnızca 20 üretici yanıt vermiştir ve bu yanıtların tamamı “ÇKS Tarım İl Müdürlüğü” şeklinde beyan edilmiştir. Ancak bu cevaplar teknik olarak kooperatif üyeliği değil, Çiftçi Kayıt Sistemi’ne yapılan bireysel kayıt başvurularını ifade etmektedir. Dolayısıyla bu sistem üzerinden yürütülen kayıt işlemleri, üreticilerin bir kooperatife, üretici birliğine ya da tarımsal sendikaya üye oldukları anlamına gelmemektedir.

Bu durum, bölgede kooperatifleşme ve üretici örgütlenmesi kültürünün son derece zayıf olduğunu, hatta birçok üreticinin kooperatif kavramını ÇKS ile karıştırdığını göstermektedir. Bu bağlamda üreticilerin yalnızca %9.9’unun (20 kişi) herhangi bir üyelik türü beyan etmesi ve bu beyanların da resmi kayıt işlemlerine dayanması, gerçek anlamda kooperatif veya üretici birliği üyeliğinin neredeyse hiç bulunmadığını ortaya koymaktadır.

Bu tablo, bölgede kooperatifleşme bilincinin artırılması, gerçek üretici örgütlerinin kurulması ve üreticilerin bu yapılara yönlendirilmesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Özellikle bağıcılık gibi katma değeri yüksek ürün gruplarında örgütlü yapılar sayesinde ürün işleme, pazarlama, depolama ve finansmana erişim gibi alanlarda üreticilere önemli avantajlar sağlanabilir. Eğitim, yayım faaliyetleri ve yerel liderlik mekanizmalarının da bu süreci destekleyecek şekilde planlanması önem arz etmektedir.

Ergani ilçesindeki bağıcılık faaliyetlerinin ekonomik boyutunu ortaya koymak amacıyla yapılan analizler, üreticilerin üzüm üretiminden doğrudan gelir elde etme eğilimlerinin sınırlı ve yerelleşmiş düzeyde kaldığını göstermektedir. Ankete katılan üreticilerin büyük çoğunluğu (%43.3), ürettikleri üzümün yalnızca %0-25’lik kısmını sattıklarını ifade etmiş; bu da bağıcılığın büyük ölçüde öz tüketim, geleneksel işleme (pekmez, pestil, sucuk) ve sosyal paylaşım ekseninde sürdürüldüğünü göstermiştir. Değerlendirme biçimlerinde de benzer eğilim gözlemlenmiş; üç tercih düzeyinde de

geleneksel ürün işleme şekilleri (%50.3), sofralık tüketim (%24.4) ve ev odaklı değerlendirmeler ön plana çıkmıştır. Ticari değerlendirme biçimleri olan taze pazarlama ve toplu fabrikaya verme ise %20'nin altında kalmıştır.

Buna rağmen, üreticilerin %78.1'i bağıcılığı kârlı bir tarım kolu olarak gördüğünü belirtmiştir. Bu oran, bağıcılığın sadece gelir elde etme değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel değer üretme yönünden de anlamlı bulunduğuna işaret etmektedir. Ancak bu olumlu algıya rağmen kooperatifleşme düzeyinin son derece düşük olduğu, üreticilerin yalnızca %10.4'ünün bir kooperatife üye olduğunu ifade ettiği ve bu üyeliklerin de büyük ölçüde Çiftçi Kayıt Sistemi'ne (ÇKS) yönelik resmi başvurulardan ibaret olduğu anlaşılmıştır. Bu durum, gerçek anlamda üretici örgütlenmesinin bölgede henüz gelişmediğini ve üreticilerin bireysel olarak hareket etmeye devam ettiğini göstermektedir.

Bu veriler ışığında, Ergani bağıcılığının ekonomik sürdürülebilirliğinin artırılması için pazarlama altyapısının güçlendirilmesi, kooperatif yapılarının kurulması ve üreticilerin örgütlü yapılara katılımının teşvik edilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda, ürünün sadece evsel kullanım için değil, katma değerli ürünlere dönüştürülerek pazara sunulması için destek mekanizmalarının (ambalajlama, markalaşma, işleme tesisleri) devreye alınması büyük önem taşımaktadır. Böylece geleneksel üretim biçimleri korunurken, ekonomik fayda düzeyi de artırılabilir.

4.8 Bilgiye Erişim ve Kurumsal Destek

Tarımsal üretimin niteliğini belirleyen unsurlar arasında yalnızca toprak ve iklim koşulları değil, aynı zamanda üreticinin bilgiye erişim düzeyi ve kurumsal destek sistemleriyle olan etkileşimi de yer almaktadır. Bilgiye dayalı üretim süreci, tarımsal verimliliğin artırılması, hastalık-zararlı yönetimi, girdi kullanımının optimize edilmesi ve pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi gibi birçok alanda belirleyici rol oynamaktadır. Özellikle geleneksel bağıcılık faaliyetlerinin modern tarım teknikleriyle buluşturulabilmesi, üreticilerin teknik danışmanlık, yayım faaliyetleri ve tarımsal eğitim süreçlerine ne ölçüde katılım sağladığıyla doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda, üreticilerin bağıcılıkla ilgili olarak bir uzmandan bilgi alıp almadıkları, köylerinde eğitim seminerleri düzenlenip düzenlenmediği, karşılaştıkları sorunları kiminle paylaştıkları ve kurumsal

yapılarla olan iletişim düzeyleri, bilgiye dayalı üretim kapasitesinin anlaşılmasına katkı sunmaktadır. Bu bölümde, Ergani ilçesindeki bağcılarının bilgiye erişim yolları, danışma davranışları ve kurumsal desteklere dair algıları çok boyutlu olarak ele alınmıştır.

4.8.1 Bağcılıkta Uzman Bilgisine Erişim Durumu

Ankete katılan üreticilerin yalnızca %6.9'u bağcılık konusunda bir uzmandan bilgi aldığını belirtirken, ezici çoğunluğu (%93.1) böyle bir teknik danışmanlık almadığını ifade etmiştir (Çizelge 4.42). Bu durum, bilgiye erişimin hem yaygın hem de sistematik biçimde sınırlı olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.42 Bağcılık konusunda bir uzmandan bilgi alma durumu

Görüş	Katılımcı Sayısı (n)	%
Hayır	188	93.1
Evet	14	6.9
Toplam	202	100.0

Bu eksiklik, yalnızca bilgi eksikliğine değil, aynı zamanda kurumsal yayım sistemlerinin sahada yeterince aktif olmadığını, üreticiyle uzman arasında sürdürülebilir bir temasın kurulmadığını göstermektedir. Teknik destek mekanizmalarının bölgeye yeterince ulaşamaması, personel yetersizliği, planlı eğitim eksikliği veya üreticinin bilgi talebi konusunda pasif bir tutum sergilemesi bu düşük oranın nedenleri arasında olabilir.

Bağcılığın teknik bilgiye dayalı olarak yürütülmesi gereken bir tarımsal faaliyet olduğu göz önüne alındığında, bu oran sürdürülebilir üretim ve kalite yönetimi açısından kritik bir zayıflık olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, bölgeye özgü bağcılık tekniklerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla uzman destekli tarla okulları, köy seminerleri ve bireysel teknik danışmanlık hizmetlerinin artırılması büyük önem arz etmektedir.

4.8.2 Sorunların Paylaşılma Durumu ve İletişim Kanalları

Araştırma bulgularına göre, üreticilerin yalnızca %5.9'u bağcılıkla ilgili yaşadığı sorunları bir kişi ya da kurumla konuşabildiğini belirtmiş; büyük çoğunluğu (%94.1) ise

böyle bir imkâna sahip olmadığını ifade etmiştir (Çizelge 4.43). Bu sonuç, yalnızca bilgiye erişimde değil, aynı zamanda iletişim ve danışma kanallarında da ciddi bir kopukluk olduğunu ortaya koymaktadır.

Çizelge 4.43 Üreticilerin “sorunlarınızı konuşabildiniz mi?” sorusuna verdikleri yanıtlar

Görüş	Katılımcı Sayısı (n)	%
Hayır	190	94.1
Evet	12	5.9
Toplam	202	100.0

Bu kopukluk, üreticilerin kendilerini yalnız hissettiğini, yaşadıkları sorunları çözebilecek yetkili kişi ya da kurumlarla yeterince temas kuramadıklarını ve bu nedenle bireysel çözümlere mecbur kaldıklarını göstermektedir. Aynı zamanda yayım hizmetlerinin sahada yeterince etkin yürütülmediğini ve üreticilerin bu hizmetlerden haberdar olmadığını da düşündürmektedir.

Bu olgu, üretici-muhtar-ziraat danışmanı-kurum zincirinin işlevsizliğine işaret etmekte ve kırsalda danışma ve rehberlik mekanizmalarının yeniden yapılandırılması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Özellikle yerel düzeyde tarımsal iletişim ağlarının kurulması, mobil danışma ekiplerinin yaygınlaştırılması ve köy bazlı teknik rehberlik sistemlerinin geliştirilmesi, bu sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.

4.8.3 Köyde Seminer Yapılıp Yapılmadığına Dair Üretici Görüşleri

Üreticilere yöneltilen “Bağcılık konusunda köyünüzde seminer yapıldı mı?” sorusuna verilen yanıtlar, tarımsal eğitim ve yayım faaliyetlerinin köy düzeyindeki yaygınlığının son derece düşük olduğunu göstermektedir. Katılımcıların yalnızca %6.9’u köylerinde bu tür bir etkinlik gerçekleştirildiğini belirtirken, büyük çoğunluk (%93.1) böyle bir seminerin yapılmadığını ya da farkında olmadığını ifade etmiştir (Çizelge 4.44).

“Hayır” ve “Yapılmadı” yanıtlarının toplamının %93’ü aşması, bağcılık gibi teknik bilgiye dayalı üretim biçimlerinin geliştirilmesi için köy ölçeğinde sistematik bir yayım planlamasının yapılmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, üreticilerin teknik yeniliklerle tanışma, modern üretim yöntemlerini öğrenme ve bilgi paylaşımı fırsatlarından mahrum kaldığını göstermektedir.

Çizelge 4.44 Bağcılık konusunda köyde seminer yapılma durumu

Görüş	Katılımcı Sayısı (n)	%
Hayır	126	62.4
Yapılmadı	62	30.7
Evet	14	6.9
Toplam	202	100.0

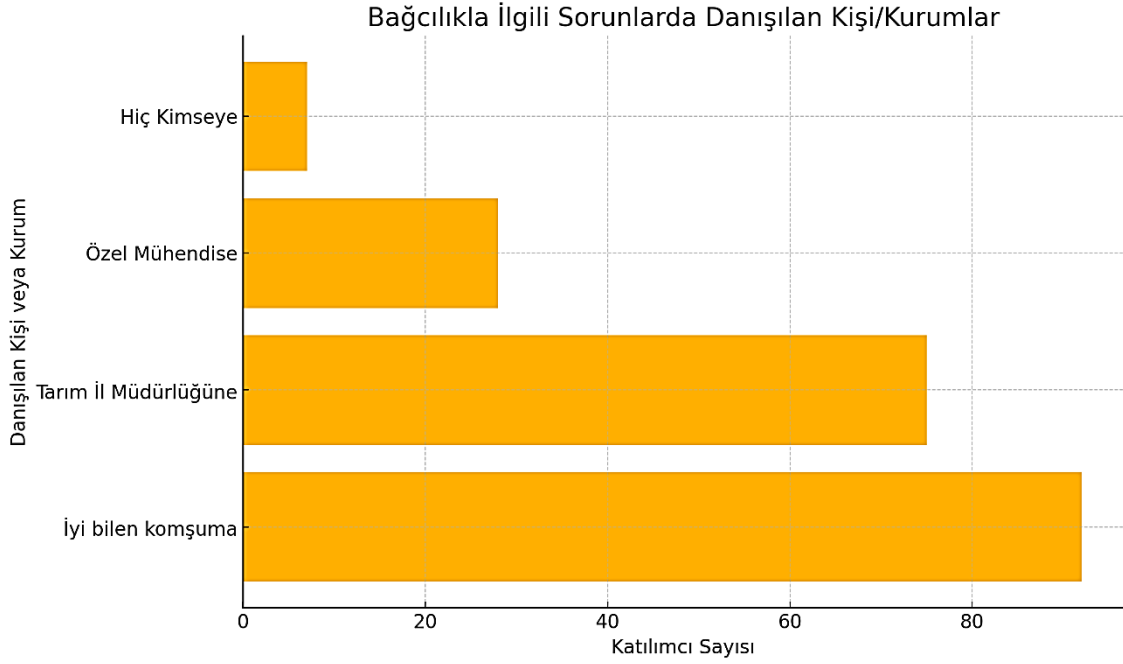
Eğitim seminerleri, yalnızca teknik bilgilendirme araçları değil; aynı zamanda üreticiler arası deneyim aktarımını sağlayan, kurumsal güveni pekiştiren ve yerel kalkınma bilincini artıran önemli birer sosyo-kurumsal araçtır. Bu nedenle, tarım ilçe müdürlükleri ve ziraat odaları gibi kurumların iş birliğiyle köy bazlı eğitim seferberliklerinin başlatılması, bölgesel kapasitenin artırılması açısından stratejik bir adım olacaktır.

4.8.4 Tarımsal Sorunlarda Danışma Tercihleri

Ergani ilçesindeki üzüm üreticilerinin karşılaştıkları tarımsal sorunlarda başvurdukları bilgi kaynakları incelendiğinde, resmî kurumlardan önce gayri resmî sosyal ağların öne çıktığı görülmektedir. Katılımcıların %45.5'i yaşadığı sorunları “iyi bilen bir komşusuna” danıştığını belirtmiş, böylece resmi olmayan bilgi alışverişinin tarımsal karar alma süreçlerinde temel bir araç olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu durum, köy kültürü içinde bilgi güveninin büyük oranda yerel ilişkilere dayandığını göstermektedir.

Bununla birlikte, %37.1 oranında üretici Tarım İl Müdürlüğü'ne danıştığını ifade etmiştir. Bu oran, kurumsal danışmanlık sisteminin azımsanmayacak bir üretici kitlesine ulaştığını gösterse de, hala resmi olmayan sistemlerin gerisinde kaldığını ortaya koymaktadır. Özellikle teknik uzmanlığa ihtiyaç duyulan alanlarda kamu yayım hizmetlerinin etkinliği artırılmalı ve erişilebilirliği güçlendirilmelidir.

Üreticilerin %13.9'u özel mühendis veya danışmanlara başvurduğunu belirtmiş; bu da belirli bir üretici kesiminin bilgiye erişim için ekonomik kaynak ayırabildiğini göstermektedir. Ancak %3.5'lik bir kesimin hiç kimseye danışmadığını ifade etmesi, bilgiye erişimin önünde hem yapısal hem de psikolojik engellerin bulunduğunu düşündürmektedir (Şekil 4.37).

Şekil 4.37 Bağcılıkla ilgili sorunlarda danışılan kişi/kurum

Bu tablo, resmi yayım kurumları ile yerel sosyal ağların birlikte çalıştığı karma bilgi sistemlerinin oluşturulması gerektiğini ortaya koymaktadır. Tarımsal sorunlarda çözüm odaklı, güven temelli ve yerel kültüre duyarlı bilgi paylaşım modelleri geliştirilmedikçe, modern tarımsal bilgi yayımı sahada beklenen etkiyi yaratamayacaktır.

Ergani ilçesindeki üzüm üreticilerinin bilgiye erişim yolları, kurumsal destek düzeyleri ve danışma davranışlarına ilişkin bulgular, bölgedeki tarımsal üretimin büyük oranda resmi olmayan bilgi kanalları ve bireysel deneyimlere dayandığını ortaya koymaktadır. Üreticilerin yalnızca %6.9'u bir uzmandan bilgi aldığını, %5.9'u sorunlarını bir kurum ya da kişiyle paylaşabildiğini ve yalnızca %6.9'unun köylerinde bağcılıkla ilgili bir seminer yapıldığını ifade etmesi, resmî yayım ve danışmanlık sistemlerinin saha erişiminin son derece sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu durum, modern üretim tekniklerine geçişte ciddi bir bariyer oluşturmaktadır.

Öte yandan, sorunlarını kime danıştıkları sorulduğunda üreticilerin %45.5'i "iyi bilen komşusuna", %37.1'i ise Tarım İl Müdürlüğü'ne başvurduğunu belirtmiştir. Bu dağılım, üreticilerin büyük oranda yerel sosyal ağlara dayalı karar alma alışkanlıklarına sahip olduklarını, ancak sınırlı da olsa kurumsal kanallarla temas kuran bir kesimin de mevcut olduğunu göstermektedir. %13.9'un özel mühendislerden destek alması, ekonomik kaynak ayırabilen üretici grubunun teknik bilgiye ulaşmak için özel çözümler

aradığını ortaya koymaktadır. %3.5'lik bir kesimin hiç kimseye danışmaması ise, bilgiye erişim konusunda hem yapısal eksiklikler hem de bilinç düzeyiyle ilgili sorunlar olabileceğine işaret etmektedir.

Sonuç olarak, bölgede tarımsal bilgiye erişimin artırılması için hem resmî yayım hizmetlerinin yaygınlaştırılması hem de mevcut resmi olmayan bilgi kaynaklarının eğitici yapılarla desteklenmesi gereklidir. Mobil danışmanlık ekipleri, köy toplantıları, teknik rehberlik programları ve üretici bazlı tarla okulları gibi yöntemlerle üreticilerin bilgi altyapısı güçlendirilmeli; böylece bilgiye dayalı karar alma süreçlerinin önü açılmalıdır. Bu tür destekler, yalnızca üretim verimliliğini değil, aynı zamanda kırsalda örgütlü topluluk bilincini ve kurumsal güveni de artıracaktır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Ergani ilçesindeki üzüm yetiştiriciliği, büyük oranda küçük ölçekli ve geleneksel yöntemlerle sürdürülen aile işletmeleri yapısında gerçekleşmektedir. Arazi mülkiyetinin parçalı ve dağınık olması, bağ alanlarının verimlilik ve mekanizasyon açısından yetersiz kalmasına yol açmaktadır. Araştırmamızda, üreticilerin %96'sının dışarıdan işçi çalıştırmadığı belirlenmiştir. Bu veri, bağ alanlarının çoğunlukla aile işgücüsüyle yürütülebilecek kadar küçük olduğunu ve üretimde ölçek ekonomisinin sağlanamadığını göstermektedir (Değirmenci Karataş vd., 2015). Ayrıca, Diyarbakır ili genelinde de bağcılığın benzer şekilde küçük aile işletmeleri ekseninde sürdürüldüğü vurgulanmaktadır.

Bağ yaşlarının analizinde, üreticilerin çoğunluğunun 30 yıl ve üzeri yaşta bağlara sahip olduğu saptanmıştır. Özellikle 40 yılı aşkın yaşa sahip bağların oranının yüksekliği, fizyolojik yaşlanmaya bağlı verim düşüklüğü ve kalite kaybını gündeme getirmektedir (Değirmenci Karataş vd., 2016). Ergani'de gençleştirme uygulamalarının sınırlı kalması, yeni bağ tesislerinin azlığı ve aşılı fidan kullanım oranının düşüklüğü (yaklaşık üçte bir) modern bağcılığın yeterince benimsenmediğini ortaya koymaktadır. Geleneksel köklü fidan kullanımı, filoksera ve toprak kökenli hastalıklara karşı risk oluşturmakta, verim kayıplarına neden olmaktadır (Odabaşı, 1984).

Ergani ilçesinde bağcılık faaliyetleri ağırlıklı olarak yerel çeşitlere dayanmaktadır. Araştırma verilerine göre, Şire (Mazrumi) üzümü %73.8 oranıyla üreticilerin birinci sıradaki tercihini oluşturmaktadır. Bu çeşit, sofralık ve işlemeye yönelik değerlendirme şekillerine uygunluğu ile öne çıkmaktadır. İkinci ve üçüncü öncelikli tercih edilen çeşitler arasında Genç Memed, Vanki, Öküzgözü gibi yerel ve bölgesel çeşitler bulunmaktadır. Ancak üretim, büyük oranda birkaç çeşide yoğunlaşmış olup genetik çeşitlilik sınırlı düzeydedir (Değirmenci Karataş vd., 2015).

Bu durum, bir yandan in-situ genetik kaynakların korunması açısından olumlu bir görünüm arz ederken, öte yandan tek çeşide dayalı üretimin getireceği biyotik ve abiyotik riskleri barındırmaktadır. Literatürde, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin 70'i aşkın yerel üzüm çeşidine ev sahipliği yaptığı ve bu çeşitlerin korunmasının hem tarımsal hem de kültürel sürdürülebilirlik açısından stratejik öneme sahip olduğu belirtilmektedir (Boz vd., 2011; Yalçın, 2021).

Saha verilerimiz, Ergani’de bağıcılıkla ilgili teknik bilgiye erişimin son derece sınırlı olduğunu göstermektedir. Üreticilerin yalnızca %7’si bir uzmandan bilgi aldığını, %6’sı ise köylerinde seminer düzenlendiğini ifade etmiştir. Toprak analizi yaptırma (%15’ten az) ve modern budama tekniklerini uygulama oranları da oldukça düşüktür. Bilgi eksikliği, sadece üretim tekniklerini değil, hastalık ve zararlılarla mücadele gibi sürdürülebilirlik açısından kritik uygulamaları da olumsuz etkilemektedir (Atalay vd., 2003; Gazioğlu Şensoy vd., 2020).

Yayım hizmetlerinin etkinliği artırılmalı, tarla günü uygulamaları, yerel dillerde eğitim materyalleri ve üniversite-köy iş birlikleriyle bu eksiklikler giderilmelidir. Ayrıca, teknik danışmanlık sisteminin yaygınlaştırılması ve üreticilerle birebir iletişim kuran yayım modelleri geliştirilmelidir.

Ergani bağıcılığı, büyük ölçüde geçimlik üretim yapısında seyretmektedir. Üreticilerin %43.3’ü yıllık üzüm üretiminin yalnızca %0-25’ini pazarlayabildiğini belirtmiştir. Ürünlerinin büyük bir kısmı ev içi tüketim veya geleneksel ürün (pekmez, pestil) üretiminde değerlendirilmektedir. Soğuk hava deposu, lojistik ve sanayiye entegre işleme tesislerinin eksikliği, pazarlama kapasitesini sınırlandırmakta ve üretici gelirlerini düşürmektedir (Değirmenci Karataş vd., 2016).

Pazarlama sorunlarının çözümü için, soğuk hava zincirleri kurulmalı, katma değerli ürünler teşvik edilmeli, yerel markalaşma süreçleri desteklenmeli ve üreticiler kooperatifler aracılığıyla organize edilmelidir. Organik üretim ve coğrafi işaretleme çalışmaları da ürün değerini artırmak için değerlendirilebilir.

Kooperatifleşme oranı yalnızca %10 seviyesindedir. Bunu da bağ yetiştiricileri ÇKS sistemine kayıt olarak algılamışlardır. Üreticilerin çoğu bireysel üretim yapmakta, pazarlık gücü ve bilgi paylaşımı yetersiz kalmaktadır. Literatürde, üretici örgütlerinin hem ekonomik güç birliği hem de bilgi transferi açısından kritik işlevlere sahip olduğu vurgulanmaktadır (Korkutal vd., 2019).

Ergani’de kooperatifleşmenin sağlanması, sadece ortak pazarlama değil, aynı zamanda teknik danışmanlık, ortak makine kullanımı, sözleşmeli tarım uygulamaları gibi birçok alanda avantaj sunacaktır. Bu bağlamda, kooperatifçilik eğitimleri ve devlet destekli projelerle üreticiler teşvik edilmelidir.

Ergani bağıcılığı, sadece bir üretim faaliyeti değil, aynı zamanda köklü bir kültürel mirastır. Üzümün tarihsel geçmişi, bölgedeki geleneksel üretim biçimleri, üzüm etrafında

gelişmiş ritüel ve folklorik unsurlar, bağıcılığın toplumsal kimliğin bir parçası olduğunu göstermektedir (UNESCO, 2020).

Bu kültürel zenginlik, agro-turizm, festivaller, coğrafi işaretleme ve kültürel belgeleme gibi araçlarla değerlendirilebilir. Genç nesillerin bu kültüre sahip çıkması için eğitim programları ve tanıtım etkinlikleri artırılmalıdır.

Bu tez çalışması, Ergani bağıcılığına dair saha araştırması yürüterek üretim yapısı, çeşit tercihleri, bilgiye erişim, pazarlama stratejileri, kooperatifleşme durumu ve kültürel miras bağlamında çok boyutlu bir değerlendirme sunmuştur. Bulgular, hem mikro düzeyde üretici davranışlarını anlamaya, hem de makro düzeyde tarım politikalarına yön vermeye elverişli veriler sağlamaktadır.

KAYNAKLAR

- Akaalp, H. (2007). *Mardin ili bağ yetiştiriciliğinin analizi*, Yüksek lisans tezi. Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Urfa, Türkiye.
- Alemdar, Ö., Ataseven, Y., Akkurt, M. (2019). Bağcılıkta iyi tarım uygulamaları hakkında üreticilerin bilgi düzeyinin incelenmesi: Manisa ili, Salihli ilçesi örneği. *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 7(1), 151-159. <https://doi.org/10.33202/comuagri.569927>
- Arın, M. D., Arın, S. (2005). Trakya yöresi bağcılığının mekanizasyon düzeyi ve sorunları. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2(3), 287-297.
- Güneş, T., Arıkan, R. (1988). *Tarım ekonomisi istatistiği* (Yayın No. 1049). Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları. Ankara.
- Newbold, P. (1995). *Statistics for business and economics*. Prentice-Hall International. New Jersey.
- Miran, B. (2002). *Temel istatistik*. Ege Üniversitesi Basımevi. İzmir.
- Atış, E., Miran, B., Bektaş, Z. K., Salalı, H. E., vd. (2016). Üreticilerin Konvansiyonel ve Organik Kuru Üzüm Üretme İsteği: Manisa İli Örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 22(1), 67-73.
- Taşkın, H., Demircan, V. (2014). Bağcılıkta telli ve goble terbiye sistemlerinin ekonomik yönden karşılaştırılması: Isparta ili örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 9(1), 95-110. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tarekoder/issue/25829/272342>
- Uysal, H., Saner, G. (2012). Ege bölgesi bağ işletmelerinde işgücü varlığı ve kullanım durumu. **10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi** (Vol. 1, pp. 623-628).
- Uyak, C., Gazioğlu Şensoy, R. İ. (2009). Van ili bağcılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 19(2), 103-111.
- Uzun, T., Altın, A., Uyak, C. (2023). Batman ili bağcılığı, sorunları ve çözüm önerileri. *Bahçe*, 52(Özel Sayı:1), 443-453.
- Özatak, Ö. F., Doğan, A., Kazankaya, A., Uyak, C. (2018). Hakkari ili bağ yetiştiriciliğinin analizi. *Bahçe*, 47 (Özel Sayı 1), 443-450.
- Uyak, C., Doğan, A., Kazankaya, A. (2011). Siirt ili bağcılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. *Yüzüncü Yıl University Journal of Agricultural Sciences*, 21(3), 225-234.
- FAO. (2023). *Global agriculture and food security report 2023*. Rome: FAO. Erişim tarihi: 20 Mayıs 2024. Erişim adresi: <https://www.fao.org/publications/global-agriculture-2023>.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023). *2023 Tarımsal Üretim İstatistikleri*. Erişim tarihi: 19 Ekim 2024. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=2023-Tarimsal-Uretim-Istatistikleri>.
- Miran, B., 2003. *Temel istatistik*. Ege Üniversitesi Basımevi, ISBN 975-9308800 Bornova İzmir.
- Durgut, M. R., Arın, S. (2005). Trakya yöresi bağcılığının mekanizasyon düzeyi ve sorunları. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2(3), 287-297.
- Atalay, E., Bayram, M., Şahin, E. (2003). *GAP bölgesinde bağcılığın mevcut durumu ve geliştirme olanakları*. GAP Tarımsal Araştırma Merkezi Yayınları.
- Barış, E. (1988). *Bitki ıslahı*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 1049.

- Bayramoğlu, Z., Gündoğmuş, E., Çelik, Y. (2010). Ankara ili Kalecik ilçesinde sofralık ve şaraplık üzüm üretiminin kârlılık analizi üzerine bir araştırma. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 16(1), 25-31.
- Bayramoğlu, Z., Ağızan, S. (2018). Sulama sistemlerinin tercihini etkileyen faktörlerin analizi. **Uluslararası Su ve Çevre Kongresi Bildiriler Kitabı**, 22-24.
- Bektaş Kenanoğlu, Z., Miran, B. (2006). Manisa ve İzmir illerinde geleneksel ve organik çekirdeksiz kuru üzümün karşılaştırmalı ekonomik analizi. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(3), 285-296.
- Boz, Y., Bakır, M., Çelikkol, B. P., Kazan, K., Yılmaz, F., Çakır, B., ... Ergül, A. (2011). Genetic characterization of grape (*Vitis vinifera* L.) germplasm from Southeast Anatolia by SSR markers. *Vitis*, 50(3), 99-106.
- Çakır, A., Karakaya, E., Kuzu, K. (2014). Diyarbakır ili Eğil ilçesi bağcılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 1(4), 490-500.
- Çakır, A., Karakaya, E., Uçar, H. K. (2015). Mardin ili Savur ilçesi bağ işletmelerinin mevcut durumu ve potansiyeli. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 9-19.
- Çakır, A., Sanyürek, N. K., Karakaya, E., Ay, Ş. (2017). Nusaybin (Mardin) ilçesi bağcılığı sorunları ve çözüm önerileri. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 34(1), 15-25.
- Çelik, H. (2014). Türkiye bağcılığında sorunlar ve çözüm önerileri. *Bahçe*, 43(1), 1-12.
- Çetin, E. S., Daler, S. (2018). Yozgat ili bağcılığının değerlendirilmesi. *Bahçe*, 47(Özel Sayı 1), 209-218.
- Dardeniz, A., Kaynaş, K., Ateş, F. (2001). Çanakkale ili bağcılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. *Bahçe*, 30(1-2), 25-35.
- Doğan, A., Erdiñç, S., Uyak, C. (2007). Erciş ilçesi bağcılığının geçmişi ve bugünü üzerine bir araştırma. **V. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi Bildirileri**, 424-428.
- DTSO (Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası). (2023). *Üzüm ve peynir rotası projesi*. Erişim tarihi 02.05.2025. Erişim adresi: <https://www.dtso.org.tr>.
- Eşitken, A., Pırlak, L., Kara, Z., Bayramoğlu, Z., Sabır, A. (2012). **Konya ili meyvecilik ve bağcılık eylem planı**. T.C. Mevlana Kalkınma Ajansı, Konya. 81s.
- Fidan, Y. (1985). **Özel bağcılık**. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 247.
- Gazioğlu Şensoy, R. İ., Kısaca, G., Baş, E. Ö., Yılmaz, Y. (2020). Siirt ili ve bazı ilçelerinde mevcut bağcılık işletmelerinin yapısal özellikleri ve tarımsal uygulamalara yaklaşımlarının belirlenmesi. *Yuzuncu Yıl University Journal of Agricultural Sciences*, 30(2), 289-298. <https://doi.org/10.29133/yyutbd.694930>
- Göksu, A. (2013). KKTC bağcılığı: Mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. *Selçuk Journal of Agriculture and Food Sciences*, 27, 55-61.
- Gözener, B., Kaya, Y., Sayılı, M. (2014). Erzincan ili Üzümlü ilçesinde Cimin üzümü üretimi ve pazarlama durumu. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 9, 74-80.
- Gücüyen, A. (2007). *Manisa ili ve çevresinde bağcılıkta mekanizasyon durumu, sorunları ve iyi tarım uygulamalarına yönelik çözüm önerileri*, Yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, Türkiye.
- Haydaroğlu, A. (1999). *Ankara, Kırıkkale ve Kırşehir illerinde modern bağcılık ile ilgili gelişmeler*, Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Türkiye.

- İrget, M. E., Aydın, Ş., Engindeniz, S., Memiş, T., Bekar, İ. B. (2023). Alaşehir-Manisa bağ tarımında gübre kullanımı ve değerlendirilmesi. *Bahçe*, 52 (Özel Sayı 1), 188-192.
- Kaplan, N. (1994). Diyarbakır ve Mardin illerinde yetiştirilen üzüm çeşitlerinin ampelografik özelliklerinin saptanması üzerine araştırma. **Türkiye II. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi**, 3-6 Ekim, Cilt II, 529-532. Adana.
- Değirmenci Karataş, D., Karataş, H., Özdemir, G. (2015). **Diyarbakır İli Bağcılığının Sektörel Durum Analizi** (TRC2-14-DFD/0010). Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü, A Grafik Yayınları, Diyarbakır. ISBN: 978-975-7635-58-1.
- Kıracı, M. A. (2006). *Tekirdağ ili Şarköy ilçesi bağcılığının mevcut durumu, üreticilerin sorunlarının çözümüne ilişkin örgütlenme olanaklarının belirlenmesi*, Yüksek lisans tezi. Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale, Türkiye.
- Kızılaslan, N., Somak, E. (2013). Tokat ili Erbaa ilçesinde bağcılık işletmelerinde tarımsal ilaç kullanımında üreticilerin bilinç düzeyi. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, (4), 79-93.
- Korkutal, İ., Bahar, E., Zinni, A. (2018). Tekirdağ ili Şarköy ilçesi bağcılık yapısının incelenmesi. *Selcuk Journal of Agriculture and Food Sciences*, 32(3), 475-481. <https://doi.org/10.15316/SJAFS.2018.126>
- Korkutal, İ., Bahar, E., Dündar, D. G. (2019). Edirne ili Uzunköprü ilçesi bağcılık yapısının incelenmesi. *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 7(1), 127-136. <https://doi.org/10.33202/comuagri.457451>
- Odabaşı, T. (1984). Iğdır Ovası'nda üzüm çeşitlerinin belirlenmesi ve bağcılık özelliklerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 15(2), 87-95.
- Oraman, M. N. (1959). **Ampelografi**. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları (No. 154). Ankara.
- Öztunç, Y. (2015). *Şanlıurfa ilinde bağcılığın yaygın olarak yapıldığı bölgelerde bağların mevcut durumu üzerine bir araştırma*, Doktora tezi. Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa, Türkiye
- Özer, C., Süzerer, V., Gök, S., Tekintaş, F. E. (2011). Güneydoğu Anadolu bölgesi üzüm genotiplerinin SSR belirteçleri ile genetik çeşitliliğinin belirlenmesi. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 25(1), 13-21.
- Polat, A., Gürsöz, S., Rastgeldi, İ. (2018). Şanlıurfa ilinde bağcılığın mevcut durumu. *Bahçe*, 47(Özel Sayı 1), 87-90.
- Şahinarslan, A. (2019). *Denizli ili Çal ilçesi bağ potansiyelinin belirlenmesi ve yöreye katkılarının değerlendirilmesi*. Doktora tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa, Türkiye.
- Tangolar, S., Soylu, A., Sümer, A. (1998). Üzümde anaç ve çeşit kombinasyonlarının generatif ve vegetatif gelişim üzerine etkileri. *Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 13(1), 45-53.
- Topçu Altıncı, N., Cangı, R., Önen, H. (2017). Tokat ili bağcılık yapısı ve yabancı otlarla mücadelede üretici davranışlarının belirlenmesi. *Türkiye Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 1(1), 17-24.
- Tuba, U. Z. U. N., Altın, A., Cüneyt, U. Y. A. K. (2023). Batman ili bağcılığı, sorunları ve çözüm önerileri. *Bahçe*, 52(Özel Sayı 1), 443-453.
- UNESCO Türkiye Milli Komisyonu. (2020). *Türkiye'nin somut olmayan kültürel miras unsurları*. Erişim tarihi: 15 Nisan 2024. Erişim adresi: <https://www.unesco.org.tr>.

- Uyak, C., Doğan, A. (2021). Muş ili bağ yetiştiriciliğinin analizi. In *Proceedings of the ISPEC 7th International Conference on Agriculture, Animal Sciences and Rural Development* (Vol. 1, pp. 383-400). Muş, Turkey.
- Yalçın, N. (2021). *Mardin ili bağcılığının genel yapısının belirlenmesi ve yerel çeşitlerin kısa ampelografik özellikleri*, Yüksek lisans tezi. Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa, Türkiye.
- Yener, H., Cebeci, A. N. (2013). Manisa ili Sarıgöl ilçesi bağ işletmelerinin yapısal özellikleri ve bazı kültürel işlemlerin uygulanma durumları üzerine bir araştırma. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 50(3).
- Yılmaz, F. (2018). *Trakya'da bağcılık yapan tarım işletmelerinin ekonomik analizi ve planlanması*, Doktora tezi. Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ, Türkiye.

EKLER

Ek 1. Uygulanan Anket

SORULAR

1. Üretim Bölgesinin Bağlı bulunduğu:

Köy:..... Kasaba:..... İlçe.....

2. Lütfen yaşınızı aşağıdaki boşluğa yazınız? .....

3. Aşağıda mesleğinizi belirleyen seçeneği lütfen işaretleyiniz?

a) Çiftçi b) Emekli c) İşçi d) Esnaf

e) Devlet Memuru f) Serbest Meslek g) İşsiz h) Diğer:.....

4. Aşağıda öğrenim durumunuzu belirleyen seçeneği işaretleyiniz?

a) Hiç okula gitmedim b) İlkokul mezunu c) Ortaokul mezunu d) Lise mezunu

e) Yüksekokul mezunu

5. Aile fertleri dışında yabancı işçi çalıştırıyor musunuz?

a) Evet b) Hayır

6. İki omca arasındaki mesafe yaklaşık olarak ne kadardır?

a)1.5x2.5 m b)2x2 m c)2x2.5

d)Diğer.....

7. Toprağınızın Bünyesi:

a) Tınlı b) Killi - Tınlı c) Killi d) Kumlu e) Diğer.....

8. Bağınız sulanıyor mu?

a) Yeterince sulanıyor b) Az sulanıyor c) Sulanmıyor

9. Yetiştiriciliğini yaptığınız üzüm çeşitleri nelerdir?

a) b) c) d)

e) f)

10. Üzümlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

a) Pekmez, Pestil ve Sucuk yaparız, b) Sofralık olarak tüketiriz,

c) Kurutuluruz, d) Taze olarak pazara sunarım e) Toplu olarak fabrikaya veririm.

11. Bağ yetiştiriciliğinde anaç kullanıyor musunuz?

a) Evet b) Hayır

12. Bağcılıkta anaç kullanımının faydaları hakkında bilgi sahibi misiniz?

- a) Evet b) Hayır c) Bilgi edinmek isterim
13. Bağ kurarken sertifikalı aşılı asma fidanı kullanmak ister misiniz?
a) Evet b) Hayır
14. Anaç kullanıyorsanız çeşit aşılama işlemini nasıl yapıyorsunuz?
a) Aşılamayı bağda yapıyorum b) Aşılı fidan kullanıyorum
c) Aşılama yapmıyorum
15. Anaç kullanıyorsanız anacı nerden aldınız?
a) Tarım İl Müdürlüğünden b) Özel Kuruluşlardan c) Diğer.....
16. Hangi tarihte hasat yapıyorsunuz?.....
17. Çeşitlerinizin erkenci çeşit mi geççi çeşit mi?
a) Erkenci çeşit b) Geççi çeşit c) Orta mevsim çeşidi
18. Bağlarınızdaki yabancı otlarla, zararlılarla ve hastalıklarla nasıl mücadele ediyorsunuz?
a) Kimyasal tarım ilaçlarıyla mücadele ediyorum b) Hiçbir şey yapmıyorum
19. Bağlarınızda yaygın olarak görülen hastalık ve zararlılar nelerdir?
a) b) c) d)
20. Bağlarınızda ne tür gübreler kullanıyorsunuz?
a) Hayvan gübresi b) Ticari organik gübreler c) Kimyasal gübreler
d) Kullanmıyorum
21. Toprak tahlili hiç yaptırdınız mı?
a) Evet b) Hayır
22. Dekara kaç kg gübre kullanıyorsunuz?.....
23. Budama zamanında kışlık sürgünleri kaç göz üzerinden budama yapıyorsunuz?
a)1-2 göz b) 3-4 göz c)5-7 göz d) 7 göz ve üzeri
24. Bağcılığın sizin için kârlı bir tarımsal üretim kolu olduğunu düşünüyor musunuz?
a) Evet b) Hayır
25. Köyünüze bu yıl Tarım İl Müdürlüğü'nden Bağcılık uzmanı hiç geldi mi?
a) Evet b) Hayır
26. Evet ise; kendisiyle Bağcılık konusunda konuştunuz mu?
A) Evet b) Hayır
27. Tarım İl Müdürlüğü tarafından yapılan bağcılık ile ilgili seminere katıldınız mı?
a) Evet b) Hayır c) Yapılmadı

28. Bağıcılık ile ilgili bir sorun olunca kime danışırsınız?
a) İyi bilen komşuma b) Tarım İl Müdürlüğü'ne c) Özel mühendislere d) hiç kimseye
29. Dekara veriminiz kaç kg'dır? .....kg
30. Bu ürünün yaklaşık olarak ne kadarını satıyorsunuz? .....kg
31. Herhangi bir tarımsal kooperatife üye misiniz?
a) Evet b) Hayır
32. Cevabınız Evet ise; hangi kooperatife üyesiniz? .....
33. Bağ veriminden memnun musunuz? a) Evet b) Hayır
34. Tarımsal ilaçların çevreye zarar verdiği söyleniyor. Bu konuda sizin kendi görüşünüz nedir?
a) Evet, doğru b) Hayır, yanlış c) Bilgim yok
35. Tarımsal ilaçların insan sağlığına zarar verdiği söyleniyor. Bu konuda görüşünüz nedir?
a) Evet, doğru b) Hayır, yanlış c) Bilgim yok
36. Köyünüzde ilk ne zaman bağıcılık yapılmaya başlandı? .....
37. Bağınızın yaşı? .....
38. Makinalı tarım var mı, toprak işlemeyi ne şekilde yapıyorsunuz? .....

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Özge BATU

Eğitim Bilgileri

Lisans

Üniversite :

Fakülte :

Bölüm :

Mezuniyet Yılı :

ETİK KURUL KESİN SONUÇ ONAY BELGESİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 19.06.2023-16376

	<p style="text-align: center;">T.C. VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ FEN VE MÜHENDİSLİK BİLİMLERİ YAYIN ETİK KURULU BAŞKANLIĞI</p> <p style="text-align: center;">ETİK KURUL KARARLARI</p>
<p>TOPLANTI TARİHİ: 14/06/2023 OTURUM SAYISI: 2023/06 TOPLANTIDA ALINAN KARAR SAYISI: 06</p>	
<p>Sayfa: 03/06</p>	

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Yayın Etik Kurulu'nun 14/06/2023 tarihinde saat 09.00'de Prof. Dr. Seval ANDIÇ Başkanlığında online olarak yapmış olduğu toplantıda aşağıdaki karar/kararları almıştır:

KARAR NO 2023/06-03. Danışmanlığını, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı öğretim üyesi Dr. Öğr. Üyesi Adnan DOĞAN'ın yapmış olduğu, yüksek lisans öğrencisi Özge BATU'ya ait, "Diyarbakır (Ergani) İlçesinde Bağcılık Yapılan Alanların Analizi, Bağcılık Kültürü ve Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Projeksiyonu" adlı tez çalışmasında kullanılacak olan araçlar incelenmiş olup, söz konusu araçların ilgili kişilere uygulanmasında Fen ve Mühendislik Etik Kuralları ve İlkeleri çerçevesinde herhangi bir sakınca olmadığına toplantıya katılan üyelerin oy birliğiyle karar verilmiştir.

	BAŞKAN Prof. Dr. Seval ANDIÇ Mühendislik Fakültesi	
ÜYE	ÜYE	ÜYE
Prof. Dr. Rüveyde TUNÇTÜRK Ziraat Fakültesi	Prof. Dr. Ayten DİZKIRICI TEKPINAR Fen Fakültesi	Prof. Dr. Cabir TEMİRCİ Fen Fakültesi
ÜYE	ÜYE	ÜYE
Prof. Dr. İbrahim Hakka YÖRÜK Fen Fakültesi	Prof. Dr. Musa ÇAKIR Fen Fakültesi	Prof. Dr. Suat ŞENSOY Ziraat Fakültesi

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak sorgulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=4575&eD=BSMAPCYBMR&eS=16376> adresinden yapılabilir.

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

Tarih 22/04/2025

Tez Başlığı: Ergani (Diyarbakır) İlçesinde Bağcılık: Alan Kullanımı, Üretici Eğilimleri ve Yerel Üzüm Çeşitlerinin Projeksiyonu

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın, kapak sayfası, giriş, ana bölümler ve sonuç bölümlerinden oluşan toplam 121 (Yüz yirmi bir) sayfalık kısmına ilişkin, 22/04/2025 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre tezimin benzerlik oranı %1 (Bir) dir.

Uygulanan filtreler aşağıda verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi inceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Tarih ve İmza
22/04/2025

Adı Soyadı: Özge BATU

Öğrenci No: 149101280

Anabilim Dalı: Bahçe Bitkileri

Programı: Yüksek Lisan

Statüsü: (x) Yüksek lisans ( ) Doktora

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Ü. Adnan DOĞAN

UYGUNDUR

ENSTİTÜ ONAYI

UYGUNDUR